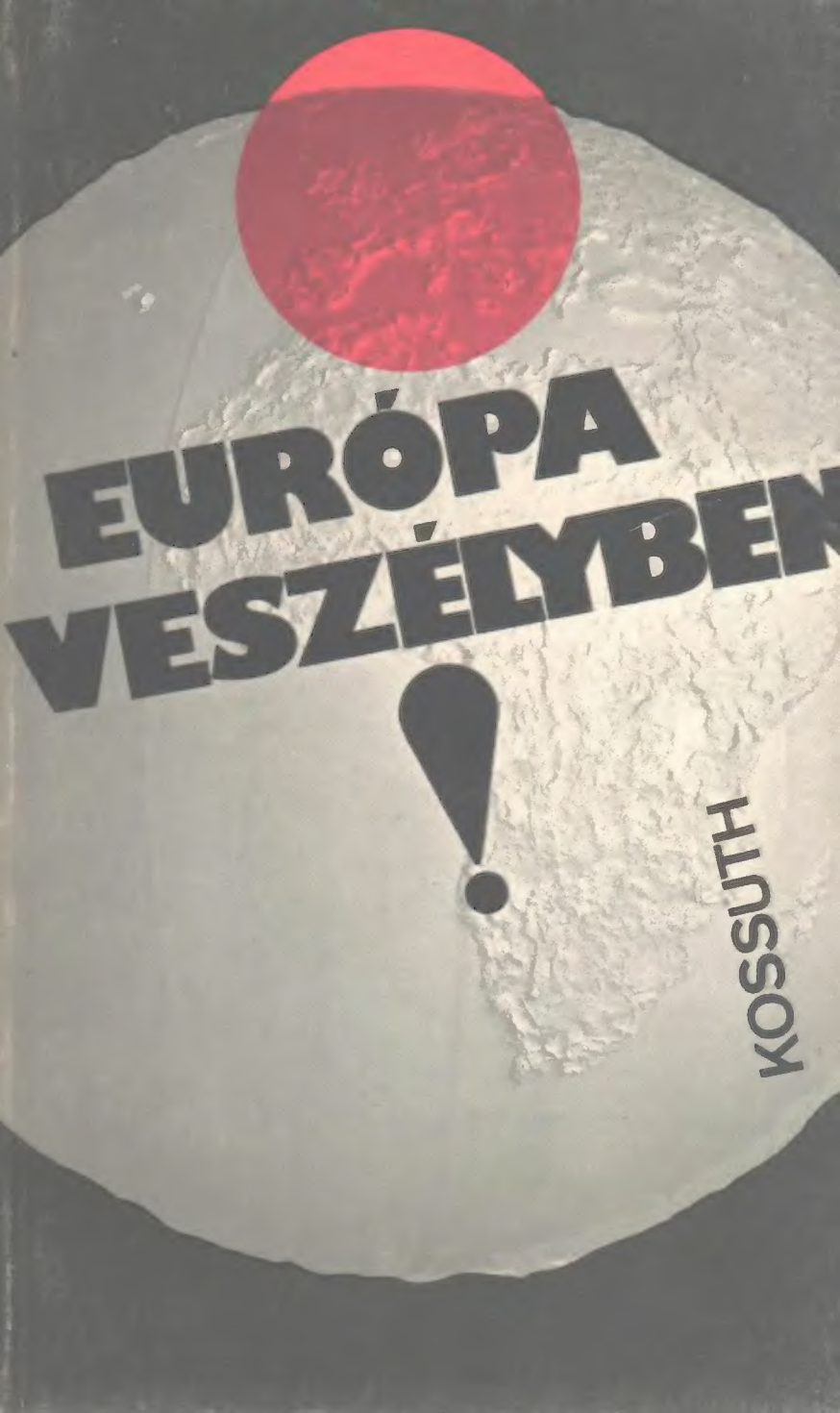
EURÓPA
VESZÉLYBEN
!
KOSSUTH

EURÓPA VESZÉLYBEN

KOSSUTH KÖNYVKIADÓ
1982

A fordítás az alábbi kiadás alapján készült:

Советский комитет за европейскую безопасность
и сотрудничество
Научный совет по исследованию проблем мира и разоружения:
Угроза Европе
Издательство «Прогресс», Москва 1981

Fordította:
HANGAY SÁNDOR

ISBN 963 09 1991 5

© Hungarian translation: Hangay Sándor, 1982

(3452)

BEVEZETÉS

Európának a nyolcvanas évek elején választania kell: vagy hagyja, hogy ráerőltessék a nukleáris fegyverkezési verseny újabb fordulóját, amely az öngyilkosság szélére sodorná a földrészt, vagy pedig határozottan álljt mond ennek az irányvonalnak. Nyugat és Kelet konfrontációja vagy együttműködése a béke érdekében. Ez a kérdés!

Noha napnál világosabb, hogy létfontosságú érdek a békét választani, Nyugaton egyre-másra hoznak a béke ellen irányuló döntéseket. A legjobb példa erre a NATO „kettős határozata" az eurorakéták telepítéséről. A NATO propagandistái azonban ennek az ellenkezőjét állítják. Szerintük a katonai erő növelésének irányvonala a helyzet stabilizálását, a béke megszilárdítását, az Európát keletről fenyegető veszély csökkentését szolgálja.

A béke nem adódik magától. A békéért küzdeni kell. De hogyan?

A szovjet közvélemény is látja az Európát fenyegető veszélyt. Csakhogy a szovjet emberek meggyőződése szerint ennek a veszélynek egyáltalán nem azok a forrásai, amelyekről Nyugaton beszélnek. A mi meggyőződésünk szerint a veszély forrása az Egyesült Államok és más imperialista államok által elindított fegyverkezési hajsza, a világban továbbra is létező feszültség. És az Európát fenyegető reális ve-

szély kiküszöbölésére a Szovjetunió egészen mást javasol, mint amit az Egyesült Államok és a NATO tervez és tesz. A szovjet javaslatok lényege: az értelmetlen fegyverkezési hajsza megszüntetése, a katonai szembenállás szintjének csökkentése, a nemzetközi biztonság erősítése. Ehhez azonban tárgyalásokra van szükség, becsületes, egyenjogú, az egyenlőség és az egyforma biztonság elvén alapuló tárgyalásokra, amelyeket minden előzetes feltétel nélkül folytatnak, s amelyeken nem próbálnak diktálni. Bármilyen vitás probléma megoldásának egyetlen ésszerű módja a tárgyalás. Tárgyalások, nem pedig „utánfegyverkezés" — a Szovjetunió így veti fel a kérdést.

A béke biztosításával összefüggő problémák különböző szemlélete szükségessé teszi a párbeszédet. Ebben a párbeszédben nem lehet helye a félelemnek és az előítéletnek, a hazugságnak és a gyűlöletnek — a béke eme ádáz ellenségeinek. Állhatatos és bátor erőfeszítések kellenek az egyetértés kialakítására. Igyekezni kell megérteni a másik felet.

Mi a szovjet katonai doktrína lényege? Mi bizonyítja, hogy a Szovjetunió, úgymond, katonai fölényre törekszik? Katonai erőegyensúly van-e Európában Kelet és Nyugat között? A NATO „kettős határozata" az „eurostratégiai" fegyverről miért és miben rendkívül veszélyes az európai biztonságra és a világbékére nézve? Hol a kivezető út az Európában kialakult veszélyes helyzetből? Többek között ezekre a kérdésekre igyekszik választ adni ez a füzet, amelynek célja a szovjet közvélemény álláspontjának ismertetése. Ennek eszköze a tényekre és a józan észre építő objektivitás. Formája pedig az, amit mi szorgalmazunk, vagyis a párbeszéd. Egy képzelt nyugati opponens kérdéseire válaszol a szovjet vitapartner, ez a kerete az európai biztonsággal összefüggő legégetőbb problémák kifejtésének.

I. A SZOVJET KATONAI DOKTRÍNÁRÓL

Válságok, megrázkódtatások, megoldatlan politikai, szociális és egyéb problémák miatt a népek a nyolcvanas években nemegyszer eljuthatnak a kritikus ponthoz. A legfontosabb az, hogy ezt ne lépjék át, hogy megakadályozzák a nukleáris katasztrófát, amelynek baljós árnyéka a nyolcvanas évek elején rávetült a világra.

Ezért most, mint egyébként minden válságos történelmi időszakban, nagyon lényeges, hogy az államoknak és a népeknek tiszta képük legyen egymásról. Különösen a béke és a háború politikájáról. Ezt fontosnak tartjuk hangsúlyozni ma, amikor a tömegpropaganda óriási erővé vált, és nemcsak az igazságot terjeszti, hanem a torzításokat is. Nyugaton a tömegpropaganda nem csekély sikert ért el abban, hogy a Szovjetuniót olyan „militarista erőnek" állítsa be, amelynek vezérelve a „hódítások doktrínája". Ezért kezdjük ezt a párbeszédet a nyugati olvasókkal a szovjet katonai doktrínával összefüggő néhány kérdéssel. Az ezekre adott válaszok, reméljük, segítenek eligazodni a háborúval és a békével kapcsolatos mai nézetek labirintusában.

— *Katonai fölényre törekszik-e a Szovjetunió? Fel akarja-e borítani a katonai erőegyensúlyt, hogy azután befolyásolja Nyugat-Európa politikai sorsát?*

— A Szovjetunió a béke és a nemzetközi stabilitás egyik legfontosabb feltételének tartja a közte és az

Egyesült Államok között, a Varsói Szerződés és a NATO között kialakult katonai egyensúlyt. Leonyid Brezsnyev ezt mondta 1981. június 30-án, amikor Willy Brandttal találkozott: „Napjainkban a biztonság csak abban az esetben lehet reális és szilárd, ha a szemben álló erők kialakult hozzávetőleges katonai egyenlőségén és későbbi csökkentésén fog alapulni." (*Pravda*, 1981. július 1.)

A Szovjetunió több ízben hangsúlyozta, hogy kész követni ezt az elvet, amely benne van „A Szovjetunió és az Egyesült Államok közötti viszony alapjai" című 1972-es dokumentumban, a Leonyid Brezsnyev és Helmut Schmidt által 1978-ban aláírt közös nyilatkozatban és több más okmányban. A Szovjetunió mindig alkalmazta és alkalmazza az egyenlőség és az egyforma biztonság elvét politikai gyakorlatában, többek között a SALT-tárgyalásokon, a közép-európai fegyveres erők és fegyverzet kölcsönös csökkentéséről folyó bécsi tárgyalásokon, a genfi leszerelési tárgyalásokon és minden egyéb esetben, amikor a Kelet és Nyugat közötti kapcsolatokról van szó. A SALT—I és a SALT—II szerződés jó példa az egyenlőség és az egyforma biztonság elvének konstruktív alkalmazására.

A Varsói Szerződéshez és a NATO-hoz tartozó államok között történelmileg kialakult egy viszonylagos hadászati egyensúly. Ez fennáll globálisan is, Európában is, elősegíti a békés viszonyok stabilizálását Kelet és Nyugat között, beleértve az európai földrészt is. A katonai egyensúly természetesen nem jelenti a felek fegyveres erőinek azonos felépítését. Az egyik fél egyfajta mutatók tekintetében van fölényben, a másik fél másfajta mutatókéban. Például a Szovjetuniónak több harckocsija van. A NATO-országoknak viszont több a harckocsi-elhárító eszközük, habár harckocsijuk is van szép számmal. Ha mindent

összevetünk, nyilvánvalóvá válik, hogy az elmúlt évtizedekben a Varsói Szerződés és a NATO tagországainak fegyveres erői annyira kiegyensúlyozódtak, hogy azt a fölényt, amelyhez az egyik fél valamely fegyverfajtában jutott, kiegyenlíti a másik fél fölénye egy másik fegyverfajtában. A részleges aránytalanságok elkerülhetetlenek, de ezek nem borítják fel az általános egyensúlyt.

Látnunk kell azonban, hogy ezeknek az aránytalanságoknak némelyike fontos szerephez jut a felek közötti viszony értékelésében. Ha mennyiségileg vagy minőségileg megváltoznak, ha kihagyják őket a katonai erőviszonyok meghatározásakor végzett számításokból, az egyensúlyt destabilizáló tényezővé válhatnak. Ezek közé tartoznak az alábbiak:

— Az Egyesült Államok előretolt telepítési rendszere. A Szovjetunió és szövetségesei szemszögéből nézve ez jelentős kiegészítése az Egyesült Államok hadászati potenciáljának a Varsói Szerződés tagországainak közelében, s nem tartozik ellenőrzés alá a SALT keretében. A Szovjetuniónak nincs ilyen rendszere az amerikai határok közelében. Ezenkívül az Egyesült Államok fölényben van azoknak a nukleáris tölteteknek a tekintetében, amelyeket hordozóeszközei egyszeri indításával (össztűzzel) célba juttathat.

— Az Egyesült Államok, valamint a NATO-hoz tartozó és nem tartozó nukleáris hatalmak nukleáris erőinek elhelyezése lehetővé teszi a Szovjetuniónak és szövetségeseinek az átkarolását, sőt bekerítését is. Ezért a Szovjetunió kénytelen úgy elosztani védelmi erőit, hogy ellensúlyozza ezeket a különböző irányokból fenyegető veszélyeket.

Tekintetbe kell venni, hogy a tömegpusztító fegyverek folytatódó fejlesztése és tökéletesítése, a Szovjetunió területéhez közel való telepítésük — érthe-

tően — aggodalmat kelt a szovjet népben, a közvéleményben.

Az említett tényezők miatt a Szovjetunió kénytelen ragaszkodni ahhoz, hogy a fegyverzetkorlátozási tárgyalásokon tűzzék napirendre az előretolt telepítésű amerikai fegyverek kérdését, s emellett kénytelen bizonyos fokig korszerűsíteni nukleárisrakéta-potenciálját, beleértve a közepes hatótávolságú rakétákat, hogy kiegyenlítse az említett előnyöket. A Szovjetunió azonban úgy véli, hogy továbbra is fennáll a Kelet és a Nyugat közötti hozzávetőleges erőegyensúly, s hogy az óhatatlanul adódó problémákat, többek között az aránytalanságokat, tárgyalásokon kell megoldani. A Szovjetunió változatlanul hangsúlyozza, hogy törekedni kell a fegyverzetek szintjének kölcsönös csökkentésére, nem sértve meg az egyenlőség és az egyforma biztonság elvét. „Nem törekszünk katonai fölényre a Nyugattal szemben, nincs rá szükségünk. Nekünk csak garantált biztonságra van szükségünk" — mondta Leonyid Brezsnyev a *Time* című amerikai folyóirat kérdéseire válaszolva.

— *Lehetséges-e győzelem nukleáris háborúban?*

— A nyugati politikai és katonai irodalomban lépten-nyomon találkozunk olyan állításokkal, hogy a szovjet katonai doktrína csakis abból indul ki, hogy lehetséges győzni a nukleáris világháborúban. Ez így nagyon leegyszerűsíti és eltorzítja a szovjet álláspontot. A Szovjetunió szerint a nukleáris háború világkatasztrófát okozna, valószínűleg a civilizáció végét jelentené. Elpusztulhat benne az egész emberiség. Ilyen háborúban nem lehet győztes, ilyen háborúval nem oldható meg semmilyen politikai probléma. A *Pravda* tudósítójának kérdéseire válaszolva Leonyid Brezsnyev leszögezte: „... csak az indíthat nukleáris háborút olyan reményekkel, hogy győztesként

kerülhet ki belőle, aki elhatározta, hogy öngyilkosságot követ el. Bármilyen ereje legyen is a támadó félnek, bármilyen eszközt választ is a nukleáris háború kirobbantására, nem érheti el célját; a megtorlás elkerülhetetlenül bekövetkezik. Ez a mi elvi álláspontunk." (*Pravda*, 1981. október 21.)

A szovjet emberek figyelmének középpontjában nem a nukleáris háborúban aratandó győzelem áll, hanem egy ilyen háború kitörésének megakadályozása. Tekintetbe veszik a katonai erőnek mint a politika eszközének a változó lehetőségeit. Leonyid Brezsnyev ezt így fogalmazta meg 1980. augusztus 29-én Alma-Atában tartott beszédében: „Egészében véve alighanem elmondható, hogy fokozatosan mind többen megértik: a világban létező problémák közül egy sem oldható meg erőpolitikával, kardcsörtetéssel." (*L. I. Brezsnyev:* Lenyinszkim kurszom. 8. köt. Moszkva 1981. 419. old.) A katonai erő, még inkább a nukleáris erő új funkciókat kap. Ebben a vonatkozásban teljesen egyetértünk John Laroque tengernagynak, az Egyesült Államok Védelmi Kutatások Központja igazgatójának a véleményével abban, hogy ha nukleáris háború tör ki a Szovjetunió és az Egyesült Államok között, egyik felet sem lehet majd győztesnek tekinteni. Mindkét oldalon elpusztul több mint százmillió ember, megsemmisül gazdasági potenciáljuk háromnegyede.

Ugyanez vonatkozik a „korlátozott nukleáris háborúra" Európában vagy a világ bármely más térségében, amelyet az Egyesült Államok elnökének 1980. július 25-i, 59. számú utasítása proklamált. A „korlátozott nukleáris háború" csak elméletben lehetséges, a gyakorlatban irreális. Dmitrij Usztyinov marsall, az SZKP KB Politikai Bizottságának tagja, a Szovjetunió honvédelmi minisztere ezt mondta erről: „Lehet-e komolyan beszélni valamilyen korlátozott nuk-

leáris háborúról? Hiszen mindenki számára világos, hogy az agresszor akciói feltétlenül és azonnal kiváltják az agresszió sújtotta fél megsemmisítő válaszcsapását. Csak teljességgel felelőtlen emberek állíthatják, hogy a nukleáris háborút valamiféle előre kidolgozott szabályok szerint vívnák meg, amelyeknek értelmében a nukleáris bombák „gentleman módra" robbannának, csak meghatározott célokat semmisítenének meg, nem ártanának a lakosságnak." (*Pravda*, 1981. július 25.)

Következésképpen a „korlátozott" háború nem tartható valamiféle keretek között. Semmilyen biztosíték nincs arra, hogy ez a háború nem válna egyetemes nukleáris katasztrófává.

Tekintettel ezekre a körülményekre, „a korlátozott nukleáris háborút" nem tarthatjuk holmi „politikai eszköznek", amely a „visszatartást" „megbízhatóbbá teszi". Ezt a koncepciót éppoly veszélyesnek tartjuk, mint a nukleáris világháborúét.

Minthogy a Varsói Szerződés védelmi szövetség, egész katonai rendszere a védelem eszköze. Két fő politikai feladata van: a háború megakadályozása és a külső agresszióval szembeni védelem. Mindkettő szükségessé teszi nemcsak hatékony védelmi koncepció kidolgozását, hanem olyan védelmi erők meglétét is, amelyek hozzávetőlegesen megfelelnek a potenciális agresszor erőinek. Ezeknek az erőknek rá kell döbbenteniük az agresszort, milyen jóvátehetetlen következményei lennének annak, ha megpróbálna támadni.

— *Nyugaton olykor azt hallani, hogy a Szovjetunió katonai doktrínája agresszív, támadó jellegű, elismeri az első csapás lehetőségét, és tervei között szerepel a Nyugat-Európába való meglepetésszerű, „villámháborús" betörés. Igaz-e ez?*

— A nyugati katonai-politikai propagandának ez is egyik kedvelt témája. A szovjet doktrína állítóla-

gos agresszív, támadó elveinek bizonyítására egyszerű módszert alkalmaznak. Idéznek szovjet katonai szakértők olyan műveiből, amelyek nem a katonai doktrínával vagy a katonapolitikával foglalkoznak, hanem olyan részkérdésekkel, mint a harcászat, és ezeket az idézeteket úgy tálalják, mint a szovjet katonai doktrínát. Ez azonban nagyon inkorrekt eljárás. Nem ad képet a szovjet védelmi doktrínáról, amelynek keretében természetesen nincs kizárva a katonák kiképzése különböző harctéri akciókra.

A szovjet katonai doktrína merőben védelmi jellegű. „Nincs, nem volt és nem lesz más stratégiai doktrínánk, mint a védelmi doktrína" — szögezték le 1980. május 15-i nyilatkozatukban a Varsói Szerződés tagállamai. Ez a doktrína nem ismeri el sem az első, sem a megelőző csapás lehetőségét, sem pedig a „villámháborús betörést" Nyugat-Európába. Ez a doktrína politikai, erkölcsi, katonai megfontolásokat vesz alapul. A szovjet katonai doktrínának nincs semmiféle agresszív alapelve, mert a Szovjetuniónak sem Európában, sem másutt nincsenek olyan politikai, gazdasági, szociális vagy katonai céljai, amelyeket katonai eszközökkel akarna elérni.

Nyugaton gyakran azt mondják, hogy a Szovjetunió, ha nem akarja is közvetlenül felhasználni katonai erejét Európában, politikai nyomást gyakorolhat vele. De hogyan? A szovjet katonapolitika tisztában van azzal, hogy egy rendszer sem „megfélemlítéssel", sem „nyomással", sem agresszióval való fenyegetéssel nem kényszerítheti rá saját politikai akaratát egy másik társadalmi rendszerre. Az ilyen módszerek csak a feszültséget fokozhatják, növelhetik a konfliktusok keletkezésének veszélyét. Ezért a politikai hangsúlyt nem a katonai fenyegetés vagy nyomás légkörének kialakítására kell helyezni, hanem arra, hogy kiiktassuk a háborút mint a nemzetközi proble-

mák megoldásának eszközét. „Erőfeszítéseink éppen arra irányulnak, hogy ne kerüljön sor sem első, sem második csapásra, hogy egyáltalán ne legyen nukleáris háború" — mondta Leonyid Brezsnyev 1977. január 18-án Tulában (*L. I. Brezsnyev:* Lenyinszkim kurszom. 6. köt. Moszkva 1978. 294. old.).

— *Akkor viszont a hadászattal foglalkozó szovjet elméleti művekben, amelyek például a hatvanas évek elején jelentek meg, miért van szó támadó akciókról, a katonai erőfölény megteremtésének szükségességéről? Ez nem azt bizonyítja-e, hogy a szovjet hadászat ma is ezeket az elveket vallja?*

— Nem, nem azt bizonyítja. A szovjet hadászat nem megcsontosodott, egyszer s mindenkorra adott elmélet. A körülmények alakulásától függően változik. Ugyanez történik az Egyesült Államokban, ahol például a „rugalmas reagálás" stratégiája váltotta fel a „tömeges megtorlás" doktrínáját, majd ezt is felváltotta a „reális elrettentés" stratégiája. A hadászattal foglalkozó szovjet elméleti művek, amelyek a hatvanas évek elején jelentek meg, annak az időszaknak a nézeteit tükrözték. Ez az az időszak volt, amikor a nagy nukleárisrakéta-fölénnyel rendelkező Egyesült Államok összpontosított csapásokkal fenyegette a Szovjetuniót, és azt hirdette, hogy képes legyőzni őt nukleáris háborúban.

Amikor kialakult a hadászati erőegyensúly a Szovjetunió és az Egyesült Államok között, az utóbbi kénytelen volt elfogadni az enyhülési politikát, amely jelentős eredményekre vezetett a hetvenes években, és csökkentette a háborús veszélyt. A technológia tökéletesedése, a nukleárisfegyver-készletek növekedése végképp értelmetlenné tette a nukleáris háborút. A szovjet katonai doktrína, amely mindig az ellenakciók, vagyis a védelmi akciók elvéből indult ki, a hetvenes években, a nyolcvanas évek elején az új

körülmények között nemcsak hogy nem beszél a nukleáris háborúban elérendő győzelemről, hanem a korábbinál is jobban arra teszi a hangsúlyt, hogy a nukleáris háborút meg kell akadályozni, fenn kell tartani a katonai egyensúlyt, és leszerelés révén csökkenteni kell a katonai szembenállás szintjét. „Egyetlen olyan feladat sincs, amelyet katonai úton szándékoznánk megoldani" — mondta Leonyid Brezsnyev abban az interjúban, amelyet a *Vorwärts*nek, Németország Szociáldemokrata Pártja lapjának adott.

A szovjet katonai doktrína lényegének megértése nagyon fontos a nemzetközi katonapolitikai helyzet objektív felméréséhez. Nagy hiba, ha valaki ennek a doktrínának a mai tartalmát összekeveri a hatvanas évek koncepcióival, bármilyen helytállók voltak is azok annak idején.

— *Igaz-e, hogy a szovjet fegyveres erők létszáma jóval meghaladja az állam védelmi szükségleteit?*

— A szovjet fegyveres erők létszáma nem haladja meg a Szovjetunió védelmi szükségleteit, pontosan megfelel ezeknek a szükségleteknek. Ennek megértéséhez legalább két dolgot kell figyelembe venni: a regionális egyensúly jelentőségét és a geostratégiai tényezőt.

A Szovjetuniónak olyan sajátos a stratégiai helyzete, hogy saját védelméhez nemcsak az általános erőegyensúlyt kell biztosítani, elsősorban közte és az Egyesült Államok között, valamint a Varsói Szerződés és a NATO között, hanem a regionális erőegyensúlyt is a különböző irányokban, amelyeknek katonai szempontból megvannak a maguk sajátosságai. A Szovjetunió és szövetségesei fegyveres erőinek létszámát elsősorban az határozza meg, hogy mekkora területet kell védeni, mekkora a határok hossza és milyen természetű a potenciális veszély. A Varsói Szerződés tagállamai hadseregeinek összesen 23,5 mil-

lió km^2 területet kell védeniük, ebből 22,5 millió km^2 a Szovjetunió területe. Ez több, mint az Egyesült Államok, Európa és Kína területe együttvéve. A NATO-haderőknek mindössze 2 millió km^2-t kell védeniük, vagyis az előbbinek alig tizenegyed részét.

A Szovjetuniót, amelynek nyugaton ellenfele a három atomhatalmat magában foglaló NATO-tömb, kelet felől, a Csendes-óceánon két amerikai nukleáris flotta fenyegeti, továbbá Kína, amelynek a világon a legnagyobb létszámú hadserege van, és egyre nagyobb a nukleáris potenciálja. Az Egyesült Államok kiépíti tengeri nukleáris erőit az Indiai-óceán északi részén, ahonnan elérheti a Szovjetunió déli területeit, s ezzel párhuzamosan kialakítja a katonai támaszpontok övezetét a Földközi-tengertől a Közel-Keleten át Pakisztánig és a délkelet-ázsiai országokig. A Szovjetunió lényegében kénytelen azzal a szándékkal számolni, hogy blokád alá akarják venni. Ez egyre nyilvánvalóbb abból is, hogy fokozódik a katonai-politikai együttműködés az Egyesült Államok és Kína között.

Ezenkívül figyelembe kell venni, hogy kedvező földrajzi fekvése folytán az Egyesült Államok kis erőkkel is biztosítani tudja nemzeti határainak védelmét. Ezzel szemben a Szovjetunió az egyensúly biztosítása és a megbízható védelem érdekében kénytelen elosztani erőit határa egész hosszában, s ezenkívül gondoskodnia kell a hozzávetőleges egyensúlyról a világóceánon, ahonnan egyre nagyobb veszély fenyegeti az amerikai nukleáris flotta részéről. Végül nem szabad megfeledkezni arról, hogy az Egyesült Államok szabadon növelheti és erősítheti csapatait Európában és Ázsiában azokból a tartalékokból és haditechnikából, amelyeket hazai területen állomásoztat, s amelyeket nem köt le senki. Konfliktus ese-

tén a Szovjetunió ebben az értelemben sokkal kedvezőtlenebb helyzetben volna.

Az említett körülményeket figyelembe véve azt a következtetést kell levonnunk, hogy az európai katonai erőviszonyok kiszámításakor helytelen az a Nyugaton gyakran alkalmazott módszer, amely a szovjet fegyveres erők létszámát összeveti a NATO európai csapatainak létszámával, s nincs tekintettel a Szovjetunió és az Egyesült Államok, a Varsói Szerződés és a NATO geostratégiai helyzetének gyökeres különbségére. A Szovjetunió ugyanis sokkal bonyolultabb globális geostratégiai fekvése miatt hátrányosabb helyzetben van az európai színtéren, mint az Egyesült Államok. Mindez azt bizonyítja, hogy a szovjet csapatok létszáma megfelel az állam védelmi szükségleteinek, nem haladja meg azt.

II. A KATONAI EGYENSÚLY ÉS AZ EURÓPÁT FENYEGETŐ VESZÉLY

— *A katonai egyensúly egyre inkább a Szovjetunió javára tolódik el, s ez érthetően nyugtalanságot kelt Nyugaton.*

— A háború után körülbelül húsz esztendeig az Egyesült Államok hadászati nukleáris fölényben volt a Szovjetunióval szemben. A Szovjetunió azonban védelmi erőfeszítéseinek eredményeként a hetvenes évek elejére megszüntette ezt a fölényt. Azóta a világban hadászati egyensúly alakult ki.

Ezt a tényt nemcsak a Szovjetunió ismeri el, hanem nyugati államférfiak is. Ezt bizonyítják például az alábbi nyilatkozatok:

— Jimmy Carter (1979. április 25.): „Az Egyesült Államok és a Szovjetunió hadászati erői ma nagyjából ekvivalensek."

— Harold Brown (1979. április 5.): „Az oroszok erőfeszítései ellenére jelenleg a Szovjetunió a nukleáris szférában nincs katonai fölényben... Most hadászati egyensúly van... Úgy vélem, az Egyesült Államok hadászatilag 1985-ben fog lemaradni."

— Harold Brown (1979. április 5.): „Az oroszok Államok és a Szovjetunió között megmaradt a hozzávetőleges hadászati egyensúly."

— Alexander Haig (1979. február 26.): „A legnagyobb probléma, amelybe a szövetségben [a NATO-ban] ütközünk — a hadászati paritás létrejötte a Ke-

lettel. Ez sokkal fontosabbá teszi a regionális egyensúlyok fenntartását."

— Alexander Haig (1981. február 23.): „Hadászati szempontból a Szovjetunió és az Egyesült Államok viszonylagos egyensúlyban és ekvivalenciában van." (A francia televíziónak adott interjú.)

— Helmut Schmidt (1981. február 19.): „Nem azt mondtam, hogy az egyensúly Kelet- és Nyugat-Európa között elvben felborult, hanem azt mondtam, hogy ebben a térségben az oroszok hamarosan felboríthatják. (A *Kölner Stadt-Anzeiger* című lapnak adott interjú.)

— *Akkor hát ugyanezek az államférfiak most miért állítják azt, hogy a Szovjetunió fölénybe került katonailag, hogy már nincs paritás közte és az Egyesült Államok között?*

— Azért, mert az amerikai kormánynak nincs ínyére az egyensúlyi helyzet. A „paritás" olyan felfogását szeretné ráerőltetni a világra, amely az amerikai katonai fölényt takarná. Ha így nézzük a dolgot, akkor az a tény, hogy a Szovjetunió elérte a katonai egyensúlyt, azt jelenti, hogy az Egyesült Államok katonailag „lemaradt", hogy megrendültek a béke alapjai. A Reagan-kormány képviselői nyíltan beszélnek arról, hogy szerintük a béke csak az Egyesült Államok katonai fölénye esetén tartható fenn. Például Caspar Weinberger 1981. május 20-án kijelentette, hogy csak az a katonai fölény teszi lehetővé a béke fenntartását, amellyel az Egyesült Államok az ötvenes és a hatvanas években rendelkezett.

Ez az álláspont ellentétben áll a Szovjetunióval és több nyugat-európai kormánynak azzal az álláspontjával, hogy a jelenlegi körülmények között a béke megőrzésének és a nemzetközi stabilitásnak az alapja nem valamelyik fél fölénye, hanem igenis a katonai egyensúly. Minthogy ez a meggyőződés nagyon elter-

jedt világszerte, többek között a nyugat-európai közvéleményben is, a katonai fölény hívei felelőtlen nyilatkozatokkal próbálják elferditeni a dolgok valódi állását, a paritást úgy beállítani, hogy a Szovjetunió katonai fölénybe került, s ezzel igazolni fegyverzetük növelését.

— *Ha a Szovjetuniónak ez az álláspontja, miért hoz létre mégis egyre újabb fegyverfajtákat? Szavakban a fegyverkezési hajsza megszüntetése mellett van, a gyakorlatban pedig részt vesz benne?*

— Nem elég a felszint látni, a dolgok mélyére kell nézni. A Szovjetunió soha nem kezdeményezi új fegyverfajták létrehozását, mindig csak válaszol arra, hogy azok megjelentek az Egyesült Államokban. Nézzük a tényeket.

*Hadászati fegyverrendszerek létrehozása**

	USA	Szovjetunió
Atombomba	1945	1949
Interkontinentális hadászati bombázó	1948	1954—1955
Nukleáris rakétákkal felszerelt atomtengeralattjáró	1960	1963
Több robbanófejes interkontinentális rakéta	1964	1973

* **The Defense Monitor**, 1974. május. 2. old.

A hetvenes évek elejéig a világban kialakított 25 fegyverrendszerből 23 létrehozásában az Egyesült Államok volt a kezdeményező. (Lásd *The Defense Monitor*, 1974. május.) Azóta kezdeményezései száma tovább nőtt, a legutóbbi a neutronfegyver gyártásáról hozott döntés volt.

Azt is vegyük tekintetbe, hogy amint kialakulóban van egy új, még veszélyesebb fegyverfajta, a Szovjetunió azonnal javasolja, hogy kölcsönösen mondjanak le a létrehozásáról. A „nukleáris korszak" legelején a Szovjetunió javasolta a nukleáris fegyver betiltását

és gyártásának megszüntetését. Hosszú évek óta törekszik a nukleáris kísérletek teljes megszüntetésére, ami lehetővé tenné az újabb nukleáris fegyverfajták kidolgozásának megszüntetését vagy legalábbis lényeges korlátozását. A Szovjetunió javasolta az Egyesült Államoknak, hogy kölcsönösen mondjanak le a több robbanófejes rakéták gyártásáról (megjegyezzük, hogy ha ezt a javaslatot elfogadták volna, akkor nem volnának az SS—20-as rakéták sem). A Szovjetunió javasolta, hogy ne állítsák rendszerbe a szárnyas rakétákat. Javasolta, hogy sehol a világon ne gyártsanak neutronfegyvert. Az Egyesült Államok azonban mindezeket a javaslatokat elutasította, mert mindenáron vissza akarta szerezni a katonai fölényt.

— *Az „eurorakéták" létrehozásában azonban a Szovjetunió volt a kezdeményező. Az SS—20-as rakéta talán nem ezt bizonyítja? Márpedig ez a rakéta jelenti a nukleáris veszély növekedését Európában, a NATO ennek semlegesítésére kénytelen telepíteni saját „eurorakétáit".*

— Nem, ebben az esetben is az Egyesült Államok és a NATO volt a kezdeményező. Először is, szögezzük le, hogy a Szovjetunió a közepes hatótávolságú rakéták kifejlesztésével csak arra válaszolt, hogy az amerikaiak az ötvenes években kiépítették az előretolt telepítésű nukleáris fegyverrendszert, vagyis az Európában elhelyezett, a Szovjetunióra és szövetségeseire beirányzott nukleáris fegyvereket. Az előretolt telepítésű amerikai fegyverek miatt jelentek meg a közepes hatótávolságú szovjet fegyverek. Ez az okozati összefüggés ma is fennáll. Ezt azért hangsúlyozzuk, mert a NATO „utánfegyverkezésének" hívei ezt az összefüggést szándékosan figyelmen kívül hagyják, és azt szeretnék, ha a közvélemény megfeledkezne róla.

Másodszor, ha egészen konkrétan az SS—20-as rakétákról beszélünk, akkor le kell szögeznünk, hogy Nyugaton csak 1976-ban szereztek tudomást, és csak 1977-ben kezdtek beszélni róluk (Helmut Schmidt londoni beszéde 1977 őszén). Az új amerikai „eurorakétákról" viszont már jóval előbb, a hetvenes évek elején szó volt.

Az amerikaiak már a hetvenes évek elejétől hangsúlyozták, hogy szükségesnek tartják a hadszíntéri nukleáris erők európai potenciáljának korszerűsítését. Jóval a szovjet SS—20-as rakéták rendszeresítése előtt Schlesinger akkori amerikai hadügyminiszter követelte a Kongresszustól, adjon pénzt a Pershing—1 rakéta nagy hatótávolságú változatának kidolgozására, amely ma Pershing—2 néven szerepel a NATO brüsszeli határozatában. Ez az elvi fontosságú állítás Erwin Müller nyugatnémet leszerelési szakértőtől származik.

De nézzük a további tényeket. 1969 februárjában a Martin—Orlando amerikai cég szerződést kötött a Pentagonnal, igaz, szerény összegről, mindössze 150 000 dollárról, amelyben vállalta új hadműveleti rakéta kifejlesztését. 1971 májusában és 1972 januárjában új szerződést kötöttek, ezek már dollármilliókról szóltak. (Lásd *The Bulletin of Atomic Scientists.* 1980. október. 26. old.) Az amerikai hadsereg 1975-ös költségvetésében a Pershing—2 rakéták kifejlesztése már önálló programként szerepelt. (Lásd *Arms Control Impact Statements,* FY 1980. Washington, 1979. március. 135. old.) Jelenleg a Martin—Orlando cég rajzasztalain már e rakéta következő generációjának, a Pershing—2A-nak a tervei fekszenek.

Ugyanezekben az években lázas ütemben folyt a Tomahawk szárnyas rakéta kidolgozása. Erről az első szerződést 1972-ben kötötték a General Dynamics céggel. (Lásd ugyanott, 137. old.)

Hol van hát a NATO „válasza" az SS—20-as telepítésére? Ez nem „válasz", hanem az amerikaiak újabb kezdeményezése a fegyverkezési hajszában. D. Lutz, a béke és a biztonság problémáit kutató hamburgi intézet tudományos igazgatóhelyettese teljes joggal állapítja meg, hogy „ez tipikus esete a saját fegyverzet antedatált indokolásának". (Lásd ugyanott, 44. old.)

Jellemző, hogy 1976—1978-ban a NATO-t még nem különösebben nyugtalanították az SS—20-as rakéták. Egy szó sincs róluk a NATO-tanács üléséről 1976. február 8-án, 1977. május 11-én, 1977. december 9-én kiadott nyilatkozatokban. Csak 1978. december 9-én (vagyis egy évvel a „kettős határozat" előtt) tett említést ezekről a rakétákról a NATO védelmi tervező csoportja, de egyáltalán nem úgy, hogy veszélyeztetik Nyugat-Európát. Az Egyesült Államok csak 1979-ben találta úgy, hogy az SS—20-as rakéta jó ürügy legújabb rakétái telepítésére.

A NATO egyik magas szintű csoportja, amely 1981 júliusában ülésezett Brüsszelben Richard Pearle amerikai hadügyminiszter-helyettes vezetésével, önkéntelenül szintén elismerte, hogy nem az SS—20-as rakéták miatt fejlesztették ki a Pershing—2 és a szárnyas rakétákat. A *Nouvelle Atlantique* című NATO-bulletin 1981. augusztus 2-i száma szerint a csoport tagjai megállapították, hogy a NATO európai közepes hatótávolságú nukleáris erőinek „korszerűsítésére" „nemcsak a szovjet veszély miatt van szükség, hanem azért is, mert a rendszerben levő technika részben már elavult (egyes esetekben ez a technika már tizenöt éves)". Más szóval, akár van szovjet veszély, akár nincs, az „utánfegyverkezésnek" mindenképpen meg kell lennie.

— *Akárhogyan történt is, a Szovjetunió az SS—20-as rakéta segítségével fölénybe került Európában a közepes hatótávolságú fegyverek vonatkozásában.*

A Szovjetunió növelte rakétái számát és javította minőségüket, s ezzel felborította a nukleáris erők egyensúlyát Európában.

— Ez nem helytálló megállapítás. A nukleáris erőviszonyok elemzésekor nem szabad csupán egyvalamely fegyverfajtát, például a földi telepítésű rakétát vagy ennek egyvalamely minőségi mutatóját figyelembe venni. A nukleáris potenciált komplexen, minden mennyiségi és minőségi mutató figyelembevételével kell vizsgálni. Csak így tartható tiszteletben a felek egyforma biztonságának elve. Ezért egész egyszerűen tisztességtelenek az olyan próbálkozások, hogy az európai nukleáris egyensúly mérlegelésekor csak azt vegyék figyelembe, milyenek az SS—20-as rakéta paraméterei, és azt hangsúlyozzák, hogy a NATO-nak nincsenek ilyen rakétái. Ez a számítás teljesen figyelmen kívül hagyja, milyen okozati és objektív összefüggés van a szovjet közepes hatótávolságú nukleáris rakétaeszközök és az előretolt telepítésű amerikai nukleáris eszközök között. Ha a két fél európai nukleáris potenciálját összességében nézzük, kiderül, hogy egyensúlyban vannak, a paritást nem borította fel az SS—20-as rakéták telepítése.

Európában a közepes hatótávolságú nukleáris fegyverek tekintetében már több év óta viszonylagos egyensúly van a Szovjetunió és a NATO-országok között, mindkét félnek körülbelül ezer hordozóeszköze van.

A Szovjetunió esetében ebbe a mennyiségbe beletartoznak a földi telepítésű, Nyugaton SS—20-asnak, SS—4-esnek, SS—5-ösnek nevezett rakéták és a közepes hatósugarú bombázók.

A NATO esetében ebbe a mennyiségbe beletartoznak az előretolt telepítésű amerikai nukleáris fegyverek (az FB—111-es közepes hatósugarú bombázók, az F—111-es és F—4-es vadászbombázók, a repülőgép-

anyahajókról felszálló A—6-os és A—7-es repülőgépek), összesen több mint 700 egység, valamint Anglia és Franciaország nukleáris fegyverei (földi telepítésű S—2-es és S—3-as rakéták, tengeralattjárón telepített Polaris és M—20-as ballisztikus rakéták, Vulkán, Mirage, Buccaneer bombázók, összesen mintegy 300 egység. Mindezeknek az eszközöknek hatótávolsága (hatósugara) 1000 km-től 4500 km-ig terjed, és képesek elérni a Szovjetunió területén levő objektumokat. A NATO-nak tehát olyan rakétafegyverzete van, amely harci lehetőségeit tekintve megegyezik az SS—20-as szovjet rakétákkal (Angliának 64 több robbanófejes, tengeralattjárón telepített ballisztikus rakétája, Franciaországnak 80, tengeralattjárón telepített és 18 földi telepítésű ballisztikus rakétája).

Különösen fontos hangsúlyozni, hogy ha a nukleáris töltetek számát nézzük, megállapíthatjuk, hogy a NATO közepes hatótávolságú fegyverei már most másfélszer annyi töltetet képesek szállítani egy indítással (össztűzzel), mint a Szovjetunió megfelelő hordozóeszközei.

A NATO-országok több ízben korszerűsítették közepes hatótávolságú nukleáris fegyverzetüket, s korszerűsítik őket jelenleg is (Angliában a tengeralattjárón telepített Polaris A—3-as ballisztikus rakéták helyett rendszerbe állítják a tökéletesített Polaris A—3TK jelzésű rakétákat, később pedig rendszerbe állítják a Trident ballisztikus rakétákat; Franciaországban a tengeralattjárón telepített egy robbanófejes M—20-as ballisztikus rakétákat felcserélik a hét robbanófejes M—4-es ballisztikus rakétákkal, a földi telepítésű egy robbanófejes S—3-as rakétákat felváltják a hét robbanófejes S—4-es rakétákkal); az Egyesült Államok előretolt telepítésű eszközeit is korszerűsítik.

A Szovjetuniónak is jogában áll korszerűsíteni közepes hatótávolságú nukleáris rakétaeszközeit, minthogy minden fegyver elavul. Az új rakéták szerkezeti jellemzőiket tekintve természetesen jobbak, mint a régiek. Harci lehetőségeik azonban lényegében a régiek: a hatótávolságuk ugyanolyan, mint a régi SS—5-ös rakétáké, összegezett hatóerejük pedig még csökkent is. Ami a hordozóeszközök számát illeti, a Szovjetunió több alkalommal kijelentette, hogy a régi rakétákat újakkal felcserélve nem borítja fel az európai erőegyensúlyt. Amikor rendszerbe állít egy új SS—20-as rakétát, leszerel egy, de olykor két régi rakétát, s ezeket nem telepíti át máshová.

— *Ez a mennyiségi oldal, amely talán valóban vitatható. A Nyugat véleménye szerint azonban aligha vitatható a minőség kérdése. A Szovjetunió nem korszerűsíti közepes hatótávolságú eszközeit, hanem merőben új eszközöket állít rendszerbe.*

— A Szovjetunió nem állít merőben új eszközöket rendszerbe, hanem igenis korszerűsíti közepes hatótávolságú rakétáit. A kettő nem ugyanaz. A korszerűsítés nem borítja fel a kialakult erőegyensúlyt. Nyugaton a hatótávolságra, a célzási pontosságra stb. vonatkozó, nem tudni, honnan vett adatokkal próbálják az ellenkezőjét bizonyítani. Nem véletlenül hangzanak el olykor olyan beismerések, hogy ebben a propagandában az SS—20-as rakéták veszélyességét erősen eltúlozzák.

Nem állítjuk azt, hogy az új rakéták majdhogynem rosszabbak a régieknél. Legyünk objektívek: az új rakéták több mutató vonatkozásában tökéletesebbek. A lényeg azonban az, hogy a változások a rakéták minőségében nem változtatták meg harci rendeltetésüket, nem hoztak fordulatot a szovjet hadászatban, nem borították fel a nukleáris erőegyensúlyt Európában. Az új rakétáknak ugyanaz a feladatuk, mint a

régieknek volt: ellensúlyozni a NATO európai közepes hatótávolságú eszközeit, és ami még fontosabb, műszaki jellemzőik miatt nem alkalmasak más feladatra, vagyis nem mérhetnek csapást az Egyesült Államok hadászati erőire.

— *Mi tette szükségessé ezt a korszerűsítést? Miért hozták létre az SS—20-as rakétákat? Miért nem maradhattak meg a régi SS—4-es és SS—5-ös rakéták? Nyugaton az a felfogás, hogy az SS—20-as rakétákat minimum azért hozták létre, hogy politikai nyomást fejtsenek ki a Nyugatra, maximum azért, hogy megelőző nukleáris csapást mérhessenek velük.*

— Az SS—20-as rakétákat több okból fejlesztették ki és telepítették. Műszaki vonatkozásban szükségessé vált a régi, elavult rakéták lecserélése. A régi rakéták már két évtizedesek. (Mint már említettük, a NATO-szabványok szerint az ilyen típusú fegyverek elavulási ideje tizenöt év.) A Szovjetunió kénytelen volt lecserélni őket, mert ha nem teszi, az gyakorlatilag azt jelenti, hogy ilyen típusú fegyver nélkül marad. Azt se feledjük, hogy a Pentagon vezetőinek nyilatkozatai szerint az Egyesült Államok elsőként alkalmazhatja a nukleáris fegyvert Európában, és arra is utaltak, hogy a régi közepes hatótávolságú szovjet rakéták „felbocsátásához több idő kell", ami „sebezhetővé teszi őket a NATO ügyeletes eszközei megelőző csapásaitól (Quick Reaction Alert Forces)". (*The Bulletin of the Atomic Scientists*, 1980. október. 30. old.) Ezenkívül, mint már említettük, az Egyesült Államok és a NATO már régen kidolgozta a terveket európai közepes hatótávolságú nukleáris potenciáljának lényeges növelésére, és hozzáfogott a realizálásukhoz. Ilyen körülmények között a Szovjetunió számára nagyon kockázatos lett volna, ha nem korszerűsíti közepes hatótávolságú nukleáris potenciálját.

Bizonyos politikai okok is arra késztették a Szovjetuniót, hogy korszerűsítse közepes hatótávolságú eszközeit. Ugyanis több ízben javasolta, hogy a hadászati fegyverrendszerek korlátozásáról folyó szovjet—amerikai tárgyalásokba vonják be az előretolt telepítésű amerikai nukleáris eszközöket. Ha ez megtörtént volna, ha megfelelő egyezménnyel rendezték volna ezt a problémát, a Szovjetunió nem kényszerült volna arra, hogy korszerűsítse az Egyesült Államok előretolt telepítésű eszközeit ellensúlyozó fegyvereit. A Szovjetunió azonban, valahányszor ilyen javaslatot tett, az Egyesült Államok elutasításába ütközött.

Sőt mi több, miközben saját biztonsága és szövetségesei biztonsága végett kénytelen volt hozzáfogni a korszerűsítéshez, csupán az 1979-es esztendőben három alkalommal (Leonyid Brezsnyev március 2-i és október 6-i beszédében, júniusban, a bécsi szovjet—amerikai csúcstalálkozón) javasolta a Nyugatnak, kezdjenek tárgyalásokat a közepes hatótávolságú eszközökről, és hajlandó volt kötelezettséget vállalni arra, hogy csökkenti ezek számát a Szovjetunió nyugati területein, ha Nyugat-Európában nem telepítenek újabb közepes hatótávolságú amerikai rakétákat. A Nyugat ezt a javaslatot is elutasította. A NATO közismert „kettős határozatával" „válaszolt" erre a javaslatra. Ebben a határozatban az Egyesült Államoknak az a fontos, hogy rakétáit Nyugat-Európában, a szovjet határok közelében telepítheti, a tárgyalásoknak viszont számára alárendelt, propagandisztikus szerepük van. Mindenesetre, mint a továbbiakban látni fogjuk, az Egyesült Államok jelenlegi kormánya abból indul ki, hogy sem az amerikai rakéták telepítésére vonatkozó döntés, sem a telepítés mérete nem lehet tárgyalási téma. Ami a Szovjetuniót illeti, ma is kész az egyenjogú és — ami még fontosabb — a hatékony tárgyalásokra ebben a fontos

kérdésben, kijelentve, hogy ezzel kapcsolatos korábbi javaslatai most is érvényesek.

Az az állítás, hogy a közepes hatótávolságú szovjet rakéták alkalmasak „első csapás mérésére", a tények elferdítése, hogy megijesszék az embereket, akik csak a NATO-féle eltorzított formában ismerik a szovjet katonai doktrínát. Mint már említettük, a Szovjetunió katonai doktrínája nem tartja megengedhetőnek a maga részéről az első vagy megelőző csapást. De ha feltételezzük, hogy a Szovjetunió az első csapásmérésre készül (ez ugyan teljesen téves feltevés, a nyugati propaganda azonban nyilvánvaló igazságként terjeszti), meg kell mondani, hogy a mai helyzetben az első, megelőző nukleáris csapásnak csak akkor van értelme, ha megsemmisíti vagy legalább lényegesen gyöngíti a másik fél válaszcsapásának hadászati nukleáris potenciálját. A szovjet közepes hatótávolságú rakéták azonban nem alkalmasak erre, mert nem érik el az Egyesült Államok területét, nem tudják megsemmisíteni az amerikai interkontinentális ballisztikus rakétákat. Ilyen körülmények között minden szempontból értelmetlen dolog volna, ha a Szovjetunió az első csapást mérné Nyugat-Európára, mert ezzel magára vonná az Egyesült Államok teljesen sértetlen hadászati erőinek tüzét.

Ugyanilyen alaptalan az az állítás, hogy a szovjet közepes hatótávolságú fegyver arra szolgál, hogy politikai nyomást fejtsenek ki vele Nyugat-Európára vagy az Egyesült Államokra, zsarolják őket. Először is, a Szovjetunió külpolitikájának egész története azt bizonyítja, hogy merőben idegen tőle az erőpolitika, az a módszer, hogy fegyveres erő bevetésével fenyegetőzve kényszerítsen politikai vagy gazdasági engedményekre más államokat. Másodszor, ha tévesen feltételezzük, ahogyan a nyugati propaganda teszi, hogy a Szovjetunió képes ilyen megengedhetetlen

módon felhasználni katonai erejét, ebben az esetben is katonai fölényre van szükség a sikerhez. A Szovjetunió viszont, mint már szó volt róla, katonailag nincs fölényben és nem is törekszik a fölény megszerzésére. Harmadszor, a Szovjetuniónak már több mint két évtizede van közepes hatótávolságú nukleáris fegyvere, de (annak ellenére, hogy a „szovjet veszély" kiagyalói egyre jósolgatták) sohasem használta fel arra, hogy zsaroljon más országokat, vagy politikai nyomást fejtsen ki rájuk, mert ennek a fegyvernek egészen más a rendeltetése: az, hogy megvédje a Szovjetuniót és szövetségeseit az Egyesült Államok és szövetségesei birtokában levő nukleáris fegyvertől.

— *A felsorakoztatott érvek ellenére azonban a tény tény marad: a Szovjetuniónak vannak korszerű közepes hatótávolságú rakétái, a NATO-nak Európában viszont nincsenek. Ilyen körülmények között a NATO miért ne modernizálhatná fegyverzetét, miért ne szerelhetné fel magát ugyanolyan fegyverrel, amilyen a Szovjetuniónak már van?*

— Először is nem helytálló, hogy a NATO-tagországoknak nincs Európában olyan rakétafegyverzetük, amely lehetőségeit tekintve megfelel a szovjet SS—20-as rakétáknak. Van ilyen fegyverük, nem is kevés. Anglia és Franciaország nukleáris rakétaeszközeire gondolunk. Mint már említettük, a két országnak 162 hordozóeszköze van (szárazföldi telepítésű és tengeralattjárón telepített rakéták), s mindenki tudja, ezeket milyen célpontokra irányozták be.

Ha pedig figyelembe vesszük a NATO egész közepes hatótávolságú fegyverzetét, beleértve az előretolt telepítésű amerikai eszközöket, akkor a NATO „kettős határozatában" előirányzott további 572 rakéta telepítésével teljesen felborul a jelenlegi egyensúly, a Nyugat fölénybe kerül. Ebben az esetben a Nyugat a közepes hatótávolságú hordozóeszközök tekinteté-

ben másfélszeres fölénybe kerül a Varsói Szerződés tagállamaival szemben. Ami pedig azokat a nukleáris tölteteket illeti, amelyeket ezek a hordozóeszközök egy indítással (össztűzzel) szállítani tudnak, a NATO jelenlegi másfélszeres fölénye tovább nőne.

Ám a jelenlegi amerikai és NATO-stratégák nem érik be ezzel. A hírek szerint kezdik előkészíteni a közvéleményt a NATO 1979. decemberi határozatának olyan értelmű „átalakítására", amely növelné a telepítendő amerikai rakéták számát és megváltoztatná a minőségüket. 1981 júniusában a NATO főhadiszállásán David Gompertnek, az amerikai külügyminiszter-helyettes helyettesének elnökletével ülést tartottak, amelyen az európai közepes hatótávolságú eszközökről folytatandó tárgyalások előkészítéséről volt szó. Az Associated Press hírügynökség 1981. június 19-i jelentése szerint az ülés után amerikai hivatalos személyek kijelentették, hogy a tárgyalásokra való felkészülés keretében „újraértékelik azt a veszélyt", amelyet az SS—20-as szovjet rakéták jelentenek. 1981 júliusában, miután egy hasonló NATO-csoport ülésezett Richard Pearle amerikai hadügyminiszter-helyettes vezetésével, egy „magas beosztású hivatalos személy" kijelentette, hogy „1979-hez képest változott a helyzet, és a számításokat most felül kell vizsgálni" (United Press International, 1981. július 2.)

A *Nouvelle Atlantique* című NATO-bulletin 1981. augusztus 2-i száma szerint ugyanezen csoport július végi ülésén a „szakértők" arra a megállapításra jutottak, hogy „a szovjet veszély" most lényegesen nagyobb, mint ahogyan a NATO „kettős határozatának" elfogadásakor feltételezték.

Egy olyan „magas beosztású hivatalos személy" pedig, mint Eugene Rostow, az amerikai Fegyverzetellenőrzési és Leszerelési Hivatal igazgatója, 1981 júliusában a *Der Spiegel* című folyóiratnak adott inter-

júban egyenesen azt mondta, hogy a NATO 1979-es határozatában szereplő szám semmit sem jelent. „Nem állapodtunk meg egy bizonyos számban a korábbi tárgyalásokon — jelentette ki. — Majd meglátjuk, milyen lesz a konjunktúra . . ."

Készül a NATO „kettős határozatának" „átalakítása" az amerikai rakéták minőségének vonatkozásában is. Amikor a határozat megszületett, a nyugati propaganda nyomatékosan hangsúlyozta azt a megállapítását, hogy a telepítendő rakéták „egy robbanófejesek lesznek". Később erről egyre kevesebbet beszéltek, majd teljesen elhallgattak. Nyilvánvaló, hogy miért. 1981. július 28-án a *Die Welt* közölte: „Az Egyesült Államokban azt mérlegelik, hogy a Pershing—2-es új közepes hatótávolságú rakétákat több robbanófejjel szerelik fel. Jól tájékozott körök szerint a megfelelő műszaki kísérletek sikeresen befejeződtek."

Ezek szerint a NATO európai közepes hatótávolságú nukleáris erőinek tervezett növelése nem tekinthető korszerűsítésnek. Mint már hangsúlyoztuk, korszerűsítésen azt értjük, hogy a tökéletesítés után is megmaradnak a fegyver korábbi harci feladatai, és a korszerűsített fegyver nem borítja fel az erőegyensúlyt. Ha viszont végrehajtják a NATO határozatát, mégpedig „átalakított" változatában, akkor nagy mennyiségi fölényt biztosítanak az Egyesült Államoknak és a NATO-nak mind a nukleáris fegyver célba juttatására alkalmas hordozók tekintetében, mind az egy indítással (felszállással) szállítható nukleáris töltetek tekintetében.

A NATO „utánfegyverkezése" új amerikai rakétákkal azért sem minősíthető egyszerűen korszerűsítésnek, mert minőségileg merőben új fegyverfajtákat terveznek rendszerbe állítani, amelyeknek egészen mások a harci feladatai, mint azokéi voltak, amelye-

ket „pótolnak". Minden látszólagos hasonlóság ellenére a Pershing—2-es és az SS—20-as egyáltalán nem ugyanaz a fegyvertípus, bár a NATO-propaganda ennek az ellenkezőjét állítja. Ami pedig a szárnyas rakétákat illeti, hadd kérdezzük meg, milyen azonos típusú fegyvert kell felváltaniuk, mi azonos értékű velük a NATO jelenlegi fegyvertárában? Ez nemcsak új fegyvertípus, hanem egészen új típusú nukleáris hordozóeszköz is. Létrehozása és telepítése minőségileg új helyzetet teremt mind hadászati téren, mind a fegyverzetkorlátozási problémák megoldásában.

Vegyük sorra az ezekkel a kérdésekkel kapcsolatos indokainkat.

A szovjet közepes hatótávolságú eszközöktől eltérően, amelyek — így az SS—20-as rakéták is — nem alkalmasak hadászati feladatok megoldására, az új közepes hatótávolságú amerikai nukleáris eszközök gyakorlatilag egyenértékűek a meglevő hadászati eszközökkel, mert képesek elérni a Szovjetunió területét. És ez nem „a szovjet propaganda állítása", hanem objektív megállapítás, amelynek helytálló voltát akarva-akaratlan a NATO-ban is elismerik. Így például R. Pfaltzgraf, Reagan külpolitikai tanácsadója 1980. november 18-án az *Il Manifesto* című olasz lapnak adott interjúban megjegyezte, hogy az európai hadszíntéri nukleáris fegyver „korszerűsítése" „közvetlenül összefügg az amerikai hadászati erők növelésének problémájával".

Kurt Becker, a nyugatnémet kormány szóvivője 1981. február 27-i sajtóértekezletén kijelentette: „Az eurostratégiai rakéták kétségkívül az interkontinentális hadászati eszközök kiegészítői." A NATO nukleáris tervező csoportjának 1981. április 7—8-i üléséről kiadott közleményben ez áll: „A hadszíntéri nukleáris erők területén a NATO-politika elsőrendű

célja az önuralom és a stabilitás a hadászati erők NATO-triásza alapján . . ."

Az új amerikai rakéták nyugat-európai telepítése tehát lényegében azt jelentené, hogy 572 egységgel „kiegészítenék" az Egyesült Államok hadászati potenciálját, s ezáltal a Szovjetunió és az Egyesült Államok közötti hadászati egyensúly megváltozna az utóbbi javára. És van-e garancia arra, hogy az Egyesült Államok a jövőben nem akarja megduplázni vagy megháromszorozni az „eurorakéták" számát? Nincs. Sőt, mint már említettük, egészen reális jelei vannak annak, hogy már most erre készül. Hadd emlékeztessünk rá, hogy a SALT—II szerződés értelmében a felek arra vállaltak kötelezettséget, hogy egyenként 2400 egység hadászati célba juttató eszközzel rendelkeznek, majd ezek számát 2250-re csökkentik. Jelenleg az Egyesült Államoknak körülbelül 2300 egysége van, s ezek főként a Szovjetunió ellen vannak beirányozva. Ha ez kiegészül több száz újabb rakétával, lényegesen megváltozik a hadászati egyensúly a Szovjetunió és az Egyesült Államok között, arról nem is szólva, hogy ezzel valójában kijátszanák a SALT—II szerződést, amennyiben azt ratifikálnák. Washington, amely hivatalos nyilatkozataiban azt állítja, hogy az új rakétákat a nyugat-európai országok védelmére szánják, valójában arra akarja felhasználni őket, hogy megelőző csapást mérjen velük a Szovjetunió nyugati területein levő interkontinentális ballisztikus rakétákra és más létfontosságú objektumokra. Az Egyesült Államok nem Európa biztonságával törődik, hanem arra spekulál, hogy a Szovjetunió elleni agresszió esetén megpróbálja gyöngíteni az Egyesült Államok területére mérhető válaszcsapás erejét.

Annak a hadászati potenciálnak a növeléséről van szó, amely a Szovjetunió legsűrűbben lakott és iparilag fejlett részét veszi célba. Nyilvánvaló a törekvés,

hogy minél mélyebben fekvő célpontokat érjenek el a Szovjetunió területén. A Pershing—1A rakéta hatótávolsága 740 km, az 1983-ban telepítendő Pershing—2 rakétáé viszont 2500 km. A tervezett Pershing—2A rakéta hatótávolsága viszont már 4000 km, s ezzel már az Urálon túli területek is elérhetők. (*The Bulletin of the Atomic Scientists*, 1980. október. 30. old.)

Az is fontos, hogy az új Pershing—2 rakéta az indítástól számított 5—6 perc alatt eléri a célt.

Az a lehetőség, hogy néhány perc alatt meggyöngítsék a Szovjetunió hadászati erőit, sokkal „csábítóbbá" teszi a megelőző csapást. Mert egy dolog arra vállalkozni, hogy elindítják az interkontinentális ballisztikus rakétákat, amelyeknek a repülési ideje a leküzdendő célpontig 30 perc körül van, s a szemben álló félnek módja van arra, hogy még mielőtt az ellenség nukleáris töltetei elérik területét, elindítsa saját rakétáit, amelyek — washingtoni terminológiát használva — „megengedhetetlen kárt" okoznak az agresszornak. Egészen más dolog viszont elindítani az „eurostratégiai rakétákat", amelyeknek repülési ideje alig néhány perc, így — „Nyugat-Európa új védelmi koncepciójának" kidolgozói szerint — megfosztják a „potenciális ellenfelet" a válaszcsapás lehetőségétől.

Nemcsak a meglepetésszerű csapás lehetőségével kalkulálnak, hanem a Pershing—2 rakéták nagy találati pontosságával is, ezek ugyanis képesek eltalálni egy 30—40 méter sugarú kört. Ez alig egytizede annak a körnek, amelyet a jelenlegi Pershing—1A rakéták képesek eltalálni. (Ugyanott, 27. old.) Mit jelent ez? A válasz csak az lehet, hogy az Egyesült Államok idegen területre kíván telepíteni olyan eszközöket, amelyekkel biztosan megsemmisíthet megerősített katonai objektumokat, olyanokat, mint a szovjet

interkontinentális ballisztikus rakéták. Ez pedig az első csapás feladata.

Ugyanezt a feladatot a Tomahawk szárnyas rakéta is képes ellátni. Ez még külföldi szakértők szerint is minőségileg új fegyver, mind jellemzőit, mind harci alkalmazásának módját tekintve. Nagy a hatótávolsága (2600 km), és alacsonyan, minimum 60 méteres magasságban szállva képes átjutni a légelhárítás rendszerén, s nagy találati pontossággal megsemmisíteni az ellenfél objektumait. A *Stuttgarter Zeitung* 1981. március 29-i száma azt írta, hogy „jelenleg nincs semmilyen védelem az alacsonyan szálló szárnyas rakétákkal szemben, amelyeket nem lehet felfedezni sem indításuk előtt, sem repülésük közben". A szárnyas rakéta csak a cél közvetlen közelében fedezhető fel. Következésképpen a szárnyas rakéta, akárcsak a Pershing—2, az első csapás fegyvere. Ennek tudatában érthető, mennyire tarthatatlanok a NATO-propaganda arra való hivatkozásai, hogy a szárnyas rakéta lassú, ezért „nem veszélyes" és nem jelent semmi újat a hadászati helyzetben.

Az Egyesült Államok Kongresszusa elé 1979 márciusában terjesztett hivatalos okmányban az olvasható, hogy „ha a NATO úgy döntene, hogy jelentős számban telepít olyan hatótávolságú és olyan diszlokációjú szárnyas rakétákat, amelyek elérhetik a szovjet célpontokat, akkor a szovjetek a NATO erőinek olyan új fajtájával találnák szemben magukat, amely biztosítaná a hadászati veszély növelését. (Fiscal Year 1980 Arms Control Impact Statements, 1979. március. Washington 1979. 144. old.)

A SALT—II tárgyalásokon hosszan folyt a vita ennek a fegyvernek a jellemzőiről. A Szovjetunió javasolta a betiltását, mondván, hogy a nukleáris fegyverkezési hajsza újabb csatornáját nyithatja meg. Az Egyesült Államok ragaszkodott hozzá, hogy a földi és

tengeri telepítésű nagy hatótávolságú szárnyas rakéták telepítését csak a SALT—II szerződéshez mellékelt jegyzőkönyv lejártáig, vagyis 1981 végéig tiltsák meg. Ez mellesleg ismét csak azt bizonyítja, hogy a Pentagon emberei már akkor (a SALT—II tárgyalások 1972-ben kezdődtek), vagyis az SS—20-as rakéták megjelenése előtt és tőlük teljesen függetlenül kezdték előkészíteni a talajt ahhoz, hogy Nyugat-Európát „felszereljék" szárnyas rakétákkal.

A SALT—II szerződés aláírásakor a Szovjetunió és az Egyesült Államok megállapodott, hogy a SALT—III-ról induló tárgyalások egyik napirendi pontja azoknak a kérdéseknek a megoldása lesz, amelyek az előbb említett jegyzőkönyvben szerepelnek, vagyis többek között a földi és tengeri telepítésű szárnyas rakéták telepítésének megtiltása. Ezzel a felek világosan kifejezték, hogy a szerződés érvényességi ideje alatt szándékukban van megállapodni arról, hogy ez a fegyvertípus egyáltalán ne jelenjen meg a fegyvertárukban.

A NATO-tanács 1979. decemberi határozata azt jelenti, hogy az Egyesült Államok gyakorlatilag nem vállalja ezt a kötelezettségét, és még a tárgyalások előtt egyértelműen leszögezte, hogy nem tart lehetségesnek semmilyen megállapodást a szárnyas rakétákról való lemondást illetően.

A Reagan-kormány hivatalba lépésével az Egyesült Államok semmibe vette addig vállalt kötelezettségeit, sőt ezekkel merőben ellentétes „gyakorlati munkába" kezdett. A *The Wall Street Journal* 1981. július 14-i száma szerint „a kormány feltűnés nélkül engedélyezte a haditengerészetnek a Tomahawk rakéták hatótávolságának növelését, amelyet a nem ratifikált SALT—II szerződéshez mellékelt jegyzőkönyv szigorúan korlátozott".

A *The New York Times* 1981. július 15-i száma hivatalos személyek nyilatkozataira hivatkozva azt írta, hogy a tervek szerint a kilencvenes évek elejéig rendszerbe állítanak 3000—4000 tengeri telepítésű és 6000 repülőgépről indítható szárnyas rakétát. Hát nevezhető korszerűsítésnek a közepes hatótávolságú amerikai nukleáris erők ilyen arányú növelése? Nem. Nyilvánvaló az Egyesült Államoknak és a NATO-nak az a törekvése, hogy a hadászati fegyverzet új fajtáját alakítsák ki, amellyel a maguk javára billenthetik a kialakult erőegyensúlyt mind regionálisan, mind globálisan.

— *Az új amerikai rakéták nyugat-amerikai telepítése minden körülmények között mérsékletre inti a Szovjetuniót, ha válságos helyzetben, még ha nem is az ő hibájából alakul ki, választania kell, hogy miként védje meg saját és szövetségesei érdekeit. Az amerikai rakéták jelenléte nagyon megnehezíti a katonai eszközök alkalmazását a válság megoldására.*

— Az ilyenfajta okoskodás annak a Nyugaton nagyon elterjedt és teljesen alaptalan felfogásnak a következménye, hogy nemzetközi ügyekben a Szovjetunió „kiszámíthatatlan". Akik ezt hirdetik, elismerik, hogy nem fenyeget állandóan „a szovjet agresszió" közvetlen veszélye, de azt fejtegetik, hogy a Szovjetunió valódi szándékai nem ismeretesek, s hogy jelenlegi békepolitikája hirtelen agresszív politikává változhat. S minthogy a Szovjetuniónak erős hadserege van, a Nyugatnak állandóan és egyre nagyobb ütemben fegyverkeznie kell arra az esetre, ha ilyen hirtelen változás következne be a Szovjetunió magatartásában, hogy módja legyen „visszatartani" a Szovjetuniót.

Ennek az egész állításnak az az alapja, hogy nem ismerik vagy eltorzítják a szovjet állam történetét, az SZKP programdokumentumaiban, az ország törvé-

nyeiben kifejtett külpolitikai alapelveket. A szocialista politika elméleti alapja és végrehajtásának történelmi gyakorlata egyáltalán nem azt bizonyítja, hogy „kiszámíthatatlan", hogy „hirtelen változik", hanem azt, hogy a szovjet külpolitika elvi alapon nyugvó és szigorúan következetes békeszerető politika. Ez a szocialista rendszernek a lényegéből adódik. „A Szovjetunióban — hangsúlyozta Leonyid Brezsnyev — nincsenek olyan osztályok, sem társadalmi csoportok, amelyeknek érdekük fűződne a háborúhoz, amelyek meg akarnának gazdagodni rajta. Természetesen vannak hadiüzemeink, van hadseregünk, de sem ezeknek az üzemeknek a vezetői, sem a katonai parancsnokok, sem a munkások, sem a katonák nem a háborútól, a hadimegrendelésektől várják boldogulásukat. Nagyon szeretnénk — az egész társadalom nagy hasznára — a hadiüzemeket is átállítani békés termelésre, békés, alkotó célokra". (*L. I. Brezsnyev:* Lenyinszkim kurszom. 7. köt. Moszkva 1979. 322. old.)

A Szovjetunió csak akkor ragad fegyvert, ha fegyveres támadást intéznek ellene vagy egy olyan állam ellen, amellyel kölcsönös segítségnyújtási megállapodást kötött. Ezért semmi szükség arra, hogy „visszatartsák" őt az agressziótól.

Egyébként is az új amerikai nukleáris rakéták Nyugat-Európa területén korántsem „visszatartó erőt" képviselnek, hanem az agresszió és a provokáció eszközei, és ez nagyon veszélyes. Az agresszió eszközei, mert mind a Pershing—2-es rakéta, mind a szárnyas rakéta az első nukleáris csapás eszköze. A provokáció eszközei, mert arra szánták őket, hogy Nyugat-Európát belerántsák velük bármilyen nukleáris vagy neutronkalandba, amelybe az Egyesült Államok — lévén igen távol Európától — a Szovjetunió ellen bocsátkozhat. Vajon ebben az esetben a Szovjetunió figyelmen

kívül hagyhatja-e a tőle nem messze telepített amerikai rakétákat, amelyeknek az a rendeltetésük, hogy néhány perc alatt nukleáris csapást mérjenek a szovjet védelmi eszközökre, a Szovjetunió politikai és katonai irányító központjaira? A NATO „utánfegyverkezésének" hívei elgondolkoztak-e azon, milyen választ lehet és kell adni erre a kérdésre?

Az amerikai nukleáris potenciál provokatív jellege abból is kiderül, hogy korántsem „visszatartásra" akarják felhasználni, hanem agresszív akciókra a világ minden részében. Eugene Rostow, az amerikai Fegyverzetellenőrzési és Leszerelési Hivatal igazgatója 1981 júliusában a szenátus katonai bizottsága előtt kijelentette, hogy a nukleáris „válaszcsapás" garantált potenciáljának birtokában „mi (vagyis az Egyesült Államok — *A szerk.)* felhasználhatjuk katonai erőnket érdekeink megvédésére, ha ez szükségessé válik, és nemcsak Európában, hanem a világ sok más hadászatilag fontos térségében is. Az a nézetem — és itt Reagan elnök nevében beszélek —, hogy nukleáris arzenálunk létének ez a minimális célja, és ez kell legyen a célja a továbbiakban is . . ."

Ezek után felvetődik a kérdés, hogy kit kell visszatartani? Valójában a Rostow által vázolt cselekvési módokban van szükség visszatartó erőre. Szükség van rá, mert az Egyesült Államok politikája, amelyhez igyekszik odakötni — többek között a közepes hatótávolságú fegyverek „korszerűsítésével" — NATO-szövetségeseit, az erőn alapul, az erő alkalmazásának lehetőségén, sőt egyenesen szükségességén olyan helyzetben, amelyet az Egyesült Államok kritikusnak tart, amely megítélése szerint „létérdekeit" érinti.

— *Az „eurorakéták" mégis azt jelentik, hogy nagyobb az Egyesült Államok részéről adott nukleáris biztosíték, tehát nagyobb lesz Nyugat-Európa biztos-*

sága. Hiszen ha nagyobb a biztosíték, kisebb a kockázata a NATO-tagországok és a Varsói Szerződés tagországai közötti közvetlen katonai konfrontációnak.

— Véleményünk szerint ez még „nyugati" szemszögből nézve sem igaz. (Szovjet szemszögből nézve egyszerűen azért nem igaz, mert a Szovjetunió nem tervezi Nyugat-Európa megtámadását vagy „bekebelezését", ezért nincs szükség biztosítékra nem létező veszéllyel szemben.) Ez egyszerű, de úgy gondoljuk, nem szimplifikáló logika. Lássunk néhány hipotézist.

Tételezzük fel, hogy az amerikai nukleáris biztosíték most nem megfelelő abban az értelemben, hogy az Egyesült Államok nem akarja feláldozni Chicagót Hamburgért. De mennyivel lesz megfelelőbb ez a biztosíték az „eurorakéták" telepítésével? Az amerikaiak önfenntartási ösztöne ebben az esetben is erősebbnek bizonyulhat.

Egy másik feltételezés: az Egyesült Államok által nyújtott nukleáris biztosíték már most tökéletes. Akkor viszont mi szükség van az „eurorakétákra"? Az Egyesült Államok jelenlegi hadászati potenciálja „több mint elegendő" ahhoz, hogy érvényesítse a nukleáris biztosítékot.

Végül egy harmadik feltételezés: az Egyesült Államok abban bízik, hogy sikerül a nukleáris konfliktust Európára korlátozni, s ehhez, úgymond, nagy nukleáris potenciálra van ott szükség, amely magára vonja a szovjet ellencsapást. Ámde ha ez így van, akkor ez egész egyszerűen a nyugat-európaiak elárulása. Ebben az esetben az amerikaiak azon az áron szeretnék túlélni a nukleáris konfliktust, hogy elpusztulnának az európaiak, akik az ő „nukleáris túszaik" lennének.

Mindent összevetve, az Egyesült Államok a nukleáris háború olyan változatát készíti elő, amelyben úgy érhetné el globális céljait, hogy nem kockáztatná önmaga pusztulását. Ilyen változat a „korlátozott" vagy

„eurostratégiai nukleáris háború", amelynek forgatókönyve szerint a hadműveletekbe nem kapcsolódnának be az Egyesült Államok hadászati nukleáris erői, hogy a nukleáris tűzvész ne terjedjen át az amerikai földrészre. Nyugat-Európa tehát a villámháború eszköze lenne. Az „eurorakéták" nem egyebek, mint az „eurostratégiai háború" haditechnikai eszközei.

Baljós az a körülmény, hogy az Egyesült Államok kategorikusan elutasítja azokat a nyugat-európai javaslatokat, hogy vizsgálják meg, nem lehetne-e az új amerikai rakétákat a NATO-tagországok területe helyett tengerre telepíteni. Azért akarja szövetségesei földjére telepíteni a rakétáit, hogy világhegemóniája túszaivá tegye őket, hogy válságos helyzetekben, amelyeket óhatatlanul okoz a hegemóniára formált igény érvényesítése, ne foglalhassanak el többé-kevésbé önálló álláspontot. Az amerikai stratégák — akik maguknak tartják fenn a kizárólagos jogot, hogy döntsenek az „eurostratégiai" rakéták elindításáról, amire sor kerülhet még olyan esetekben is, amikor Nyugat-Európától nagy távolságra tör ki válság vagy konfliktus, s így nem érinti közvetlenül annak érdekeit — nyilvánvalóan olyan helyzetet akarnak teremteni, amelyben az európai NATO-országoknak nincs szabad választásuk, kénytelenek engedelmesen követni „a nyugati világ vezetőjét" nagyhatalmi „létérdekeinek" biztosításában.

Ha az új amerikai rakéták megjelennek Európában, veszélybe sodorják a szomszédos térségeket is, nem utolsósorban a Földközi-tenger medencéjét. Hiszen az új amerikai rakéták tekintélyes részét ebben a térségben — Olaszországban, pontosabban Szicíliában — akarják telepíteni, ahonnan sakkban tartható velük bármely ország a Földközi-tenger medencéjében vagy Észak-Afrikában, és „szükség esetén" be is vethetők ellenük. Ez újabb lehetőséget ad az Egye-

sült Államoknak, hogy nyomást gyakoroljon azokra a földközi-tengeri és afrikai országokra, amelyeknek a politikája vagy belső rendje nincs ínyére, s ebbe bevonja a többi NATO-országot akkor is, ha ez az irányvonal nem felel meg ez utóbbiak nemzeti érdekeinek.

A nyugat-európai országokban telepítendő amerikai rakéták, amelyeket arra szánnak, hogy nukleáris csapást mérjenek velük a Szovjetunió területére, azokat az országokat is veszélyeztetik, amelyek nem tagjai a katonapolitikai csoportosulásoknak. Ola Ullsten svéd miniszterelnök a *Svenska Dagbladet* című lap 1979. december 17-i számában megjelent cikkében azt írta, hogy „Svédország földrajzi helyzete időszerűvé teszi annak a veszélyét, hogy a szárnyas rakéták áthaladnak légterén. Ugyanez vonatkozik Finnországra is."

Ilyen esetben felmerül az a kérdés, hogy a konfliktusban részt nem vevő országoknak kötelességük-e megakadályozni, hogy az abban részt vevő országok felhasználják területüket és légterüket, és felmerül a kérdés, milyen jogai vannak annak az országnak, amelynek megtámadásához igénybe vették a konfliktusban részt nem vevő államok területét vagy légterét.

Az „eurorakéták" tehát semmiképpen sem növelik Nyugat-Európa biztonságát. Ellenkezőleg, csak a nukleáris háború kockázatát növelik, a neutronfegyver megjelenésével pedig ez a kockázat még nagyobb. Ezeknek a rakétáknak a telepítése nemcsak a Szovjetuniónak és a Varsói Szerződés többi államának biztonságát veszélyezteti, hanem a nyugat-európai országok, elsősorban a NATO-tagországok létérdekeit és önállóságát is; fenyegeti a békét.

III. A NATO „KETTŐS HATÁROZATA" – FENYEGETŐ VESZÉLY

— Ha elfogadnánk is, hogy minden érvük meggyőző és megalapozottan bizonyítják az új amerikai nukleáris rakéták nyugat-európai telepítésének veszélyességét, ezek az érvek hatástalanná válnának azért, mert a NATO nem csupán azt tervezi, hogy növeli „eurostratégiai" nukleáris potenciálját, hanem azt is javasolja, hogy minden előzetes feltétel nélkül folytassanak tárgyalásokat az európai közepes hatótávolságú rakétákról, amely tárgyalások eredményeként a Pershing—2 rakéták és a szárnyas rakéták telepítése fölöslegessé válhat. Ugyanis ez az értelme a NATO „kettős határozatának", amelyet 1979 decemberében hoztak Brüsszelben. Ezért nem a NATO-tól, hanem a Szovjetuniótól függ, sor kerül-e ezekre a tárgyalásokra, és milyen eredménnyel. Talán nem így van?

— Sajnos, nem egészen így van, sőt egyáltalán nem így van. Ezt bizonyítandó hadd emlékeztessünk rá, miről szól a „kettős határozat". Ez azért sem árt, mert Nyugaton igen sokat és nagy hangon beszélnek arról, hogy a „kettős határozat" becsületes, komoly, hatékony tárgyalásokat ajánl a Szovjetuniónak minden előfeltétel nélkül. Arra azonban ügyelnek, hogy a közvélemény minél kevesebbet tudjon meg ennek a határozatnak az igazi tartalmáról. És ismerjük el, hogy a hazugsággal egyenértékű féligazság terjesztése eléggé hatásos. 1981 augusztusában a *Parlamen-*

tarisch Politischer Pressedienst című bonni bulletin közölte, hogy az NSZK-ban végzett közvéleménykutatás szerint a nyugatnémet polgároknak csak igen hozzávetőleges elképzelésük van a „kettős határozat" lényegéről. A megkérdezetteknek csupán 9 százaléka tudta pontosan megmondani, hogy mit tartalmaz, 48 százalék pedig nem adott semmilyen választ.

A „kettős határozatban" valóban az áll, hogy elfogadói „teljes egészében támogatják azt az... amerikai döntést, hogy az Egyesült Államok tárgyal a közepes hatótávolságú hadszíntéri nukleáris erők csökkentéséről, és javasolja a Szovjetuniónak, hogy minél hamarabb kezdjenek tárgyalásokat..."

A tárgyalásokat azonban nem előfeltételek nélkül javasolják, hanem — így szól a határozat szövege — „a következő, a szövetségen belül folytatott intenzív tárgyalásokon kidolgozott elvek szellemében".

Melyek ezek az „elvek"?

A „kettős határozat" ellentmondást nem tűrően az alábbi követelményt támasztja: „E tárgyalások közvetlen céljának annak kell lennie, hogy egyeztetett korlátok közé szorítsák az amerikai és a szovjet földi telepítésű közepes hatótávolságú hadszíntéri nukleáris rakétarendszerekét." Vagyis a tárgyalások csakis egyfelől a szovjet közepes hatótávolságú rakétákról, másfelől a Pershing—2 és a szárnyas rakétákról folyhatnak.

Így a javasolt tárgyalásokon nem kerülnének szóba az előretolt telepítésű amerikai közepes hatótávolságú eszközök, azok, amelyeket a szovjet közepes hatótávolságú eszközök jelenleg ellensúlyoznak. És ezt az eljárást a „kettős határozat" úgy minősíti, hogy az egyenlőség elvén alapul. Az úgynevezett komoly tárgyalási javaslat már ennél a pontnál is kemény előfeltételt szab, amely közvetlenül érinti a Varsói Szerződés tagországainak biztonságát. Ennek a feltételnek

az elfogadása predesztinálná az erőviszonyoknak a NATO számára kedvező megváltoztatását „tárgyalások" útján.

Korábban már volt szó arról, hogy mik is az előretolt telepítésű amerikai eszközök, milyen erőt képviselnek, és mennyire veszélyeztetik a Szovjetunió és a Varsói Szerződés többi tagországa biztonságát. Arról is szóltunk, hogy a szovjet közepes hatótávolságú eszközök az előretolt telepítésű amerikai nukleáris erőket vannak hivatva ellensúlyozni. A „kettős határozat" előzetes feltételének elfogadása azt jelentené, hogy egyetértenénk az okozat korlátozásával, de érintetlen maradna az ok. A NATO „kettős határozatában" az áll, hogy „e rendszerek bármely egyezmény szerinti korlátozásának összhangban kell lennie a felek közötti egyenlőség elvével. Ilyenformán a korlátozásoknak mind a »plafonok«, mind a jogok tekintetében a jog szerinti egyenlőség formáját kell ölteniük."

A „kettős határozat" azzal, hogy csak a közepes hatótávolságú rakétákra vonatkozóan szorgalmazza az egyenlő „plafon" megállapítását, lényegében azt követeli, hogy a NATO számára biztosítsák a jogot az általános erőegyensúly felborítására. Mert ahogy Leonyid Brezsnyev megjegyezte: „... ez az egyensúly nem teljes egyenlőség. Mindegyik fél katonai erejének megvan a maga felépítése. Nálunk, mondjuk, a szárazföldi csapatoknál rendszeresített rakéták dominálnak, a NATO tömbben pedig a légierő nukleáris töltetű rakétái stb." (*L. I. Brezsnyev:* Lenyinszkim kurszom. 7. köt. 307. old.) Hasonló álláspontok hangzottak el Nyugaton is. Helmut Schmidt nyugatnémet kancellár a *Die Welt* 1979. november 7-i számának mellékleteként közölt interjúban megállapította, hogy „az egyensúly regionális politikai

kategória is, amely egyáltalán nem kötődik csupán egy bizonyos fegyverzetfajtához".

A NATO 1979. decemberi határozata azonban éppen ezt kísérelte meg elérni. A „kettős határozat" szavakban elismeri az egyenlőséget, a gyakorlatban azonban tagadja azzal, hogy előzetes feltételként szabja meg a Szovjetunió és az Egyesült Államok földi telepítésű közepes hatótávolságú rakétáinak számszerű egyenlőségét, de kirekeszti a tárgyalásokról azokat az eszközöket, amelyek tekintetében a NATO fölényben van.

Ennek az előzetes feltételnek az elfogadása azt jelentené, hogy először is a Szovjetunió kötelezettséget vállalna közepes hatótávolságú rakétái számának csökkentésére, a velük szemben álló előretolt telepítésű amerikai eszközöket viszont nem csökkentenék. Másodszor, az a „kettős határozatban" megszabott feltétel, hogy „egyenlő plafont" szabjanak a szovjet és az amerikai rakétáknak, valójában azt követeli a Szovjetuniótól, hogy feledkezzék meg a francia és az angol nukleáris potenciálról, és ne akarja azt számításba venni az európai nukleáris egyensúly mérlegelésekor.

Már ez a két mozzanat is azt bizonyítja, hogy a „kettős határozat" egyáltalán nem „előfeltételek nélküli" tárgyalásokat ajánl. Azt is bizonyítja, hogy a Nyugat által támasztott feltételek a tárgyalásokat saját katonai fölénye legalizálásának eszközévé tennék.

De ez még nem minden. Az Egyesült Államok már a „kettős határozat" előkészítésekor arra törekedett, s még inkább arra törekszik most, elfogadása után, hogy azt a maga számára előnyösen „átalakítsa". Ez kétféleképpen történik: egyrészt a határozatnak Washington számára legelőnyösebb részeit még merevebbé teszik, azokat pedig, amelyek nem egészen

felelnek meg neki, annyira megváltoztatják, hogy olykor az eredeti határozattal ellentétessé válnak.

Ez vonatkozik elsősorban arra, hogy az Egyesült Államok nem kívánja a tárgyalásokba bevonni saját előretolt telepítésű nukleáris eszközeit. Egyébként még nyugat-európai kormánykörökben is jogosnak tartják, hogy a Szovjetunió ragaszkodik ezeknek az eszközöknek a tárgyalásokba való bevonásához. A *Stuttgarter Zeitung* 1981. március 29-i száma szerint „Schmidt szövetségi kancellár 1980 nyarán Moszkvában tett látogatásakor jogosnak ismerte el ezt a követelést". A *Süddeutsche Zeitung* 1981. július 2-án Willy Brandt moszkvai látogatása kapcsán azt írta, hogy „az SPD elnöke a szovjet vezetőkkel folytatott megbeszélésein megértést tanúsított a Szovjetunió azon álláspontja iránt, hogy az Egyesült Államokkal az eurostratégiai fegyverről folytatandó tárgyalásokba be kell vonni az úgynevezett előretolt telepítésű nukleáris rakétaeszközöket..." Hans Apel, az NSZK hadügyminisztere a *Der Spiegel* című folyóiratnak 1981 júliusában adott interjúban kijelentette, megérti Moszkvának azt a kívánságát, hogy a tárgyalásokba vonják be az Európában előretoltan telepített amerikai közepes hatótávolságú nukleáris fegyvert.

Az amerikaiak azonban mindmáig hallani sem akarnak arról, hogy a tárgyalásokon előretolt telepítésű eszközeik is szóba kerülhetnek. Érdekes helyzet alakult ki: a Reagan-kormány a Szovjetunióval folytatandó tárgyalásokat bármilyen kérdésről — többek között az európai közepes hatótávolságú eszközökről is — attól teszi függővé, milyen „magatartást" tanúsít a Szovjetunió olyan ügyekben, amelyeknek semmi közük ezekhez a tárgyalásokhoz, s ugyanakkor igyekszik egyoldalú előnyökhöz jutni, feljogosítva érzi magát, hogy szétválasszon olyan dolgokat, amelyek az

objektív valóságban szorosan összetartoznak. És lényegében nem hoznak fel semmilyen érvet, amely valamennyire is indokolná ezt a szétválasztást, csak azt hajtogatják, hogy az előretolt telepítésű eszközök bevonása a tárgyalásokba „bonyolultabbá tenné azokat". Alighanem mindenki tisztában van vele, hogy akik ezen az álláspontón vannak, nem a tárgyalásokat akarják „egyszerűbbé" tenni, hanem semmibe akarják venni a Szovjetuniónak és szövetségeseinek biztonságuk szempontjából létfontosságú érdekeit. Azokkal a próbálkozásokkal, hogy eleve korlátozzák a tárgyalások témakörét, valójában a tárgyalásokat szeretnék meghiúsítani.

A „kettős határozat" „átalakítására" törekvő Egyesült Államok, mint már szó volt róla, gyakorlatilag már nem tartja kötelezőnek magára nézve a határozat azon részeit, amelyek megszabják a Nyugat-Európában telepítendő amerikai rakéták számát és minőségét.

Az Egyesült Államok amellett sem tart ki, amit 1979 decemberében is, azóta is a „kettős határozat" lényegének neveztek. A határozatban ugyanis ez áll: „A NATO hadszíntéri erejének igényeit a tárgyalások révén elért konkrét eredmények fényében fogják megvizsgálni." Meg akarván nyugtatni a militarista tervek miatt aggódó közvéleményt, arról próbálják meggyőzni, hogy a tárgyalások eredményeként fölöslegessé válhat az amerikai rakéták nyugat-európai telepítése. Francesco Cossiga akkori olasz kormányfő 1979. december 7-i parlamenti beszédében hangsúlyozta: „Ne legyenek kétségek afelől, hogy a NATO hajlandó és képes felülvizsgálni programját, ha a Szovjetunió hajlandó elfogadni a szemben álló hadszíntéri nukleáris erők alacsonyabb szintű egyensúlyát."

Németország Szociáldemokrata Pártja 1979. decemberi kongresszusának határozata még határozottabban fogalmaz. Leszögezi hogy „a »kettős határozat« végrehajtásában nem érvényesülhet semmilyen automatizmus. A tárgyalások menetének és a várható eredményeknek mindenkor lehetővé kell tenniük a NATO-politikusoknak, hogy újra tanulmányozzák, és szükség esetén felülvizsgálják az elfogadott határozatokat... A szövetségi kormánynak csak azzal a feltétellel kell hozzájárulnia, hogy az Amerikai Egyesült Államok közepes hatótávolságú fegyvert telepítsen Európában... hogy a fegyver behozatalára vonatkozó döntést hatálytalanítják, ha a fegyverzetellenőrzési tárgyalások kielégítő eredménnyel járnak."

Tartozunk az igazságnak azzal, hogy a „kettős határozatot" elfogadó felelős nyugat-európai politikusok nagy többsége mind a mai napig — legalábbis a nyilvánosság előtt — ugyanezen az állásponton van. „Nem azon igyekszünk, hogy előbb végrehajtsuk az amerikai utánfegyverkezést, és csak azután tárgyaljunk a fegyverzetkorlátozásról" — mondta Schmidt kancellár 1981. április 9-én a Szövetségi Gyűlésben. „Nem akarunk a régi úton járni: előbb végrehajtani az utánfegyverkezést, azután megkezdeni a tárgyalásokat" — nyilatkozta Genscher külügyminiszter 1981. március 19-én a nyugatnémet televízióban. „A közepes hatótávolságú nukleáris fegyver messzemenő korlátozásáról folytatandó tárgyalások elsőrendű fontosságúak... Az amerikai rakéták telepítése válaszul az SS—20-as rakétákkal való szovjet fegyverkezésre az amerikaiak és a Szovjetunió közötti tárgyalások eredményétől fog függni" — mondta Willy Brandt, az SPD elnöke a *Kieler Rundschau* című lapnak adott interjúban, amely a lap 1981. június 11-i számában jelent meg. „A nyugat-európai harcászati nukleáris fegyver korszerűsítésére vonatkozó

NATO-határozatot azzal a feltétellel fogadtuk el, hogy komoly kísérlet történik a közepes hatótávolságú rakéták korlátozásáról való megállapodásra" — mondta lord Carrington brit külügyminiszter 1981. február 28-án az amerikai NBC rádiónak adott nyilatkozatában. „A német Bundestag... hangsúlyozza... a kettős határozatnak azt a tételét, amely kimondja, hogy a NATO hadszintéri erejének igényeit a tárgyalások révén elért konkrét eredmények fényében fogják megvizsgálni" — szögezi le a nyugatnémet szociáldemokrata párt és szabaddemokrata párt abban a határozati javaslatban, amelyet 1981. május 26-án közösen terjesztett a Bundestag elé. „... A szövetségi kormány csak azzal a feltétellel helyesli a közepes hatótávolságú fegyver Európába telepítését, hogy amennyiben a fegyverzetellenőrzési tárgyalások eredménnyel járnak, ezt a határozatot visszavonják" — hangzik az SPD vezetőségének 1981. február 12-i határozata.

Sorolhatnánk még a hasonló nyilatkozatokat és határozatokat, de az eddig idézettek is elég teljesen és világosan mutatják, mi jellemzi a „kettős határozat" nyugat-európai híveinek — hangsúlyozzuk: híveinek — az álláspontját.

És milyen álláspontra helyezkednek azok, akikre nézve — legalábbis azt hinné az ember — ez a határozat szintén kötelező, vagyis az Egyesült Államok kormánya és a NATO katonai vezetői? Diplomáciai nyelven fogalmazva az ő álláspontjuk korántsem azonos azzal, amelyet az imént idézett nyilatkozatok tartalmaznak. Ez az álláspont abból indul ki, hogy a tárgyalásoknak nem lehet célja a telepítendő amerikai rakéták számának csökkentése, még kevésbé a telepítésről való lemondás, s hogy az „igazi tárgyalások" csak azután kezdődhetnek, hogy az amerikai rakétákat felszerelték a nyugat-európai kilövő állványokra.

Rogers amerikai tábornok, a NATO európai fegyveres erőinek főparancsnoka még 1979. december 7-én a *Die Welt* című lapnak adott interjúban kerek perec kijelentette, hogy a „kettős határozatban" megállapított rakétamennyiséget egyenesen kevesli, ennyi nem elég „bizonyos katonai feladatok megoldásához", és „rendkívül nyugtalanítónak" tartaná, ha megpróbálnák ezt a számot csökkenteni, s hogy ez értelmetlen dolog volna.

A jelenlegi amerikai kormány képviselőinek nyilatkozatai nem hagynak kétséget álláspontjuk felől. Alexander Haig amerikai külügyminiszter 1981. március 9-én Genscher nyugatnémet külügyminiszterrel közösen tartott sajtóértekezletén kijelentette, hogy szerinte a „kettős határozat" *„előbb* a harcászati nukleáris erők korszerűsítését irányozza elő, csak *azután* a tárgyalásokat az európai harcászati nukleáris erők színvonalának kiegyenlítéséről".

A *The Washington Post* 1981. március 22-i száma szerint Richard Allen, az elnök nemzetbiztonsági főtanácsadója hangsúlyozta, hogy „az Egyesült Államok nem egyezik bele az európai fegyverzet ellenőrzéséről a Szovjetunióval folytatandó tárgyalásokba a közepes hatótávolságú nukleáris potenciál növelése fejében". Lawrence Eagleburger amerikai külügyminiszter-helyettes 1981. június 27-én a *Bild-Zeitung* című lapnak adott interjúban kifejtette, hogy „szükségünk van az Európában telepített rakétákra, ha eredményes tárgyalásokat akarunk folytatni az oroszokkal fegyverzetük csökkentéséről". W. Dayes, a külügyminisztérium képviselője az 1981. február 5-én tartott sajtóértekezleten „pontosított": „Mi teljes egészében támogatjuk [!] a szövetségesek 1979. decemberi határozatát nagyobb hatótávolságú rakéták európai telepítéséről és az oroszokkal azt követően folytatandó tárgyalásokról."

Egészen világosan Eugene Rostow, az amerikai Fegyverzetellenőrzési és Leszerelési Hivatal igazgatója fogalmazta meg az Egyesült Államoknak a „kettős határozattal" kapcsolatos álláspontját. 1981 júliusában a *Der Spiegel* tudósítójának arra a kérdésére válaszolva, hogy véleménye szerint egyáltalán lehet-e tárgyalni a Pershing—2 és a szárnyas rakétáknak az NSZK-ban és más nyugat-európai országokban való telepítéséről, kategorikusan kijelentette: „Nem. Ez kötelezettség, a NATO által hozott döntés. Az már a véget jelentené, ha a NATO határozatot hozna, és azután kiderülne, hogy a Szovjetuniónak joga van megvétózni."

Az amerikai kormány álláspontjával kapcsolatban több megfontolás kínálkozik. Először is emlékeztetni kell arra, hogy a „kettős határozat" előkészítésekor és elfogadásakor a Szovjetunió és sok nyugat-európai, sőt amerikai politikus, közéleti személyiség figyelmeztetett rá, hogy a militarista körök mindent elkövetnek, hogy a határozatnak csak az „utánfegyverkezésre" vonatkozó része maradjon érvényben, a „tárgyalásokra" vonatkozó rész pedig legyen spanyolfal, eszköz a közvélemény megnyugtatására, amelyet végül is kész tények elé állítanak az amerikai rakéták telepítésének vonatkozásában. Ezeket a figyelmeztetéseket alaptalannak, „propagandafogásnak" minősítették. Mindaz, amit eddig idéztünk az amerikai kormánytisztviselőktől, eléggé világosan mutatja, kinek volt igaza, azoknak-e, akik figyelmeztettek, vagy azoknak, akik legyintettek a figyelmeztetésre. Erre azért kell emlékeztetni, mert a nyugat-európai közvéleményt most is azzal próbálják elaltatni, hogy — mint a NATO tanácsadó csoportjának üléséről kiadott közleményben olvasható — „az Egyesült Államok és szövetségesei teljes komolysággal kezelik ezeket (a közepes hatótávolságú nukleáris fegyverről

szóló — *A szerk.)* a fontos tárgyalásokat" (*Nouvelle Atlantique*, 1981. június.). Ezért nincs ok aggodalomra, egyszerűen meg kell várni a tárgyalások eredményét. Az 1979-es „nyugtató" kampányért nagy árat fizetett Nyugat-Európa: az amerikaiak „jogot" kaptak arra, hogy új nukleáris rakétáikat az európai földrészen telepítsék. Félő, hogy a jelenlegi „nyugtató" kampánnyal való egyetértésért még nagyobb árat kell fizetni, vagyis megtörténik ezeknek a rakétáknak a telepítése anélkül, hogy bármiféle komoly tárgyalások folynának a Szovjetunióval a közepes hatótávolságú fegyverről.

Mert hiába tesz hangzatos nyilatkozatokat a Szovjetunióval folytatandó tárgyalások komoly szándékáról a NATO-tanács, hiába nyilatkoznak így a nyugat-európai országok miniszterelnökei és külügyminiszterei, tárgyalni nem ők fognak, hanem az Egyesült Államok egymaga, amely elfogadhatatlannak tartja a Szovjetunióval való megegyezést, mert számára egy ilyen megegyezés, ahogy Eugene Rostow imént idézett nyilatkozatából látni, egyet jelent a megengedhetetlen „szovjet vétóval"!

Márpedig Rostow kijelentése nem elszólás. Ezt bizonyítja, hogy 1981. július 10-én a UPI és az AP hírügynökség egyidejűleg adott hírt arról a nyilatkozatról, amelyet a „külügyminisztérium egyik magas beosztású munkatársa" tett, aki közvetlenül részt vett az európai közepes hatótávolságú nukleáris fegyverről folytatandó tárgyalások előkészítésében, és nemrég találkozott vezető nyugat-európai politikusokkal. Ez a magas beosztású munkatárs, aki nem engedte közölni a nevét, világosan megmondta: „Az Egyesült Államok a Nyugat nevében tárgyal. Az európaiaknak, bár tájékoztatni fogják őket, nincs semmilyen közvetlen szerepük a Kelet és a Nyugat között a hadszíntéri nukleáris erőkről folytatandó tárgyalásokon." Majd

egyértelműen vázolta, hogy képzeli el az Egyesült Államok — a „Nyugat képviselője" — ezeket a „tárgyalásokat". „A nyugati szövetségnek végre kell hajtania a legkorszerűbb nukleáris rakéták Európában való telepítését — jelentette ki —, mert minden más irányvonal feljogosítja a Szovjetuniót, hogy megvétózza a szövetség határozatait." Az Associated Press tálalásában ez a tiráda sokkal színesebb és talán még hitelesebb: „Az ördögbe is, ha a szövetség nem tudja végrehajtani ezt a határozatot, ezzel értésére adjuk a Szovjetuniónak, hogy joga van megvétózni határozatainkat." A magas beosztású személy nyilatkozatának pedig ez volt a summája: „Az Egyesült Államok elutasítja a nukleáris rakéták európai telepítésének minden alternatíváját."

És kész! Ugyanabban a stílusban folytatva, megette a fene az összes fejtegetést a „kettős határozatról", a tárgyalások elsődlegességéről, a tárgyalások eredményeként a telepítendő rakéták számának csökkentéséről és még inkább valamiféle „nulla-változatról". Szó sem lehet semmi ilyesmiről, hiszen ez a „szovjet vétót" fogja jelenteni.

Képzeljék el, ha valamelyik szovjet hivatalos személy jelentené ki, hogy megengedhetetlen bármiféle próbálkozás a megállapodásra a szovjet közepes hatótávolságú eszközök csökkentéséről, mert annak végrehajtása „amerikai" vagy „NATO-vétót" jelentene a szovjet fegyverzetkorszerűsítési programra, amely kizárólagos belügy. Aligha kétséges, hogy a Nyugat ezt azonnal úgy tálalná, hogy a szovjetek elzárkóznak a tárgyalások elől.

Az amerikai kormány nemcsak a Szovjetunióval való megegyezés gondolatát utasítja el. Képviselői nyíltan beszélnek arról, hogy a NATO-szövetségesek véleményét sincs szándékukban figyelembe venni, mert ha az eltér Washington véleményétől, akkor

szintén „megengedhetetlen vétó". Amikor a neutronfegyver gyártásáról döntöttek, a kormány hivatalos képviselői szerint Caspar Weinberger hadügyminiszternek az volt az álláspontja, hogy az Egyesült Államok nem engedheti meg, hogy az amerikai fegyveres erők katonai potenciálját befolyásoló döntésekben domináló szerepük legyen az európai politikai problémáknak. Reagan elnök azon az alapon támogatta Weinbergert, hogy „nem adható az európaiaknak vétójog az Egyesült Államok katonai döntései esetében, és többé nem engedi meg, hogy országa politikai döntései attól függjenek, támogatják-e szövetségesei a közepes hatótávolságú új rakéták telepítését" (*The New York Times*, 1981. augusztus 9.). A szövetségeseknek tehát csak ahhoz van joguk, hogy helyeseljék az Egyesült Államok döntéseit.

Mindennek tudatában gondolkozzunk el az olyan kijelentéseken, mint amilyet például Hans-Dietrich Genscher nyugatnémet külügyminiszter tett 1981. május 24-én a hesseni rádiónak adott nyilatkozatában: „A NATO a határozatában kimondta, hogy konkrét tárgyalási eredmények esetén felülvizsgálható az utánfegyverkezés szükségességének kérdése. Most a Szovjetuniótól függ, lehetséges lesz-e ilyen konkrét eredmények elérése a tárgyalásokon."

Mi függ a Szovjetuniótól, ha az európai közepes hatótávolságú nukleáris eszközök korlátozására vagy csökkentésére vonatkozó minden javaslatát „a Nyugat képviselője" megengedhetetlen vétónak fogja tartani?

Helmut Schmidt kancellár 1981. január 30-án a Bundestagban azt hangsúlyozta, hogy „a kettős határozat eddig az első és egyetlen amerikai kötelezettségvállalás a szövetségben a fegyverzetkorlátozás területén. Ezt a kötelezettséget az Egyesült Államoknak meg kell tartania."

Ítéljék meg önök, hogy az Egyesült Államok megtartotta-e ezt az „első és egyetlen" kötelezettségét, amelyet szövetségeseivel szemben vállalt.

Úgy hisszük, az elmondottakból nyilvánvaló, hogy a „kettős határozat" sem eredeti változatában, még kevésbé „átalakított" változatában nem azt bizonyítja, hogy az Egyesült Államok és a NATO hajlandó valóban becsületes és hatékony tárgyalásokat kezdeni az egyenlőség és az egyforma biztonság alapján.

— *A nyugat-európai szövetségeseknek mégis sikerült rávenniük az Egyesült Államokat a közepes hatótávolságú fegyverről folytatandó tárgyalások megkezdésére. Ezért reménykedhetünk a „kettős határozat" második részének, a tárgyalásoknak a sikerében, tehát nem szükséges dramatizálni a helyzetet. Az Egyesült Államok megígérte, hogy komolyan fog tárgyalni, mi pedig Nyugat-Európában hajlandók vagyunk bízni Amerika becsületszavában. Ezenkívül önök túlságosan nagy fontosságot tulajdonítanak egyes amerikai kormányférfiak kijelentéseinek, amelyek értetlenséget és nyugtalanságot keltenek ugyan, de csak a nyilatkozók magánvéleményét fejezik ki, nem az Egyesült Államok kormányának az álláspontját.*

— Kezdjük a végén. Valóban gyakran megesik, hogy az amerikai kormány valamely képviselőjének harcias nyilatkozatáról kijelentik, hogy nem tükrözi magának a kormánynak az álláspontját. Csakhogy azokat a nyilatkozatokat, amelyeket idéztünk és még idézni fogunk, se nem cáfolták, se nem nyilvánították magánvéleménynek. Ezen túl — és ez nagyon fontos és aggasztó — „magánvélemények" igen gyakran váltak hivatalos véleménnyé, és korántsem másodrendű kérdésekben. Gondoljunk csak vissza arra, hogy 1981 január—februárjában Caspar Weinberger

nyilatkozatait a neutronfegyver esetleges gyártásáról úgy minősítették, hogy nem tükrözik a kormány valódi álláspontját. A NATO-szövetségeseket külön üzenetben kérték, hogy ne tulajdonítsanak jelentőséget a hadügyminiszter szavainak. Ma már tudjuk, mi lett a dologból: Weinberger „magánvéleményéből" a kormány hivatalos döntése lett arról, hogy megkezdik a neutronfegyver gyártását.

Ez az eset szemléletesen és meggyőzően bizonyítja, hogy igen veszélyes legyinteni az amerikai hivatalos személyek nyilatkozataira, amelyek azt tanúsítják, hogy a nyilatkozók hívei a katonai fölény elérésének, a fegyverkezési hajsza fokozásának, a komoly tárgyalásokról való lemondásnak, tárgyalások helyett az ultimátumoknak.

De amikor arról beszélünk, hogy mindent egybevetve az Egyesült Államok csak arra hajlandó, hogy megkezdje a tárgyalásokat, de egyáltalán nem szándékozik komolyan tárgyalni, megállapodásra törekedni a Szovjetunióval, nemcsak az amerikai hivatalos személyek idézett nyilatkozatait vesszük tekintetbe, habár azok is elég jól mutatják, mire törekednek. Tekintetbe vesszük a jelenlegi kormány akcióit, amelyekkel az a célja, hogy bonyolulttá tegye és elhúzza a tárgyalásokat, s eközben végrehajtsa Nyugat-Európában a Pershing—2 és a szárnyas rakéták telepítését. Milyen akciókra gondolunk?

Elsősorban arra, hogy nem ratifikálta a SALT—II szerződést.

Hadd emlékeztessünk rá, hogy a „kettős határozat" előkészítésekor és elfogadásakor Nyugat-Európában nagyon elterjedt az az állítás, hogy a NATO nukleáris potenciáljának úgynevezett korszerűsítésére csak akkor lesz szükség, ha a SALT—II szerződés hatályba lép. Ezt úgy magyarázták, hogy a SALT—II megkötése előtt az Egyesült Államok európai NATO-part-

nerei az amerikai hadászati rakéták „védelme" alatt álltak, de a szerződés egyforma „plafont" szab a Szovjetunió és az Egyesült Államok hadászati fegyverzetének, így ez a védelem megszűnik, mert a két fél hadászati fegyverei kölcsönösen kiegyenlítik egymást, az amerikaiaknak tehát nem marad semmijük „Nyugat-Európa megvédésére".

Ez az egész érvelés hamis premisszákra épül. Amikor azt állítják, hogy a szovjet és az amerikai hadászati erők paritása esetén Nyugat-Európa „védtelen" marad, szándékosan nem veszik tekintetbe az Egyesült Államok előretoltan telepített jelentős nukleáris erőit, valamint az angol és a francia nukleáris erőket. Ezenkívül a Nyugat-Európában telepítendő új amerikai nukleáris fegyver egyáltalán nem független az Egyesült Államok hadászati nukleáris eszközeitől. Mint már mondottuk, ez kiegészítése az Egyesült Államok interkontinentális hadászati fegyvertárának az ugyancsak hadászati rendeltetésű legújabb közepes hatótávolságú nukleáris eszközökkel.

A tény azonban tény marad, a nyugat-európai NATO-tagországok kormányai beleegyeztek a „kettős határozat" végrehajtásába azzal a feltétellel, hogy a SALT—II szerződést ratifikálják. Erről tanúskodik magának a „kettős határozatnak" a szövege, amely így szól: „Az amerikai és a szovjet közepes hatótávolságú nukleáris rendszerek csökkentéséről kétoldalú alapon, a SALT—III keretében ... kell tárgyalni", vagyis a SALT—II szerződés hatálybalépését követő tárgyalásokon. Ugyanezt mondta például Hans Apel nyugatnémet hadügyminiszter: „A NATO azzal a feltétellel hozhatja határozatát, ha az a SALT—II szerződés ratifikálásával lép hatályba". (Associated Press, 1979. október 4.) Ugyanez a hírügynökség jelentette 1979. október 15-én, hogy Henri Simonet belga külügyminiszter kijelentette: nem ért egyet „a NATO-

határozat elfogadásával... ha nem lesz bizonyosság afelől, hogy a SALT—II szerződést ratifikálják". Ugyanezen forrás szerint Andries van Agt holland miniszterelnök kijelentette: a holland kormány nem köti meg a kezét a NATO rakétatelepítési határozatával addig, amíg nem születik döntés a hadászati fegyverzet korlátozására vonatkozó szerződésről.

Németország Szociáldemokrata Pártjának kongresszusa, amely a NATO-tanács ülésszakát megelőzően ülésezett, határozatában leszögezte: „A SALT—II szerződés meghiúsulása esetén a közepes hatótávolságú nukleáris fegyverzet területén végrehajtandó utánfegyverkezés következtében veszélyesen megnő az újabb fegyverkezési hajsza veszélye, és a helyzet gyökeresen megváltozik."

A SALT—II szerződés hatálybalépése természetesen semmiképpen sem tette volna szükségessé a NATO európai nukleáris potenciáljának a növelését. De ha már ennek a tömbnek a tagjai helyesnek tartották saját tételüket, akkor a minimális logika megkívánta volna, hogy vagy ne hozzanak ilyen döntést, vagy legalább halasszák el, mert 1979 decemberéig nem ratifikálták a SALT—II szerződést.

Nem ezt tették, bíztak Amerika „becsületszavában".

Most már látnivaló, hogy a Reagan-kormány nem szándékozik ratifikálni a SALT—II szerződést, amelyet „nem egyenjogúnak" minősít, és kijelenti, hogy „kész folytatni a SALT-folyamatot" azzal a feltétellel, hogy megtartják a SALT—II azon részeit, amelyek megfelelnek az Egyesült Államoknak, de az Egyesült Államok számára kedvezően felülvizsgálják azokat a tételeit, amelyek a Szovjetunió biztonságát garantálják.

A Reagan-kormány, amikor ilyen álláspontra helyezkedik, hátat fordít a Szovjetunió és az Egyesült

Államok egyeztetett álláspontjának, amely szerint — így áll az 1979. június 18-i közös nyilatkozatban — a SALT—II „a két fél érdekeinek kölcsönösen elfogadható egyensúlya, amely az egyenlőségen és az egyforma biztonságon alapul". De szembehelyezkedik szövetségeseinek a véleményével is, amelyek a NATO-tanács 1979. december 15-i ülésén (ugyanazon, amelyen elfogadták a „kettős határozatot") kijelentették, hogy a SALT—II szerződés „tükrözi törekvésüket olyan igazi fegyverzetellenőrzési intézkedések megtételére, amelyek elősegítik a Kelet és a Nyugat közötti viszony stabilitását... Ez a szerződés lehetővé teszi az amerikai visszatartó hadászati nukleáris erők olyan potenciáljának fenntartását, amely továbbra is létfontosságú szerepet tölt be a NATO védelmi rendszerében. Így ez a szerződés, amelynek az lesz a hatása, hogy világszerte korlátozni fogja a hadászati nukleáris fegyverzetek növekedését, javítani fogja az enyhülés távlatait, ugyanakkor nem veszélyezteti a NATO szövetség tagjainak biztonságát... A miniszterek kifejezték azt a reményüket, hogy a szerződés hamarosan hatályba lép... Kifejezték azt a meggyőződésüket is, hogy ennek a szerződésnek a ratifikálása lehetővé teszi a további haladást a fegyverzetellenőrzés területén."

Az amerikai kormány azzal, hogy meghiúsította a SALT—II szerződés hatálybalépését, és a bizonytalan jövőbe tolta ki a SALT-folyamat felújítását, nemcsak erre a folyamatra mért csapást, hanem az európai közepes hatótávolságú nukleáris fegyverről folytatandó tárgyalásokra is. Minden jel szerint úgy akar tárgyalni, hogy nem hajlandó figyelembe venni azt a cáfolhatatlan tényt, hogy az európai közepes hatótávolságú nukleáris eszközei egyenértékűek hadászati interkontinentális eszközeivel, mert elérik a Szovjetunió területét. Objektív összefüggés van a ha-

dászati és az „eurostratégiai" fegyverzetek korlátozása között, ezért ilyen körülmények között a SALT-tárgyalások hiánya nagyon megnehezíti a közepes hatótávolságú fegyverekről folytatott tárgyalásokat. A Szovjetuniót olyan helyzetbe akarják hozni, hogy kénytelen legyen vaktában elfogadni az amerikai — ténylegesen hadászati — fegyver mennyiségi plafonját anélkül, hogy elképzelése lenne arról, mit szándékozik csinálni az Egyesült Államok hadászati fegyvertárának többi összetevőjével (márpedig a jelek szerint szándékában áll tovább növelni, hogy az új MX interkontinentális rakéták, a Trident ballisztikus rakéták, a B—1 és Stels hadászati bombázók révén katonai fölényhez jusson).

Az Egyesült Államoknak az a törekvése, hogy kitolja a ködös távolba a SALT-tárgyalásokat, ha pedig megkezdődnek, ne vegye figyelembe az egyenlőség és az egyforma biztonság elvét, nem minősíthető másként, mint olyan manővernek, hogy a közepes hatótávolságú fegyverről folytatott tárgyalásokat üres szócsépléssé változtassák.

El kell ismerni, hogy ennek a tervnek a veszélyességét nemcsak a Szovjetunióban látják, hanem az Egyesült Államokban és Nyugat-Európában is. Igaz, az európai NATO-országok államférfiai nem vetik fel azt a kérdést, amelyet joggal vetnek fel politikai és társadalmi erők képviselői: azt, hogy az Egyesült Államok részéről a SALT—II szerződés ratifikálásának megtagadása megfosztja az alapjától a „kettős határozatot", ezért azt hatálytalanítani kell, bár korábbi nyilatkozataik alapján erre a következtetésre kellene jutniuk. Bizonyára azért, hogy megőrizzék a „szövetségesi szolidaritást", és újra bízva Amerika „becsületszavában", most másként vetik fel a kérdést, hangsúlyozva, hogy a SALT-folyamatnak folytatódnia kell, a közepes hatótávolságú fegyverről folyó tárgya-

lásokat pedig valamilyen formában össze kell kötni ezzel a folyamattal. Hans Apel nyugatnémet hadügyminiszter 1981 márciusában Washingtonban tartott sajtókonferenciáján hangsúlyozta, hogy a közepes hatótávolságú rakéták problémáját továbbra is össze kell kapcsolni a SALT-folyamattal (DPA, 1981. március 26.). Az Egyesült Államokból visszatérve a szociáldemokrata parlamenti frakció ülésén kifejezte azt a reményét, hogy „sikerült eloszlatni az olyan elképzeléseket, amelyek szerint az európai közepes hatótávolságú fegyverről folytatandó tárgyalások különválaszthatók a SALT-folyamattól. Semmi esetre sem mehetünk ebbe bele. Hiszen a NATO »kettős határozatában« világosan benne van, hogy ezeket a tárgyalásokat a SALT-folyamat keretében kell tartani." Cyrus Vance volt amerikai külügyminiszter a *Stern* című lapnak 1981 júliusában adott interjúban megjegyezte: „A SALT—II szerződésre vonatkozó megállapodások nélkül lehetetlen igazi haladást elérni az európai közepes hatótávolságú rakétákról folytatandó tárgyalásokon." A leszereléssel és biztonsággal foglalkozó nemzetközi bizottság, amelynek elnöke Olof Palme, s amelynek nyugati és keleti szakemberek a tagjai, arra a következtetésre jutott, hogy a SALT-folyamat meghiúsulása „a legközvetlenebbül kihat... a hadszíntéri nukleáris fegyver telepítésének korlátozásáról folytatandó tárgyalásokra; ezek a tárgyalások az amerikai—szovjet hadászati párbeszéd híján valószínűleg nem folytathatók" — olvasható a bizottság 1981. február 7—8-i bécsi ülésének záróokmányában.

És végül, a NATO nukleáris tervező csoportja, amely 1980. november 13—14-én a tagországok hadügyminisztereinek részvételével ülésezett, szintén úgy foglalt állást, hogy „további tárgyalásokat kell folytatni, amelyek nem csupán a nagy hatósugarú

hadszintéri nukleáris erőkre terjednek ki, hanem a hadászati erőkre is".

Még pontosabban fogalmazza meg ezt a problémát a nyugati sajtó. „Minthogy az Egyesült Államok kormánya ellenzi a SALT—II szerződést — írta a *The New York Times* 1981. június 9-én —, lehetetlen haladást elérni az európai nukleáris fegyverzet csökkentésének ügyében."

„A szövetségesek tudják — állapította meg ugyanez a lap 1981. július 18-án —, hogy ezeknek (a Szovjetunióval folytatandó komoly tárgyalások megkezdésére tett amerikai ígéreteknek — *A szerk.)* a megbízhatósága az általános SALT-megállapodás felé való előrehaladástól függ. Mindenre kiterjedő szerződés híján nem lehetséges semmiféle megállapodás az európai rakétákról."

Az amerikai kormány azzal válaszol a SALT-folyamat és a közepes hatótávolságú fegyverekről folytatandó tárgyalások összefüggésének kérdésére, hogy teljes határozatlanságot mutat a SALT-folyamat lényegének megítélésében (de inkább hajlik a negatív megítélésre) és újraélesztésének időpontját illetően, sőt nem kívánja elismerni ezt az objektíve létező összefüggést. Alexander Haig külügyminiszter 1981. június 21-én Manilában tartott sajtóértekezletén kijelentette, hogy az Egyesült Államok „nincs felkészülve" arra, hogy a taktikai nukleáris fegyverzet ellenőrzéséről folytatandó tárgyalásokat összevonja a SALT-tárgyalásokkal.

Ez vajon nem azt bizonyítja, hogy merő képmutatás, amikor az Egyesült Államok azt állítja, hogy őszintén törekszik a komoly tárgyalásokra, tiszteletben tartja tárgyalópartnereinek érdekeit, valamint saját szövetségeseinek nézeteit?

A minket érdeklő vonatkozásban viszont azt kell hangsúlyozni, hogy az amerikai kormány jó előre és

teljesen tudatosan igyekszik megnehezíteni a tárgyalásokat azzal, hogy nem ismeri el az összefüggést a SALT-folyamat és az európai közepes hatótávolságú fegyverekről folytatandó tárgyalások között.

Ugyanez a célja az Egyesült Államoknak azzal, hogy olyan újítást akar a tárgyalások témakörében, amely eleve meghiúsítaná azokat, vagy legalábbis bonyolulttá tenné és elhúznă őket, s így „legális" ürügyet adna az új nukleáris rakétafegyver nyugat-európai telepítéséhez. Arról van szó, hogy térben milyen területre terjedjenek ki azok a korlátozások és csökkentések, amelyekről a tárgyalásokon meg kell állapodni. A legutóbbi időkig úgy látszott, hogy ez magától értetődően Európa, beleértve a Szovjetunió európai területét. A NATO „kettős határozatának" szövege is úgy szól, hogy a cél elhárítani „a fegyverkezési hajszát *Európában*". A felek megegyezését, hogy a tárgyalások földrajzi határa Európa, magában foglalta azoknak a tárgyalásoknak az elnevezése, amelyek 1980. október 17-én kezdődtek a Szovjetunió és az Egyesült Államok között, s amelyeket ugyanazon év novemberében az amerikai fél megszakított. Ezeket a tárgyalásokat úgy jellemezték, mint az *európai* nukleáris fegyverzetek korlátozásával összefüggő kérdések gyakorlati megvitatását. (Lásd *Pravda*, 1980. október 18.) Most pedig, és erről is egészen egyértelműen beszélnek Nyugaton is, ezeknek a tárgyalásoknak a *felújításáról*, tehát nem merőben új tárgyalások kezdetéről van szó.

Az Egyesült Államok viszont a NATO vezetőinek 1981 júniusában, David Gompertnek, az amerikai külügyminiszter-helyettes helyettesének elnökletével tartott ülésén közölte, hogy a tárgyalásokon olyan korlátozásokra fog törekedni a szovjet közepes hatótávolságú rakéták tekintetében, amelyek kiterjednek az összes SS—20-as rakétára, beleértve azokat is,

amelyek a Szovjetunió keleti területein vannak telepítve, és Kínára meg Japánra vannak beirányozva. (Associated Press, Reuter, 1981. június 18. és 19.) Hasonló álláspont tükröződött a NATO különleges tanácsadó csoportjának 1981. augusztus elején Eagleburger amerikai külügyminiszter-helyettes elnökletével tartott üléséről kiadott nyilatkozatában.

Egészen nyilvánvalónak látszik, hogy az amerikaiak a tárgyalások jellegének megváltoztatására vonatkozó „kezdeményezésükkel" olyan bonyodalmakat akarnak okozni, amelyeknek leküzdése, ha egyáltalán lehetséges, sokkal több időt igényel, mint amennyit a „kettős határozat" a Pershing—2-esek és a Tomahawkok nyugat-európai telepítésének kezdetéig hagyott.

Az európai nukleáris fegyverzetcsökkentési tárgyalások elleni súlyos provokáció volt Reagan elnöknek az a döntése, hogy engedélyezi a neutronfegyver gyártását. Általános az a vélemény, hogy ez a döntés igen rossz hatással lesz a tárgyalásokra. Arról nem szükséges részletesen szólni, hogyan minősítik ezt a döntést a szocialista országokban a kormányok és a közvélemény. A véleményük a lehető legkedvezőtlenebb. Hasonló reagálás tapasztalható a nyugat-európai kommunista pártok és gyakorlatilag valamennyi szocialista és szociáldemokrata párt részéről. Ugyanezt az álláspontot osztják egyes nyugat-európai kormánykörökben is. Gro Brundtland norvég miniszterelnök kijelentette, hogy kormánya azért tiltakozik Reagan döntése ellen, mert az amerikai politika megnehezíti a Kelet és a Nyugat közötti fegyverzetcsökkentési tárgyalásokat, amelyeknek idén ősszel kell megkezdődniük. (Associated Press, 1981. augusztus 10.) A dán külügyminiszter élesen elítélte az amerikai elnök döntését, és csodálkozását fejezte ki amiatt, hogy erre a lépésre akkor szánta el magát, amikor

tervbe vették a szovjet—amerikai tárgyalásokat az európai fegyverzetkorlátozásról. (Reuter, 1981. augusztus 10.) Hans-Jürgen Wischnewski, Németország Szociáldemokrata Pártjának elnökhelyettese pártja nevében külön nyilatkozatban hangsúlyozta, hogy „ez az amerikai döntés, amelyet közvetlenül a két nagyhatalom tervbe vett fegyverzetkorlátozási tárgyalásainak küszöbén hoztak ... nehézségeket fog okozni a tárgyalásokon. (DPA, 1981. augusztus 11.) Az AFP francia hírügynökség 1981. augusztus 11-i és 13-i brüsszeli jelentése szerint a NATO-tanács augusztus 10-i ülésén több tagország küldöttsége kifejezte azt a véleményét, hogy az amerikai döntés még jobban megnehezíti a tárgyalásokat „az eurorakéták számának csökkentéséről".

Más küldöttségek megjegyezték, hogy ez a döntés „erősíti Washington helyzetét a rakétákról Moszkvával folytatandó tárgyalásokon", de ezek sem merték azt állítani, hogy jótékony hatással lesz a tárgyalásokra.

Csakhogy ez a vélekedés egyet jelent annak elismerésével, hogy Washington nem úgy fog viselkedni a tárgyalásokon, mint a másik féllel egyforma jogokkal és kötelezettségekkel rendelkező partner, hanem olyan félként, akinek az erő helyzetéből joga van diktálni a megegyezés feltételeit. A neutronfegyverről hozott döntés kimunkálói voltaképpen nem is titkolják, hogy pontosan így akarnak cselekedni, hogy a „neutron-döntést" többek között éppen azért hozták, hogy az erő helyzetéből tárgyalhassanak. Caspar Weinberger augusztus 10-én a nyugatnémet televízióban (ARD) kertelés nélkül kijelentette, hogy a neutrontölteteknek az a rendeltetésük, hogy „lehetővé tegyék számunkra az erősebb pozícióból való tárgyalást. Itt az a döntő, hogy a tárgyalásokhoz úgy kezdünk hozzá, hogy erősebbek vagyunk, nem pedig a

gyöngeség helyzetéből... Ellenkező esetben nukleáris nyomás vagy zsarolás tárgyai lehetnénk." Ami a „gyöngeség helyzetét" illeti, Weinbergernek ez a képmutató kijelentése, mint már korábban kimutattuk, egyáltalán nem a valóságot tükrözi. Az azonban rendkívül veszélyes, hogy az amerikai adminisztráció kizárólag úgy képzeli el saját pozícióinak erősítését, hogy a partnerre gyakorolt nukleáris nyomás és zsarolás végett egyre növeli katonai erejét, nem pedig úgy, hogy keresi a kölcsönösen elfogadható megoldásokat, a kompromisszumokat, tehát nem úgy, hogy megnyeri magának a közvéleményt, hanem úgy, hogy fölényesen semmibe veszi. S természetesen a tárgyalási alap ilyen „erősítése" nem értelmezhető másként, mint olyan törekvésként, hogy meghiúsítsák a tárgyalásokat, vagy legalább addig szabotálják, amíg elérik a kitűzött célt, az új amerikai rakéták európai telepítését.

Mindenesetre az Egyesült Államoknak is, szövetségeseinek is, az egész közvéleménynek is tisztában kell lenniük azzal, hogy a Szovjetunió, amely a tárgyalások mielőbbi megkezdését sürgeti, nem fogja hagyni, hogy a fenyegetés és a zsarolás nyelvét használják, amely a már nemegyszer kudarcot vallott „erőpolitika" nyelve. És aki ezen a nyelven akar beszélni vele, az vállalja a felelősséget a tárgyalások biztos kudarcáért.

A neutronfegyver gyártásáról hozott amerikai döntés provokatív jellegét a nyugat-európaiak is látják. Sokan közülük felteszik a kérdést, amelyet például az *Augsburger Allgemeine* című nyugatnémet lap így fogalmazott meg 1981. augusztus 11-én: „Vajon Reagan elnök rendeletének nem az volt-e a fő célja, hogy meghiúsítsa az eurostratégiai fegyverzetkorlátozási tárgyalásokat, s így akadálytalanul Európába telepíthesse a Pershing—2 és a szárnyas rakétákat?" A fran-

cia *Libération* 1981. augusztus 10-i száma már nem kérdő, hanem állító formában írta, hogy „az amerikai vezetők döntésének egyik célja az volt, hogy lehetetlenné tegyék a tárgyalásokat a Szovjetunióval a hadászati fegyverzet korlátozásáról, amelyeket 1981 végére terveztek... Az ezt követően növekvő európai feszültség kitűnő lehetőséget ad az amerikaiaknak arra, hogy követeljék az »atlanti szolidaritás« erősítését."

Mindennek tudatában enyhén szólva meglepő az a vélemény, amelyet Lothar Ruehl, a nyugatnémet kormány képviselője fejtett ki abban az interjúban, amelyet 1981. augusztus 10-én adott a Deutschlandfunk rádiónak, s amelynek az volt a lényege, hogy a neutronfegyver gyártásáról hozott amerikai döntés után „nem kell nehézségekre számítani a Szovjetunióval folytatandó leszerelési tárgyalásokon. Az európai közepes hatótávolságú rakéták és a neutronfegyver között nem látszik semmilyen összefüggés, akkor sem, ha a szovjet propaganda ilyet igyekszik találni." Csakhogy először is, ezt az összefüggést nem a szovjet propaganda állapította meg, hanem — méghozzá nagyon világosan — a „neutron-döntés keresztapja", Caspar Weinberger. Másodszor, még mielőtt a szovjet sajtó felsorakoztatta érveit ebben a témában, a nyugati lapok, a nyugati szakértők és politikusok önállóan, „moszkvai sugallat" nélkül megállapították az összefüggést a neutronfegyver gyártásáról hozott amerikai döntés és a NATO-nak az amerikai rakétákról hozott „kettős határozata" között. Mind a neutronbomba, mind az új közepes hatótávolságú amerikai nukleáris rakéta olyan fegyver, amelyet arra szántak, hogy segítségével megpróbálják Európában kirobbantani és rá „korlátozni" a nukleáris háborút, az európai nukleáris „ütközetet" elképzelhetetlenből lehetségessé és megengedhetővé változtassák. Mind a

kettő nukleáris fegyver. Ezért bármelyiknek a bevetése automatikusan maga után vonja a másik alkalmazását.

Egyébként néhány nappal később, 1981. augusztus 17-én Ruehl akaratlanul megcáfolta önmagát, mert egy másik rádiónak, a Süddeutscher Rundfunknak adott interjúban kijelentette, hogy „a neutronfegyver rendszerbe állítását annak idején úgy tervezték, mint a szövetségesek európai nukleáris fegyverzete általános műszaki korszerűsítésének részét". Ezzel elismerte, hogy a neutronfegyver és az új közepes hatótávolságú rakéta a NATO európai nukleáris potenciálja egységes „korszerűsítési" (vagyis növelési) folyamatának két komponense.

Az Egyesült Államok komoly tárgyalási szándékát illetően nagy kétségeket ébreszt az „összekapcsolás" hírhedt elve, amelyet Alexander Haig az ABC rádióállomásnak 1981. április 18-án adott interjúban így fogalmazott meg:

„Az »összekapcsolás« kormányának (Reagan kormányának — *A szerk.)* alapvető koncepciója — s ez azt jelenti, hogy a tárgyalások menetét, kiterjedését és szintjét attól függően fogják megszabni —, hogy a Szovjetunió milyen magatartást tanúsít nemzetközi téren ennek a terminusnak a legtágabb értelmében."

Néhány nappal később, április 25-én a *La Stampa* című olasz lapnak adott interjúban még világosabban fogalmazott: „Ami a fegyverzetellenőrzés területén való előrehaladást illeti, tekintetbe kell venni a Szovjetunió álláspontját világméretekben és azt, amit »összekapcsolásnak« nevezünk; az összekapcsolás külpolitikánk fő aspektusa."

Ezt az általános „elvet" a gyakorlatban alkalmazva az Egyesült Államok már most arról beszél, hogy megszakíthatja a tárgyalásokat, ha úgy találja, hogy a Szovjetunió valamely tényleges vagy képzelt akció-

ja, amelynek semmi köze a tárgyalások témájához, neki nincs ínyére. Odáig ment, hogy a tárgyalásokat attól is függővé tette, hogyan helyezi el a Szovjetunió a saját fegyveres erőit a saját területén. Caspar Weinberger ugyanis kijelentette: „A Szovjetuniónak vissza kell vonnia fegyveres erőit a Lengyelország körüli területekről, hogy lehetségessé váljanak a tárgyalások a fegyverzetkorlátozásról." (*The New York Times*, 1981. április 15.)

Egyébként az Egyesült Államok NATO-szövetségeseire is ráerőltette ezt az abszurd koncepcióját. A NATO-tanács 1981. május 4—5-i római üléséről kiadott közleményben az áll, hogy a NATO-országok „folytatni fogják a párbeszédet a Szovjetunióval, és közösen fognak törekedni az enyhülésre és a kelet—nyugati kapcsolatok fejlesztésére, amikor ezt a Szovjetunió magatartása lehetővé teszi".

Úgy véljük, egyet lehet érteni a *Der Spiegel* című folyóiratban 1981 májusában kifejtett véleménnyel: „A római találkozó egy lépés volt hátra a NATO 1979-es »kettős határozatához« képest. A Szovjetuniónak a leszerelésre vonatkozó tárgyalásokra tett fenntartás nélküli javaslatát ezen az ülésen előfeltételekhez kötötték... Ezeknek az előzetes feltételeknek a révén az amerikaiaknak mindig kéznél lesznek az érvek, hogy kitérjenek a fegyverzetellenőrzésről folytatandó komoly tárgyalások elől."

Az európai nukleárisfegyverzet-korlátozási tárgyalásokra való amerikai felkészülés egész taktikája beleillik Reagan koncepciójába, amelyet nyomban elnökké választása után fogalmazott meg. A *Time* című folyóirat 1980. novemberi számában közölt interjújában kijelentette: „A tárgyalásokon világosan az oroszok értésére kell adni, hogy ha nem engednek, nekik maguknak lesz előnytelen bizonyos vonatkozásban. Lehetséges, hogy ez abban fejeződik majd ki,

hogy nem leszünk hajlandók tárgyalni." Más szóval: vagy elfogadjátok a fegyveres erővel alátámasztott követeléseinket, vagy egyáltalán nem fogunk tárgyalásosdit játszani.

Mindebből egészen világosnak kell lenni annak, hogy miért fogadjuk nagy és érthető kétkedéssel az olyan megnyugtató nyilatkozatokat, mint amilyet Helmut Schmidt kancellár adott 1981. március 10-én a Deutschlandfunk rádiónak: „Amint az amerikai kormány megkezdi a tárgyalásokat a Szovjetunióval, nyilvánvalóvá fog válni, hogy nem azért tárgyal, mert szerződéssel akarja biztosítani az amerikai fölényt, hanem azért, hogy rögzítse az egyensúlyt." Az amerikai kormány nyilatkozatai és tettei azonban ennek az ellenkezőjéről vallanak. Arról tanúskodnak, hogy az Egyesült Államok nagyon szeretné meghiúsítani a tárgyalásokat. És ha neki és szövetségeseinek módja lesz ebben az irányban tenni, akkor az európai és az egyetemes biztonságról folytatandó tárgyalásokra szomorú sors vár.

Úgy gondoljuk, hogy tervei végrehajtásához az Egyesült Államok kihasználja a „kettős határozat" magyarázatainak kétértelműségét. Minden magyarázat azt állítja, hogy az új amerikai rakétákat csak akkor telepítik Nyugat-Európába, ha a tárgyalások kudarcba fulladnak (maguk az amerikaiak, mint arról már szó volt, úgy vélekednek, hogy a rakétákat a tárgyalásoktól és a tárgyalások eredményétől függetlenül oda kell telepíteni). A magyarázatok viszont egyáltalán nem érintik a tárgyalások kudarcáért való felelősség kérdését, illetve abból indulnak ki, hogy annak csak a Szovjetunió lehet az oka. No és ha a tárgyalásokat az Egyesült Államok fogja meghiúsítani? Ez azt fogja-e jelenteni, hogy a tárgyalások kudarca ebben az esetben is „indok" az amerikai rakéták telepítésére? Ez egyáltalán nem fölösleges kérdés.

IV. AZ EURÓPAI ÉS A VILÁGBÉKE MEGÓVÁSÁNAK ÉS A BIZTONSÁG MEGTEREMTÉSÉNEK REALISTA PROGRAMJA

— *Az eddig elmondottakkal kapcsolatban több kérdés vetődik fel: bízik-e a Szovjetunió annak a veszélyes helyzetnek a megoldhatóságában, amely véleménye szerint Európában és az egész világon kialakult? Van-e valamilyen pozitív programja a belőle való kijutásra vagy fatalistaként készül a nukleáris háborúra, mondván, hogy az Egyesült Államok és a NATO politikája elkerülhetetlenül arra vezet?*

— Ez a lehető legtévesebb elképzelés a Szovjetunió külpolitikai koncepciójáról, amelynek az alapja először is az a meggyőződés, hogy a nukleáris katasztrófa elhárítható, másodszor az olyan gyakorlati lépések megtételére való törekvés, amelyek végső soron lehetetlenné tennék nemcsak a háborút, hanem az erő bármiféle alkalmazását a nemzetközi kapcsolatokban. Ez a célja a szovjet békeprogramnak, amelyet az SZKP XXIV. és XXV. kongresszusa dolgozott ki, s amelyet következetesen alkalmaztak a Szovjetunió egész külpolitikai tevékenységében. A békeprogram alapján a Szovjetunió többek között az alábbi fontos kezdeményezéseket tette:

— javasolta a nukleáris fegyver gyártásának megszüntetését, a nukleáris fegyverkészletek csökkentését, egészen a teljes megsemmisítésig;

— javasolta a neutronfegyver betiltását;

— javasolta minden más tömegpusztító fegyver betiltását;

— nyilatkozatot tett közzé arról, hogy nem fog nukleáris fegyvert alkalmazni azok ellen a nem nukleáris országok ellen, amelyek nem engedélyezik a nukleáris fegyver elhelyezését saját területükön;

— javasolta, hogy az összeurópai tanácskozás résztvevői vállaljanak kötelezettséget, hogy nem alkalmaznak elsőként egymás ellen sem nukleáris, sem hagyományos fegyvereket;

— javasolta, hogy mondjanak le az Európában és más földrészeken meglevő támaszpontok bővítéséről és újak létesítéséről;

— javasolta, hogy hívják össze a katonai enyhüléssel és a leszereléssel foglalkozó összeurópai konferenciát.

A Szovjetunió mindent megtett, hogy megkössék a SALT—II szerződést, hogy megállapodjanak a nukleárisfegyver-kísérletek teljes betiltásáról, a sugárfegyver, a vegyi fegyver betiltásáról, a közép-európai fegyveres erők és fegyverzet csökkentéséről.

A Szovjetuniót nem terheli semmilyen felelősség azért, hogy nem fogadták el az egyenlőség és az egyforma biztonság elvén alapuló javaslatait, a már folyó tárgyalások megszakadtak, az aláírt megállapodások pedig nem lépnek hatályba. Ezért azok felelősek, akik katonai fölényre törekednek, ezért nem ismerik el a fegyverkezési hajsza megszüntetésének szükségességét.

A nemzetközi biztonság megszilárdítására és a fegyverkezési hajsza korlátozására vonatkozó javaslatok továbbra is érvényben vannak.

„A párt és az állam külpolitikai tevékenységének fő irányvonala volt és marad a háborús veszély csökkentéséért, a fegyverkezési hajsza megfékezéséért folytatott küzdelem — állapította meg az SZKP XXVI. kongresszusán Leonyid Brezsnyev. — Ez a feladat ma különleges jelentőségűvé és halaszthatat-

lanná vált. A haditechnika fejlődésében ugyanis gyors és mélyreható változások történnek. Minőségileg új fegyverfajtákat és elsősorban tömegpusztító fegyvereket fejlesztenek ki. Olyan fegyverfajtákat, amelyek rendkívül nehézzé, sőt olykor lehetetlenné tehetik ellenőrzésüket és következésképpen egyeztetett korlátozásukat. A fegyverkezési hajsza új szakasza megrendíti a nemzetközi stabilitást, jelentős mértékben növeli a háború kirobbanásának veszélyét." (Az SZKP XXVI. kongresszusa. Kossuth Könyvkiadó 1981. 36—37. old.)

Abban a meggyőződésben, hogy radikálisan javítani kell a nemzetközi helyzetet, az SZKP XXVI. kongresszusa új kezdeményezések egész komplexumát terjesztette elő; ezeknek a Leonyid Brezsnyev előadói beszédében megfogalmazott kezdeményezéseknek az a céljuk, hogy elősegítsék napjaink nemzetközi életében a legégetőbb, legidőszerűbb problémák megoldását.

A kongresszus

— javasolta az európai biztonsági értekezlet határozatai alapján megvalósuló katonai bizalomerősítő intézkedések kiterjesztését a haditengerészetnél és a légierőknél rendezett hadgyakorlatok bejelentésével és a nagyobb csapatmozgásokról adott tájékoztatással;

— javasolta ezeknek az intézkedéseknek a lényeges bővítését a Szovjetunió egész európai területére való kiterjesztésükkel, azzal a feltétellel, hogy a nyugati államok is megfelelően kibővítik a bizalomerősítő intézkedések övezetét;

— javasolta konkrét tárgyalások folytatását valamennyi érdekelt országgal a távol-keleti bizalomerősítő intézkedésekről, figyelembe véve ennek a térségnek a sajátosságait;

— készségét nyilvánította az Afganisztánnal kapcsolatos kérdések megvitatására külön vagy a Perzsa-öböl biztonságának kérdéseivel összekapcsolva (természetesen csak az afgán probléma nemzetközi vonatkozásai tárgyalhatók meg, nem pedig a belügyek);

— javasolta, hogy térjenek vissza az igazságos és reális alapon nyugvó átfogó közel-keleti rendezés kollektív kereséséhez, aminek a kerete lehetne egy erre a célra összehívott nemzetközi konferencia;

— javasolta, hogy tanúsítsanak mérsékletet a hadászati fegyverzeteket illetően, és kifejezte, hogy a Szovjetunió kész haladéktalanul tárgyalásokat folytatni az Egyesült Államokkal a hadászati fegyverzetek korlátozásáról, megőrizve mindazokat a pozitívumokat, amelyeket ezen a téren eddig elértek; a tárgyalások természetesen csakis az egyenlőség és az egyforma biztonság alapján folytathatók;

— javasolta, hogy állapodjanak meg a nukleáris rakétákkal felszerelt új tengeralattjárók — az amerikai Ohio típusú és a hasonló típusú szovjet tengeralattjárók — rendszerbe állításának korlátozásáról, valamint az ezeken a tengeralattjárókon levő ballisztikus rakéták korszerűsítésének és újak kifejlesztésének megtiltásáról;

— javasolta olyan megállapodás megkötését, amely szerint már most moratóriumot kell elrendelni a NATO-országok és a Szovjetunió új közepes hatótávolságú nukleáris rakétaeszközeinek európai telepítésére, azaz mennyiségileg és minőségileg be kell fagyasztani az ilyen eszközök meglevő szintjét, beleértve természetesen az Egyesült Államok ebben a térségben található előretolt telepítésű nukleáris eszközeit; ez a moratórium életbe léphetne azonnal, amint az adott kérdésben megkezdődnek a tárgyalások, és addig maradna érvényben, amíg nem kötik meg az Európában elhelyezett nukleáris eszközök

korlátozásáról, vagy ami még jobb, csökkentéséről szóló állandó szerződést; természetesen mindkét fél beszüntet mindenféle előkészületet a megfelelő kiegészítő eszközök rendszerbe állítására, beleértve az amerikai Pershing—2 típusú rakétákat és a földi telepítésű hadászati szárnyas rakétákat;

— javasolta, hogy hozzanak létre egy tekintélyes nemzetközi bizottságot, amely kimutatná a nukleáris katasztrófa elhárításának létfontosságú szükségességét; a bizottságnak tagjai lehetnének különböző országok legkiválóbb tudósai, s a bizottság következtetéseiről tájékoztatnák az egész világot;

— megállapította, hogy a nemzetközi helyzet alakulása sok tekintetben a Szovjetunió és az Egyesült Államok politikájától függ, de kettejük jelenlegi viszonya és a megoldandó nemzetközi problémák nagysága szükségessé teszi az aktív párbeszédet minden szinten; döntő fontosságúak a csúcstalálkozók;

— javasolta, hogy hívják össze a Biztonsági Tanács rendkívüli ülését a tanács tagállamai legfőbb vezetőinek részvételével, hogy keressék a nemzetközi helyzet javításának, a háború elhárításának útjait; az ülésen részt vehetnének más államok vezetői is, ha úgy kívánnák.

Ebből látható, hogy a Szovjetuniónak pozitív programja van a nemzetközi helyzet egészségesebbé tételére, és ezt a programot a világ elé tárta. És esze ágában sincs, hogy ennek a programnak ultimátumjelleget adjon. „Nem formálunk jogot monopóliumra a béke megszilárdításának ügyében — jelentette ki Leonyid Brezsnyev Kijevben 1981. május 9-én. — A kiterjedt párbeszéd hívei vagyunk, és minden konstruktív kezdeményezés mindenkor megértésre talál nálunk." *(Pravda,* 1981. május 10.)

Azt, hogy ez valóban így is van, bizonyítja, hogy a béke megszilárdítása eme programjának közzététe-

le után a Szovjetunió továbbfejlesztette és konkretizálta több tételét, újabb békekezdeményezéseket tett.

— *Bizonyára tudják, hogy minket leginkább az európai biztonság problémái érdekelnek. Nem kívánjuk tagadni, hogy az ezzel kapcsolatos szovjet kezdeményezéseknek vannak pozitív elemei, többek között az, hogy a Szovjetunió hajlandó tárgyalni az európai közepes hatótávolságú nukleáris eszközök korlátozásáról és csökkentéséről. Csakhogy a Szovjetunió csupán a NATO „kettős határozatának" elfogadása után fejezte ki ezt a hajlandóságát. Ha nem lett volna ennek a határozatnak ez a másik része, vagyis a NATO utánfegyverkezési terve és a Nyugat határozott szándéka ennek végrehajtására, aligha lett volna várható, hogy a Szovjetunió beleegyezik a tárgyalásokba, és elismeri a közepes hatótávolságú nukleáris eszközök csökkentéséről kötendő megállapodás szükségességét. Ezért a „kettős határozatra" szükség volt, s a hatása pozitív.*

— Most is azt kell ismételnünk, hogy ez az állítás nem veszi figyelembe a tényeket, vagy megfeledkezik róluk. A tények bizonysága szerint a Szovjetuniót nem kell „rákényszeríteni" arra, hogy tárgyaljon a fegyverkezési hajsza korlátozásáról vagy megszüntetéséről, mert erre mindig készen állt, sőt kezdeményezte az ilyen tárgyalásokat. Az európai közepes hatótávolságú nukleáris fegyver vonatkozásában is ugyanezt mondhatjuk.

Hadd emlékeztessünk rá, hogy évekkel a „kettős határozat" gondolatának megszületése előtt, mégpedig a SALT—I és a SALT—II szerződésről folytatott tárgyalásokon a szovjet fél kezdeményezte, hogy vitassák meg az amerikai előretolt telepítésű nukleáris eszközök problémáját is, amelyeknek a léte arra kényszeríti a Szovjetuniót, hogy neki is legyenek közepes hatótávolságú eszközei. Erről beszélt Gromiko

külügyminiszter 1977. március 31-én Moszkvában tartott sajtóértekezletén: „A hadászati fegyverzet korlátozásáról szóló első egyezmény megkötésekor is hivatalos nyilatkozatot tettünk arról, hogy vissza kell térnünk erre a kérdésre." (*Pravda,* 1977. április 1.) 1979. november 23-án Bonnban tartott sajtóértekezletén Gromiko megjegyezte: „A SALT—II szerződés előkészítése kapcsán próbáltuk ... megvitatni az előretolt telepítésű amerikai eszközök kérdését is. Az amerikaiak azonban kategorikusan elzárkóztak ez elől. A Szovjetunió, mondjuk meg egyenesen, engedményt tett, beleegyezett, hogy a szerződést ennek a csak a Nyugat számára, az Egyesült Államok számára előnyös földrajzi tényezőnek a figyelembevétele nélkül kössük meg." (*Pravda,* 1979 november 25.) Az Egyesült Államok, amely továbbra is makacsul elzárkózik az előretolt telepítésű eszközök témájának megtárgyalásától, s megpróbálja ezt az elzárkózást az európai közepes hatótávolságú nukleáris fegyverről folytatandó tárgyalások egyik kötelező elemévé tenni, a Szovjetunió egyoldalú engedményét állandó szabállyá szeretné változtatni, és előretolt telepítésű eszközeit eleve ki akarja vonni a fegyverzetkorlátozási tárgyalások témaköréből. Nem szükséges bizonygatni, hogy ezzel az álláspontjával szeretné állandósítani a Nyugat egyoldalú előnyét, következésképpen aláássa a fegyverzetkorlátozás folyamatának az alapját.

Azt követően, hogy Nyugaton lármás és alaptalan kampányt indítottak a közepes hatótávolságú fegyverek területén kialakult „szovjet fölényről", a Szovjetunió ismételten javasolta, hogy tárgyaljanak erről a problémáról.

„Ami a Szovjetuniót illeti — jelentette ki Leonyid Brezsnyev 1979. március 2-án —, már nemegyszer kijelentette, hogy nem növelni, hanem korlátozni

szeretné a nukleáris rakétafegyvert és minden más fegyvert a teljes kölcsönösség alapján. Ez vonatkozik az európai közepes hatótávolságú fegyverre is, természetesen figyelembe véve azt is, hogy Európában amerikai katonai támaszpontok vannak." (*L. I. Brezsnyev:* Lenyinszkim kurszom. 7. köt. 626—627. old.)

1979. június 17-én Bécsben, az amerikai elnök tiszteletére adott ebéden Leonyid Brezsnyev kijelentette, hogy „a SALT—II szerződés megnyitja az utat a SALT—III-hoz. Ez talán még bonyolultabb munka lesz. Figyelembe kell venni sok komoly hadászati és földrajzi tényezőt, amelyek eddig tárgyalásaink keretein kívül maradtak." (*L. I. Brezsnyev:* Lenyinszkim kurszom. 8. köt. 75. old.) 1979. július 25-én Moszkvában tartott sajtóértekezletén Gromiko ezt mondta: „A sikeres előrehaladás a harmadik fegyverzetkorlátozási szerződésről folytatandó tárgyalásokon csak úgy lehetséges, ha figyelembe vesszük mindazokat a tényezőket, amelyek hatással vannak a hadászati helyzetre a világon, ezen belül Európában... Azt mondhatjuk, hogy siker csak akkor lehetséges, ha a tárgyalásokon megvitatjuk az amerikai előretolt telepítésű eszközök kérdését... Az amerikai fél jól tudja ezt." (*Pravda*, 1979. június 26.)

A SALT—III tárgyalásokról szólva, amelyeknek nyomban a SALT—II szerződés hatálybalépése után kellett volna megkezdődniük, Leonyid Brezsnyev 1979. október 6-án Berlinben ezt mondta: „Ezeknek a tárgyalásoknak a keretében hajlandók vagyunk megvitatni nemcsak az interkontinentális fegyverek, hanem más fegyverfajták korlátozásának a lehetőségeit is — természetesen minden ezzel kapcsolatos tényező figyelembevételével és a felek egyenlő biztonsága elvének szigorú tiszteletben tartásával." (*L. I. Brezsnyev:* Lenyinszkim kurszom. 8. köt. 146—147. old.)

Egy hónappal később, november 6-án a *Pravda* tudósítójának kérdéseire válaszolva ezt mondta a közepes hatótávolságú eszközökről: „Ami az ezzel a fegyverrel összefüggő kérdés gyakorlati megoldását illeti, itt csak egy út van — a tárgyalások megkezdése. A Szovjetunió véleménye szerint haladéktalanul hozzá kell látni. Mi készen állunk rá. A nyugati országoké a szó." (*Pravda*, 1979. november 6.)

Ez a javaslat azt tanúsította, hogy a Szovjetunió, amely őszintén törekszik az európai közepes hatótávolságú nukleáris fegyver problémájának mielőbbi rendezésére, levonja a szükséges következtetéseket a kialakult helyzetből. Ezt a helyzetet pedig már akkor, 1979 végén az jellemezte, hogy az Egyesült Államok igyekezett halogatni a SALT—II szerződés ratifikálását, következésképpen a SALT—III tárgyalások megkezdését, amelyeknek keretében tervezték a közepes hatótávolságú fegyver problémájának megvitatását. Tekintettel arra, hogy ennek a problémának a megoldása halaszthatatlan, a Szovjetunió azt javasolta — ezt Gromiko jelentette be 1979. november 23-án Bonnban tartott sajtóértekezletén —, hogy „haladéktalanul kezdődjenek meg a tárgyalások, nem várva a SALT—III-ra" (*Pravda*, 1979. november 25).

Tehát a tények, a szovjet államférfiak, köztük a legfelső vezetők nyilatkozatai cáfolhatatlanul bizonyítják, hogy nem volt semmi szükség a „kettős határozatra" azért, hogy „rákényszerítsék" a Szovjetuniót, üljön tárgyalóasztalhoz az európai közepes hatótávolságú nukleáris fegyver korlátozása ügyében. A Szovjetunió maga szorgalmazta a tárgyalásokat, konkrét indítványokat tett a megkezdésükre, és csak a Nyugat elutasító álláspontja miatt nem került rájuk sor.

Miután elfogadták a NATO „kettős határozatát", fülsiketítő reklámot csaptak neki, meg akarván győz-

ni a közvéleményt, hogy a NATO kezdeményezte a közepes hatótávolságú fegyverről folytatandó tárgyalásokat, hogy az Egyesült Államok minél előbb szeretné megkezdeni azokat, s most már minden csak a Szovjetunión múlik. Nyugaton mindmáig azt híresztelik, hogy a „kettős határozat" elfogadása után kialakított szovjet álláspont késleltette a megállapodást a tárgyalások megkezdéséről. Ez a kérdésfelvetés nem egyéb, mint annak elismerése, hogy megkíséreltek ultimátumot intézni a Szovjetunióhoz. Valójában azt követelték tőle, hogy zokszó nélkül, fontolgatás és „fölösleges huzavona" nélkül fogadjon el egy olyan „tárgyalási alapot", amely — mint arra már rámutattunk — a Szovjetuniót eleve egyenlőtlen helyzetbe hozza, s egyoldalú előnyöket biztosít a Nyugatnak. Ezzel kapcsolatban egy összehasonlítás kínálkozik. 1979 végén és 1980 elején azt követelték a Szovjetuniótól, hogy azonnal üljön tárgyalóasztalhoz, s minden nap „halogatást" úgy tekintettek, mint annak „bizonyítékát", hogy a Szovjetunió elzárkózik a tárgyalások elől. Amikor viszont 1980 őszén az Egyesült Államok megszakította a tárgyalásokat, és minden ok nélkül halogatta az újrakezdésüket gyakorlatilag 1981 őszéig, ugyanazok az emberek, akik a Szovjetuniónak szemrehányást tettek, most igyekeztek czernyi mentséget találni, az Egyesült Államok magatartását „természetesnek" beállítani, amely „nem ad okot aggodalomra", sőt „a tárgyalásokra való komoly felkészülésről" tanúskodik. Úgy hisszük, ez jól illusztrálja a Nyugat „elfogulatlanságát" a tárgyalásokkal és a résztvevők magatartásával kapcsolatban.

Ennek az egész kampánynak a szervezői igen gondosan elkendőzték és továbbra is elkendőzik azt a körülményt, hogy hosszú éveken keresztül az Egyesült Államok és a NATO nem volt hajlandó a szovjet fél javasolta alapon tárgyalni. Márpedig a szovjet javas-

latok nem voltak ultimátumjellegűek, a Szovjetunió hajlandó volt ésszerű kompromisszumokra, s voltaképpen így váltak lehetővé a SALT—I és a SALT—II tárgyalások, így vált lehetővé a megfelelő okmányok aláírása. A Szovjetunió egyetlen dolgot követelt és fog követelni ezután is, azt, hogy a tárgyalási alap feleljen meg a felek egyenlőségének és egyforma biztonságának.

Ennek az elvnek nem felel meg a „kettős határozatban" ajánlott „tárgyalási alap". Nem csoda hát, hogy a Szovjetunió elutasította. De nem a tárgyalások gondolatát utasította el, hanem az egyoldalúan megfogalmazott, igazságtalan „tárgyalási alapot"; továbbra is hajlandó kölcsönösen elfogadható alapon folyó tárgyalásokra.

„... Mi a tárgyalások mellett vagyunk — jelentette ki Leonyid Brezsnyev 1980. január 13-án a *Pravda* tudósítójának kérdéseire válaszolva —, de a tisztességes, egyenjogú, az egyforma biztonság elvét tiszteletben tartó tárgyalások mellett. Nemrég ilyen tárgyalások megkezdését javasoltuk a közepes hatótávolságú nukleáris eszközök ügyében. Senki sem várhatja, hogy a Szovjetunió elfogadja a NATO feltételeit, amelyek az erő helyzetéből folytatott tárgyalásokkal kalkulálnak." (*L. I. Brezsnyev:* Lenyinszkim kurszom. 8. köt. 252. old.)

Minden attól függ tehát, hajlandó-e az Egyesült Államok és a NATO visszatérni az egyforma biztonság elvéhez, a kölcsönösen elfogadható tárgyalási alap és tárgykör kereséséhez, vagy továbbra is ragaszkodik jelenlegi — vagyis egyoldalú és ultimátumjellegű — álláspontjához.

A Szovjetunió azokkal a konkrét javaslataival, amelyeket a „kettős határozat" elfogadása után tett, bizonyságát adta, hogy igyekszik megkönnyíteni a megegyezést ebben a sarkalatos kérdésben.

A szovjet fél 1980 első hónapjaiban többször felvetette azt a gondolatot, hogy megkezdődhetnének a hatékony tárgyalások, ha hivatalosan vagy ténylegesen leállítanák a NATO-határozat végrehajtását. (Lásd például az SZKP és az FKP küldöttségének közös nyilatkozatát a *Pravda* 1980. január 11-i számában; Gromiko 1980. február 18-i választási beszédét a *Pravda* 1980. február 19-i számában.)

A „kettős határozat" hatályának felfüggesztése azt jelentené, hogy felfüggesztik annak a résznek a hatályát is, amely az említett ultimátumszerű követeléseket tartalmazza. Ez pedig lehetővé tenné kölcsönösen elfogadható tárgyalási alap találását. A Nyugat azonban ezúttal sem reagált az ésszerű szovjet kezdeményezésekre.

A NATO-propaganda szeretné bebizonyítani, hogy a „kettős határozat" hatékony eszköze a Szovjetunióra kifejtett nyomásnak, ezért azt állítja, hogy a Szovjetunió végül is ennek hatására tette félre ellenvetéseit, fogadta el 1980. június 31-én és július 1-én a szovjet és a nyugatnémet vezetők találkozóján az európai közepes hatótávolságú fegyverről folytatandó tárgyalások megkezdését. Sőt ez a propaganda azt a benyomást igyekszik kelteni, hogy a Szovjetunió az ott folytatott eszmecsere eredményeként állítólag jogosnak fogadta el a NATO tárgyalási feltételeit, s a tárgyalások ezekkel a feltételekkel fognak folyni.

A valóság azonban egészen más. Először is, és erről már szó volt, a Szovjetunió soha nem ellenezte a közepes hatótávolságú eszközökről folytatandó tárgyalásokat, sőt sürgette mielőbbi megkezdésüket, különböző tárgyalási formákat javasolt a reális helyzettől függően. A moszkvai eszmecsere eredményei tehát nem a „kettős határozatnak" a Szovjetunióra tett állítólagos hatásával, hanem a Szovjetunió elvi álláspontjával magyarázhatók.

Másodszor, egészen helytelen azt feltételezni, hogy ennek az eszmecserének az eredményeként a Szovjetunió megváltoztatta a „kettős határozattal" kapcsolatos álláspontját, s hajlandó elfogadni tárgyalási alapnak azokat az egyenlőtlen feltételeket, amelyeket az mint kötelezőket megfogalmaz. Az igazi szovjet álláspont abban a dokumentumban fogalmazódott meg, amelyet 1980. július 5-én tettek közzé az SZKP KB Politikai Bizottságának, a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsa Elnökségének és a Minisztertanácsnak az állásfoglalásáról a nyugatnémet vezetőkkel folytatott tárgyalások eredményeivel kapcsolatban. Ebben ez olvasható: „A szovjet fél, megerősítve azt az álláspontját, amelyet az európai közepes hatótávolságú fegyver kérdésének legjobb megoldási módjairól korábban kifejtett, a béke és a biztonság érdekeit szem előtt tartva javasolta, hogy a közepes hatótávolságú nukleáris rakétafegyver kérdését az előretoltan telepített amerikai nukleáris eszközök kérdésével egyidejűleg és azzal szoros kapcsolatban vitassák meg. Az esetleges megállapodások ezekben a kérdésekben a gyakorlatban csak azután realizálhatók, hogy életbe lép a szovjet—amerikai szerződés a hadászati fegyverek korlátozásáról (SALT—II)." (*Pravda*, 1980. július 5.)

Ez olyan lépés volt, amellyel arra akarták rábírni a Nyugatot, hogy kezdje meg végre az egyenjogú tárgyalásokat, hogy segítsenek neki kijutni abból a zsákutcából, ahová magamagát juttatta a „kettős határozattal". Először is, az új szovjet javaslat keretében lehetővé vált, hogy a tárgyalások alapjáról, tárgyköréről ne a tárgyalások megkezdése előtt állapodjanak meg, hanem a tárgyalásokon, természetesen a legelején. Másodszor, az új szovjet kezdeményezés rugalmas kapcsolatot teremtett a SALT-folyamat és az európai közepes hatótávolságú fegyver

problémájának megoldása között. Tekintettel a SALT—II szerződés hatálybalépésének elhúzódására, amely nem a Szovjetunió hibájából következett be, a szovjet fél azért, hogy meggyorsítsa a közepes hatótávolságú fegyverről folytatandó tárgyalások megkezdését, ezeket nem kapcsolta össze a SALT—III tárgyalások megkezdésével. Ugyanakkor, figyelembe véve a két probléma objektív összefüggését és a nyugat-európai országoknak világosan kifejezett érdekeltségét ezen összefüggés fenntartásában, a Szovjetunió azt is javasolta, hogy a közepes hatótávolságú fegyverről kötendő megegyezést csak a SALT—II szerződés hatálybalépése után realizálják.

De vajon az új szovjet kezdeményezés a „kettős határozat" előfeltételeinek elfogadását jelentette? Természetesen nem! Az imént idézett dokumentum egyértelműen kimondja, hogy a szovjet fél először is megerősíti azt az álláspontját, amelyet az európai közepes hatótávolságú fegyver kérdésének legjobb megoldási módjairól korábban kifejtett, másodszor az a véleménye, hogy a közepes hatótávolságú nukleáris rakétafegyver kérdését az előretoltan telepített amerikai nukleáris eszközök kérdésével egyidejűleg és azzal összefüggésben vitassák meg.

A Nyugat nem ragadta meg a szovjet javaslatban felkínált lehetőséget a valóban komoly tárgyalások haladéktalan megkezdésére. A Carter-kormány, amely ebben a kérdésben kapcsolatba lépett a Szovjetunióval, hamarosan meg is szakította azt. A Reagan-kormány kezdetben eleve elzárkózott a tárgyalások felújításától, és csak a szövetségesek nyomására ígérte meg, hogy tárgyalni fog, de ez a beleegyezése sokat veszített értékéből azáltal, hogy nem hajlandó tekintettel lenni a józan ész diktálta érvekre, nem hajlandó figyelembe venni a tárgyalópartnernek a saját biztonságával összefüggő jogos érdekeit, és egy-

re újabb és újabb feltételeket próbál támasztani, amelyekkel a tárgyalások meghiúsítása a célja. Leonyid Brezsnyev 1981. június 12-én, amikor Moszkvában fogadta Olof Palmét, azt mondta, hogy Washingtonban „továbbra is csak a szovjet közepes hatótávolságú rakéták korlátozására törekednek, kihagyva az amerikai előretolt telepítésű nukleáris eszközöket. Ez a felfogás kiáltó ellentétben van az egyenlőség és az egyforma biztonság elvével, és a szovjet fél nem érthet vele egyet." (*Pravda*, 1981. június 13.)

A NATO-propaganda, amely elferdíti a Szovjetunió valódi álláspontját, és őt okolja a fegyverkezési hajszáért, nagy erővel próbál a nyugati országok közvéleményének tudatába sulykolni egy újabb hamis tételt. Ennek az a lényege, hogy a „kettős határozat" elfogadása előtt a Szovjetunió úgy hitte, hogy a tárgyalások eredményeként közepes hatótávolságú eszközeinek potenciálja korlátozható, de semmiképpen sem csökkenthető. És csak azóta tartja lehetségesnek e potenciál csökkentését, hogy látja a NATO elszántságát a „kettős határozat" végrehajtására.

Ez a fejtegetés mindent a feje tetejére állít. Ugyanis az Egyesült Államok nem akar hallani európai közepes hatótávolságú nukleáris eszközeinek nemhogy a csökkentéséről, de még a korlátozásáról sem. Az az álláspontja, hogy a tárgyalások eredményeként jogot kell kapnia ezen eszközök számának növelésére és minőségük gyökeres megváltoztatására.

Ezzel szemben a Szovjetunió kezdettől fogva amellett van, hogy állapodjanak meg az európai közepes hatótávolságú nukleáris eszközök csökkentéséről, természetesen a kölcsönösség alapján. Sőt hajlandó egyoldalú csökkentésre abban az esetben, ha a másik fél nem fogja növelni nukleáris potenciálját.

Amint a gyakorlatban felvetődött, hogy meg kell kezdeni a tárgyalásokat a közepes hatótávolságú fegyverről, vagyis a SALT—II szerződés megkötésekor, a Szovjetunió kötelezettséget vállalt, hogy ezeknek a tárgyalásoknak a célja a megállapodás ennek a fegyvernek a csökkentéséről. Hadd emlékeztessünk rá, hogy akkor az Egyesült Államok is, a Szovjetunió is abból indult ki, hogy a közepes hatótávolságú fegyverrel összefüggő kérdéseket a SALT—III tárgyalások keretében vitatják meg. Ez következik a SALT—II szerződéssel egyidejűleg aláírt okmányokból, de még inkább a felek későbbi nyilatkozataiból. Többek között a Bécsben 1979. június 18-án aláírt szovjet—amerikai közös nyilatkozat rámutatott arra, hogy a SALT—III tárgyalásokon oldják meg a földi telepítésű szárnyas rakétákkal összefüggő kérdéseket (azokról a rakétákról van szó, amelyeknek a telepítését a „kettős határozatban" tervezik), és a cél ennek a fegyverfajtának „jelentős és lényeges" mennyiségi csökkentése és minőségi korlátozása.

Leonyid Brezsnyev abban a beszédben, amelyet 1979. október 6-án, NDK-beli látogatásakor mondott, kijelentette: „Készek vagyunk a jelenlegi szinthez képest csökkenteni a Szovjetunió nyugati területein telepített közepes hatótávolságú eszközök számát, de természetesen csak abban az esetben, ha Nyugat-Európában nem telepítenek újabb közepes hatótávolságú nukleáris eszközöket." (*L. I. Brezsnyev:* Lenyinszkim kurszom. 8. köt. 145. old.) A látogatásról 1979. október 9-én kiadott közlemény hangsúlyozta, hogy a Szovjetunió hajlandó megtenni ezt a lépést „egyoldalúan, a jóakarat kifejezéseként" (*Pravda*, 1979. október 9.).

És azóta is, valahányszor szóba kerül ez a téma, a Szovjetunió újra és újra kijelenti, hogy célja az európai közepes hatótávolságú nukleáris eszközök

csökkentése. 1981. február 23-án, az SZKP XXVI. kongresszusán Leonyid Brezsnyev azokról a tárgyalásokról beszélt, amelyeknek eredményeként megkötik „az Európában elhelyezett nukleáris eszközök korlátozásáról, vagy ami még jobb, csökkentéséről szóló állandó szerződést" (Az SZKP XXVI. kongresszusa. 41. old.). 1981. június 30-án Moszkvában, a Willy Brandt tiszteletére adott ebéden Leonyid Brezsnyev még egyszer hangsúlyozta: „Úgy véljük, ideje elindulni a nukleáris rakétafegyverzetek csökkentésének útján." (*Pravda*, 1981. július 1.) 1981. június 15-én Gromiko ezt mondta erről a problémáról a belga külügyminiszternek: „Ha partnereink is készek erre, hajlandók vagyunk a nukleáris potenciálok egészét tekintve a csökkentésre, mégpedig jelentős csökkentésre, amiről Leonyid Brezsnyev több ízben szólt." (*Pravda*, 1981. június 16.) Usztyinov marsall szovjet honvédelmi miniszternek a *Pravda* 1981. július 25-i számában megjelent cikke leszögezi: „Ha a NATO-országok nem helyeznek el Európa területén további amerikai közepes hatótávolságú nukleáris rakétákat, a Szovjetunió hajlandó a jelenlegi szinthez képest csökkenteni a nyugati területein telepített közepes hatótávolságú eszközeinek számát." Leonyid Brezsnyev 1981. szeptember 17-én Michael Foottal, a brit Munkáspárt vezérével és helyettesével, Denis Healeyvel beszélgetve kijelentette, hogy a Szovjetunió nem ragaszkodik a nyugati területein telepített egész rakétamennyiséghez, beleegyezhet a csökkentésébe. (*Pravda*, 1981. szeptember 18.)

A „kettős határozatra" tehát sem azért nem volt szükség, hogy a Szovjetuniót „rákényszerítsék" a tárgyalásokra, sem azért, hogy „meggyőzzék" a közepes hatótávolságú európai nukleáris eszközök kölcsönös csökkentésének fontosságáról, mert mindig készen állt erre is, arra is.

Az Egyesült Államoknak egészen másért volt szüksége a „kettős határozatra". Először is azért, hogy megkapja szövetségesei beleegyezését nukleáris rakétáinak a területükön való elhelyezéséhez, amelyek nem harcászati, hanem hadászati feladatok ellátására alkalmasak, vagyis képesek csapást mérni a Szovjetunió hadászati erőire. Ezzel, a tengerentúli politikusok elgondolása szerint, az Egyesült Államok hadászati fölénybe kerülne. Azt is számításba veszik, hogy a szovjet közepes hatótávolságú eszközök nem képesek hasonló funkció betöltésére, vagyis nem mérhetnek csapást az amerikai hadászati erőkre. Ezért a Pentagon nemcsak abban érdekelt, hogy megállapodjanak a szovjet közepes hatótávolságú eszközök csökkentéséről, hanem abban is, hogy mindenképpen elhelyezze saját rakétáit Nyugat-Európában, mégpedig minél nagyobb számban. Ezt bizonyítják az amerikai hivatalos személyek nyilatkozatai, amelyeket ennek a füzetnek a II. részében idéztünk. Ezek azt mutatják, hogy sem a „nulla-változat", vagyis az új amerikai rakéták nyugat-európai telepítéséről való teljes lemondás, sem ezen rakéták számának csökkentése nem fogadható el a jelenlegi amerikai kormány számára, függetlenül attól, hogy a Szovjetunió hajlandó-e — és milyen arányban — csökkenteni saját közepes hatótávolságú eszközeit Európában.

Másodszor, az Egyesült Államoknak azért volt szüksége a „kettős határozatra", hogy az így lehetővé váló „utánfegyverkezéssel" nyomást fejtsen ki a Szovjetunióra. De nem olyan nyomást, amilyenről széltében-hosszában beszélnek (vagyis hogy rávegyék a Szovjetuniót a tárgyalásokra és rakétái számának csökkentésére), hanem olyat, amilyenről egész magatartása tanúskodik. Vagyis megpróbálja rákényszeríteni a Szovjetuniót olyan megállapodás elfogadására, a probléma olyan rendezésére, amely egyenlőtlen

helyzetbe hozná, és nemcsak a gyakorlatban biztosítana hadászati fölényt az Egyesült Államoknak, hanem ezt a fölényt nemzetközi jogi formában is rögzítené. Ehhez valóban szükség van a „kettős határozatra". Ez azonban nem az a „béketeremtő" funkció, amelyet nyilvánosan tulajdonítanak ennek a határozatnak, de amelyet valójában nem is szántak neki. A „kettős határozat" sohasem lesz alkalmas arra, hogy hátracsavarják vele a Szovjetunió karját, mert a Szovjetunió nem ijed meg a fenyegetésektől, és nem lehet neki diktálni, vezetése nem bírható rá, hogy feláldozza saját népének és más országok népeinek érdekeit. A „kettős határozat" ilyen alkalmazásának csak egyvalami lehet a következménye: a tárgyalások meghiúsulása, a fegyverkezés újabb fordulója, amely növeli az egész emberiséget, de leginkább a nyugat-európai népeket fenyegető veszélyt.

A „kettős határozat" hatása nyilvánvaló: azok a lehetőségek, amelyeket az Egyesült Államoknak adott, lényegesen bonyolultabbá tették a helyzetet, amelyben a tárgyalások folyni fognak, alaposan csökkentették a siker esélyeit. A Szovjetunió még a „kettős határozat" elfogadása előtt figyelmeztetett, hogy ez lesz a dolog vége. Leonyid Brezsnyev azt javasolva, hogy kezdjenek haladéktalanul tárgyalásokat a közepes hatótávolságú nukleáris eszközökről, rámutatott annak a fontosságára, hogy „ne kerüljön sor elhamarkodott lépésekre, amelyek bonyolultabbá tehetik a helyzetet, akadályozhatják a pozitív eredmények elérését. Nagyobb esély lesz az ilyen eredmények elérésére, ha a tárgyalások befejezéséig nem hoznak semmilyen döntést az említett eszközök gyártásáról és nyugat-európai telepítéséről. S ellenkezőleg, ez az esély csökken, ha a NATO ilyen döntéseket hoz." (*Pravda*, 1979. november 6.)

Akkor a NATO-országok kormányai nem hallgattak a figyelmeztetésre, nem mérlegelték komolyságát és megalapozottságát. Ellenkezőleg, kezdték győzködni országaik lakosságát, hogy nem történik semmi ilyesmi, hogy a „kettős határozat" elfogadása a tárgyalások megkezdése és még inkább a befejezése előtt nem okoz semmilyen bonyodalmat, ellenkezőleg, kedvezőbb légkört teremt. Feltételezhető, hogy sok nyugat-európai politikus valóban hitt ebben. De a jóhiszemű tévedés is tévedés, és elsősorban a tévedőnek okoz kárt, a politikában pedig annak az országnak és népnek, amelynek nevében cselekszik.

Az események további alakulása nyilvánvalóvá tette, kinek volt igaza, annak-e, aki figyelmeztetett, vagy annak, aki legyintett a figyelmeztetésre, vagy ami még rosszabb, a figyelmeztetést „fenyegetésnek" fogta fel.

Az erre való emlékeztetés nem pusztán történelmi szempontból érdekes. Jelenleg a Szovjetunió ismét felhívja a figyelmet arra, hogy — amint Leonyid Brezsnyev 1981. június 12-én Olof Palmével tárgyalva megjegyezte — nem engedhető meg, hogy a tárgyalások kérdésével leplezzék az új amerikai rakéták nyugat-európai telepítésére vonatkozó határozat végrehajtását. (*Pravda*, 1981. június 13.)

De Nyugaton, annak ellenére, hogy sokan és jogosan kételkednek az Egyesült Államok tárgyalási szándékának komolyságában, most is azt bizonygatják, hogy nem kell törődni a figyelmeztetésekkel és a kétségekkel, nem kell semmit tenni azért, hogy rávegyék a tengerentúli szövetségest, folytasson konstruktív tárgyalásokat. „Azok a szovjet propaganda által terjesztett aggályok — jelentette ki Helmut Schmidt kancellár a *Frankfurter Rundschau* című lap 1981. június 30-i számában megjelent interjúban —, hogy a nyugati fél egyáltalán nem törekszik komoly

tárgyalásokra, néhány hónap múlva eltűnnek a lapokból, mert addigra megkezdődnek a tárgyalások. Mindent rábízhatunk az események spontán menetére..." Körülbelül ugyanezt mondták a „kettős határozat" előkészítésének időszakában is. Tudjuk, mi lett belőle.

Ma azonban még komolyabb a dolog. Nem a határozat elfogadásáról, hanem a végrehajtásáról van szó, vagyis az amerikai rakéták nyugat-európai telepítéséről. Hiszen maga Schmidt kancellár nyilatkozta a *Kölner Stadt-Anzeiger* című lapnak 1981. február 19-én, hogy a közepes hatótávolságú nukleáris eszközök problémája nehéz probléma. „Ebben lehetetlen megállapodásra jutni egy vagy két év alatt." A „kettős határozat" értelmében viszont az amerikai rakéták telepítését 1983-ra tűzték ki.

Ilyen körülmények között legyinteni a figyelmeztetésekre, mindent az események spontán menetére bízni, úgy állítani be a dolgot, hogy az amerikai rakétáknak már nem is a tervezett, hanem a tényleges telepítése nem lesz kedvezőtlen hatással a tárgyalásokra, hanem egyenesen kedvezővel — mindez nem egyéb, mint a feltételek megteremtése ahhoz, hogy a tárgyalásokat merő formalitássá, spanyolfallá változtassák, amely eltakarja a „kettős határozatban" foglalt fő — sokak számára az egyetlen — célt: az Egyesült Államok „utánfegyverkezését" Európában.

Mielőtt befejeznénk a választ arra a kérdésre, milyen hatással van a „kettős határozat" a tárgyalások előkészítésére és menetére, és hogyan használja fel ezt a határozatot a Nyugat, szeretnénk idézni a közepes hatótávolságú fegyver problémájának egyik elismert nyugati szakértőjét, Helmut Schmidt kancellárt, aki a *Frankfurter Rundschau* 1981. június 30-i számában megjelent interjúban a katonai egyensúlyról és jelentőségéről szólva ezt mondta: „Az egyen-

súly elméletére, amelyet az utóbbi időben sok gondolkodó ember támad, azért is rendkívül nagy szükség van, mert ellenkező esetben eleve lehetetlenek a Nyugat és a Kelet közötti szerződések a fegyverzetkorlátozásról. Soha senki nem képes megállapodni egy szerződés aláírásáról, majd ratifikáltatni, ha ebben a szerződésben el kell ismernie, hogy egy másik világhatalom erősebb, sokkal erősebb lehet nála. A hozzávetőleges egyensúlyra szükség van, hogy egyáltalán lehetségessé váljon a fegyverzetkorlátozási politika. A hozzávetőleges egyensúly, mondhatni, döntő fontosságú gondolata a reális és komoly alapon folytatott fegyverzetellenőrzési diplomáciának."

Ezzel csak egyetérthetünk. De ezzel kapcsolatban felmerül több kérdés. Kik azok a „gondolkodó emberek", akik támadják a katonai egyensúly gondolatát? Ki tűzi ki nyíltan célul a katonai fölény megszerzését és próbálja a gyakorlatban is elérni, többek között az európai nukleáris erőegyensúly felborításával? Caspar Weinberger hadügyminiszer 1981. május 20-án a BBC-nek adott interjúban arról panaszkodott, hogy az Egyesült Államok elvesztette azt a fölényt, amellyel az ötvenes és a hatvanas években rendelkezett, márpedig, mondta, „csak az teszi lehetővé a béke megőrzését". Tehát nem egyensúly, hanem amerikai fölény. Ebből az elvi premisszából jön a gyakorlati következmény a „Weinberger-terv" formájában, amelynek a *The New York Times* szerint az a célja, hogy „tíz éven belül nukleáris fölényt érjenek el a Szovjetunióval szemben" *(The New York Times,* 1981. augusztus 14.). Maga Weinberger jelentette ki 1981. április 26-án Norfolkban: „A haditengerészeti erők paritása vagy elégséges volta nem felel meg az Egyesült Államoknak. Nekünk haditengerészeti fölényre van szükségünk, és ez meg is lesz."

A katonai fölény megszerzésére való törekvéssel van összhangban az amerikai adminisztráció viszonya a fegyverzetkorlátozási és -csökkentési megállapodásokhoz. „Csak arról lehet vitatkozni... milyen fegyver kell nekünk és milyen nem, de semmiképpen sem arról, hogy lemondjunk-e a fegyverekről szerződések és megállapodások kedvéért" — Reagan elnök nyilatkozott így a West Point-i katonai akadémián 1981. május 28-án. Az Egyesült Államok Fegyverzetellenőrzési és Leszerelési Hivatalának igazgatója pedig 1981. július 24-én a szenátus hadügyi bizottsága előtt egyáltalán tagadta az ilyen megállapodások hasznosságát: „Nyilvánvaló, hogy a fegyverzetellenőrzési megállapodások nem biztosíthatják és nem biztosítják a békét."

És most lássuk, mi a Szovjetunió álláspontja ezekben a sarkalatos kérdésekben. Az SZKP XXVI. kongresszusán Leonyid Brezsnyev ezt mondta: „A Szovjetunió és az Egyesült Államok, a Varsói Szerződés és a NATO között kialakult hadászati egyensúly objektíven a világbéke megőrzését szolgálja. Mi nem törekedtünk és nem törekszünk katonai fölényre a másik féllel szemben. Ez nem a mi politikánk. De azt sem engedjük meg, hogy velünk szemben teremtsenek ilyen fölényt." (Az SZKP XXVI. kongresszusa. 32. old.) 1978. május 31-én Prágában Leonyid Brezsnyev ezt hangsúlyozta: „Nincs olyan fegyverfajta, amelyet a Szovjetunió ne volna hajlandó korlátozni, betiltani más államokkal való kölcsönös megállapodás alapján. Csak az a fontos, hogy ez a szóban forgó fegyverfajtával rendelkező államok teljes kölcsönössége alapján történjék, és ne szenvedjen csorbát senkinek a biztonsága." (*L. I. Brezsnyev:* Lenyinszkim kurszom. 7. köt. 353—354. old.) A Szovjetunióknak ezt az elvi álláspontját újra megerősítette 1981. június 23-án a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsának felhívá-

sa a világ parlamentjeihez és népeihez, amelyben többek között ez olvasható: „Nukleáris korunkban mindenkinek egyformán szüksége van a párbeszédre, a tárgyalásokra, mint ahogyan mindenkinek szüksége van a békére, a biztonságra, a jövőbe vetett hitre. A vitás kérdések megoldásának, bármilyen nehezek és bonyolultak legyenek, nincs más ésszerű útja, csak a tárgyalás." (*Pravda*, 1981. június 24.) Ezek az alapelvek szabják meg a Szovjetunió minden gyakorlati lépését a nemzetközi színtéren, többek között az európai közepes hatótávolságú nukleáris fegyver problémájával összefüggésben is.

Ennek a két irányvonalnak az egybevetése szerintünk számos kérdést kell hogy felvessen azokban, akik a katonai erőegyensúly fenntartásáért szállnak síkra. Melyik irányvonal vezet oda, hogy elképzelhetetlenné válnak a fegyverzetkorlátozási szerződések és egyezmények? Melyik irányvonalnak a célja az, hogy eleve lehetetlenné tegye a fegyverzetek korlátozásának politikáját, a reális és komoly alapra épülő fegyverzetellenőrzést?

És még egy kérdés, de ezt már mi tesszük fel: milyen lesz a gyakorlati reagálása a katonai fölényre törekvőknek, ha próbálkozásaikat meghiúsítják a tárgyalások? Ez sem felesleges kérdés.

— *Ha a Szovjetunió kész tárgyalni és megállapodni az európai közepes hatótávolságú nukleáris eszközök korlátozásáról és csökkentéséről, akkor miért javasol moratóriumot ezeknek az eszközöknek a telepítésére, vagyis miért akarja befagyasztani a jelenlegi európai erőviszonyokat, amelyek a Nyugat számára kedvezőtlenek? Ráadásul a moratóriumra tett javaslat nem nehezíti-e meg a közepes hatótávolságú rakétafegyverről folytatandó tárgyalások megkezdését?*

— Minthogy ezt a szovjet kezdeményezést alaposan összekuszálták és elkódösítették Nyugaton a — mondjuk ki nyíltan — tisztességtelen kifejtéssel és magyarázattal, hadd idézzük a hivatalos szovjet javaslatok és magyarázatok eredeti szövegét.

Az SZKP XXVI. kongresszusán Leonyid Brezsnyev ezt mondta: *„Olyan megállapodást javasolunk, amely szerint már most moratóriumot kell elrendelni a NATO-országok és a Szovjetunió új közepes hatótávolságú nukleáris rakétaeszközeinek európai telepítésére, azaz mennyiségileg és minőségileg be kell fagyasztani az ilyen eszközök meglevő szintjét, beleértve természetesen az Egyesült Államok ebben a térségben található előretolt telepítésű nukleáris eszközeit.* Ez a moratórium életbe léphetne azonnal, amint az adott kérdésben megkezdődnek a tárgyalások, és addig maradna érvényben, amíg nem kötjük meg az Európában elhelyezett nukleáris eszközök korlátozásáról, vagy ami még jobb, csökkentéséről szóló állandó szerződést. Abból indulunk ki, hogy mindkét fél beszüntet mindenféle előkészületet a megfelelő kiegészítő eszközök rendszerbe állítására, beleértve az amerikai Pershing—2 típusú rakétákat és a szárazföldi telepítésű hadászati szárnyas rakétákat." (Az SZKP XXVI. kongresszusa. 41. old.)

1981. április 7-én Prágában mondott beszédében Leonyid Brezsnyev kijelentette: „A moratóriumra vonatkozó javaslatunk természetesen nem öncélú. Azzal a szándékkal tettük, hogy kedvezőbb légkört teremtsünk a tárgyalásokhoz. Szerintünk ebben a kérdésben az a cél... hogy a felek csökkentsék az Európában felhalmozott nukleáris eszközök számát." (*Pravda*, 1981. április 8.)

1981. június 30-án, a Willy Brandt tiszteletére adott ebéden Leonyid Brezsnyev ezt mondta: „A Szovjetunió kész leállítani közepes hatótávolságú rakétáinak

telepítését az ország európai részében azon a napon, amikor megkezdődnek az érdemi tárgyalások. De természetesen csak abban az esetben, ha az Egyesült Államok kijelenti, hogy a tárgyalások ideje alatt nem fogja növelni közepes hatótávolságú nukleáris eszközeit Európában." (*Pravda*, 1981. július 1.)

„A moratórium-javaslat azon alapul, hogy Európában már több év óta hozzávetőleges egyenlőség van a NATO és a Szovjetunió közepes hatótávolságú nukleáris fegyverzete között, mindkét fél mintegy ezer hordozóeszközzel rendelkezik — írta Usztyinov marsall szovjet honvédelmi miniszter a *Pravda* 1981. július 25-i számában. — A mi felfogásunk szerint a moratóriumnak az az értelme, hogy a felek nem növelik tovább a már Európában levő közepes hatótávolságú nukleáris rakétaeszközöket... A moratórium nem előfeltétele a tárgyalások megkezdésének. De ha a felek elfogadnák, kedvezőbb feltételek alakulnának ki ahhoz, hogy véget vessünk a nukleáris fegyverzetek veszélyes növekedésének európai földön."

A nyugati közvéleménynek viszont teljesen elferdítve tálalják ennek a szovjet javaslatnak a tartalmát és az értelmét. Nyomban a javaslat elhangzása után némelyek azt kezdték hangoztatni, hogy a Szovjetunió elgondolása szerint a moratórium a tárgyalások megkezdésének előfeltétele. Ez a koholmány elég hamar lelepleződött, ezért ma már senki sem gondolhatja, hogy a szovjet javaslat a legcsekélyebb mértékben is nehezítheti vagy elodázhatja a tárgyalások megkezdését.

Ezzel egyidejűleg nagyon elterjedt és ma is terjed az a változat, hogy a szovjet javaslat elfogadása egyet jelentene a „szovjet fölény" állandósításával az európai nukleáris fegyverzet területén. Ezt a változatot hivatalos formában is megfogalmazta a NATO nukleáris tervező csoportjának üléséről (1981. április

7—8.) és a NATO-tanács üléséről (1981. május 4—5.) kiadott közlemény. A NATO-tanács üléséről kiadott közleményben az áll, hogy az a szovjet javaslat, hogy moratóriumot kell elrendelni a nagy hatótávolságú hadszíntéri nukleáris erők (vagyis a közepes hatótávolságú nukleáris eszközök — *A szerk.*) telepítésére, a szövetségesek számára teljesen elfogadhatatlannak tűnik. Egy ilyen moratórium befagyasztaná gyöngébb helyzetüket, mert teljesen leállítaná a NATO keretében folyó korszerűsítés programját. A nukleáris tervező csoport, amely miniszteri szinten ülésezett, ezt foglalta az ülésről kiadott nyilatkozatba: „... a Szovjetuniónak az a javaslata, hogy moratóriumot kell elrendelni a rakétafegyver telepítésére, nem érinti az alapvető problémákat, amelyeket a szovjet katonai potenciál jelentős növelése okoz... Ez a javaslat csak rögzítheti az erők egyenlőtlenségét, amely elfogadhatatlan a NATO-államok számára, szemben az egyenlőség elvével, amely úgy szerepel a decemberi határozatban, mint nélkülözhetetlen feltétele a nagy hatótávolságú hadszíntéri nukleáris erők ellenőrzésének."

Ez az érvelés azóta benne van a NATO „utánfegyverkezését" pártolók minden beszédében, interjújában, cikkében. Vegyük sorra a moratóriumra tett javaslat ellen felhozott érveket.

A legfőbb érv az, hogy a moratórium rögzíti vagy egyenesen örökössé teszi a jelenlegi állapotot, amelyet az jellemez, hogy az erők nincsenek egyensúlyban, a Szovjetunió van fölényben. Csakhogy, a szovjet fél fentebb idézett nyilatkozataiból először is kiderül, hogy a moratórium nem maradna érvényben örökké, csak a tárgyalások időszakára vonatkozna, a tárgyalások befejezése után pedig érvénybe lépnének az ott elért megállapodások, amelyek meghatározzák a felek közepes hatótávolságú nukleáris erőinek szint-

jét. A Szovjetunió tehát egyáltalán nem azt javasolja, hogy állandósítsák a jelenlegi helyzetet, hanem azt, hogy változtassanak rajta a meglevő fegyverzet szintjének korlátozása irányában.

Ezenkívül ez az érv, főképp a NATO nukleáris tervező csoportjának közleményében, ravasz, de tisztességtelen zsonglőrködés terminusokkal és fogalmakkal olyan meggondolásból, hogy a bűnből erényt kovácsoljanak. Az erők miféle egyenlőtlenségéről szól a közlemény? Arról, amely nincs összhangban „az egyenlőség elvével", amely a NATO „kettős határozatában" szerepel. De mint már részletesen szóltunk róla, ez a hamis „egyenlőség" az európai nukleáris erők mérlegelésekor nem veszi figyelembe az előretolt telepítésű amerikai nukleáris eszközöket. Ha ezeket figyelembe veszik, márpedig a realitás talaján maradva ezt kell tenni, akkor az „egyenlőtlenség" egész koncepciója alap nélkül marad, az „egyenlőség elvéről" pedig kiderül, hogy a nyugati fél fölényét feltételezi. A NATO-érvelés azt az egyszerű tényt van hivatva kendőzni, hogy a moratóriumra vonatkozó javaslat nem azért nem fogadható el a NATO (valójában az Egyesült Államok) számára, mert rögzítené az erők állítólagos egyenlőtlenségét, hanem azért, mert a javaslat elfogadása azt jelentené, hogy a moratórium kiterjedne az előretolt telepítésű amerikai nukleáris eszközökre, következésképpen a tárgyalások ezekre is kiterjednének. Más szóval, a moratóriumra tett javaslatot is azért utasítják el, mert az előretolt telepítésű amerikai nukleáris eszközök érintetlenül hagyásával katonai fölény elérésére törekednek. A moratórium fenntartaná a meglevő erőegyensúlyt, elutasításával pedig az a cél, hogy a Nyugat fölénybe kerüljön.

Hadd jegyezzük meg, hogy a nukleáris tervező csoport szerint az „egyenlőség elve" „nélkülözhetetlen

feltétele a nagy hatótávolságú hadszíntéri nukleáris erők ellenőrzésének"; ez ismét azt bizonyítja, hogy az előretolt telepítésű amerikai eszközök kivonása a tárgyalások témakoreből a NATO szerint olyan feltétel, amely nem vita tárgya, vagyis egyike azoknak az előzetes feltételeknek, amelyeknek létezését semmiképpen sem hajlandók elismerni a „kettős határozat" kidolgozói és hívei.

A moratórium ellen felhozott másik érv úgy szól, hogy „teljesen leállítaná a NATO keretében folyó korszerűsítés programját". De hiszen maguk a „kettős határozat" kidolgozói több alkalommal kijelentették, hogy céljuk vagy az úgynevezett nulla-változat (vagyis a „korszerűsítési" program teljes leállítása), vagy az amerikai közepes hatótávolságú rakéták (a „kettős határozatban" megállapított szintnél) alacsonyabb szintjének elérése, természetesen azzal a feltétellel, hogy megállapodás történik a szovjet fél megfelelő fegyverének csökkentéséről. És mi a moratóriumra tett szovjet javaslat értelme? Végső célja ugyanaz — mennyiségileg és minőségileg befagyasztani a közepes hatótávolságú eszközök meglevő szintjét a tárgyalások idejére, amelyeknek a célja az lesz, hogy mindkét fél, tehát a szovjet fél is csökkentse ezeknek az eszközöknek a számát. „A moratóriumra tett javaslatunknak az az értelme — hangsúlyozta Gromiko külügyminiszter 1981. április 3-án a nyugatnémet külügyminiszter tiszteletére adott ebéden —, hogy a tárgyalások idejére megakadályozzuk az Európában levő megfelelő rendszereknek mind a mennyiségi növelését, mind a minőségi tökéletesítését, mert ez feltarthatná és megnehezíthetné a tárgyalásokat. Azt a szintet pedig, amellyel mindkét fél rendelkezhet, együtt állapítjuk meg a tárgyalásokon. Ez egyeztetett szint volna, amelyet az egyenlőség és

az egyforma biztonság elve alapján állapítanánk meg." (*Pravda*, 1981. április 4.)

Az az ellenvetés, hogy a moratórium „teljesen leállítaná a NATO keretében folyó korszerűsítési programot", valójában nem a moratórium ellen szól, hanem azt jelzi, hogy elutasítják a „nulla-változatot", illetve az amerikai rakéták számának a „kettős határozatban" tervezett csökkentését.

A moratórium ellen felhozott harmadik érv, amely szerint az „nem érinti az alapvető problémákat", igen furcsa. Azok, akik ezzel az érvvel előhozakodnak, ne tudnák, hogy maga a moratórium ideiglenes intézkedést jelent, amelynek a célja nem az alapvető problémák megoldása, hanem a megoldásuk érdekében folytatandó tárgyalások jobb,. nyugodtabb körülményeinek a megteremtése?

A szovjet javaslatnak pontosan ez a célja. Mert mennyivel jobb olyan körülmények között folytatni bonyolult, éppen ezért hosszan tartó tárgyalásokat, amikor nem fenyeget az a veszély, hogy még mielőtt befejeződnének, megjelenik Európában az új nukleáris rakétafegyver, amely felborítja az erőegyensúlyt, mint olyan körülmények között, amikor ez a veszély egészen reális, amikor az amerikai fél mindent elkövet, hogy halogassa a tárgyalások megkezdését és megnehezítse a folytatásukat, nehogy azok befejeződhessenek arra a határidőre, amikor megkezdik rakétáik telepítését. Arról sem szabad megfeledkezni, hogy ezeknek a rakétáknak a tényleges megjelenése a földrész nyugati részén teljesen megváltoztatja azt az alapot, amelyen a tárgyalások jelenleg folyhatnak. Új, sokkal bonyolultabb és veszélyesebb helyzet alakul ki, amely óhatatlanul hátrányosan befolyásolja a tárgyalásokat.

Leonyid Brezsnyev 1981. április 7-én, Csehszlovákia Kommunista Pártjának kongresszusán a moratórium

rium kérdését érintve emlékeztetett arra, hogy „például Schmidt nyugatnémet kancellár idén februárban egyik megnyilatkozásában kereken tagadta, hogy Európában felborult a Kelet és a Nyugat közötti egyensúly. A kancellár azonban hangot adott aggodalmának, hogy »az oroszok könnyen felboríthatják azt«. A »viszonylagos egyensúlyról és ekvivalenciáról« beszélt nemrég Haig amerikai külügyminiszter is. Igaz, kifejezte nyugtalanságát amiatt, hogy az egyensúly a mostani évtized közepére megváltozhat a Szovjetunió javára.

A dolgok logikája szerint a nyugati országok vezetőinek, ha így értékelik a jelenlegi helyzetet és alakulásának távlatait, két kézzel kellene kapniuk javaslatunkon. S ha ehelyett némelyek közülük igyekeznek lebecsülni javaslatunk jelentőségét, ez természetesen nem azért van, mert néhány nap alatt megváltoztak az erőviszonyok Európában. Azért teszik, mert szeretnék azokat megváltoztatni a Nyugat javára, és nem óhajtják megkötni a kezüket a moratóriummal." (*Pravda*, 1981. április 8.)

Erre jó példa az az eléggé sajátos álláspont, amelyre Genscher nyugatnémet külügyminiszter helyezkedett. 1981. augusztus 8-án a Westdeutscher Rundfunk és a Norddeutscher Rundfunk rádiónak nyilatkozva felhívást intézett a Szovjetunióhoz, hogy segítse elő a feszültség csökkentését a Nyugat és a Kelet közötti viszonyban. Kifejtette, hogy „a Szovjetunió megteheti ezt, ha megkönnyíti a tárgyalásokat az Egyesült Államokkal a közepes hatótávolságú rakétákról, ha leállítja előretartó fegyverkezését a közepes hatótávolságú rakéták vonatkozásában, hogy minden újabb rakéta telepítésével ne nehezítse a tárgyalásokat, hanem megkönnyítse". (Hasonló álláspontot fejtett ki a miniszter más megnyilatkozásaiban is.)

De hiszen ez a moratórium szükségességének és pozitívumainak az elismerése. Csakhogy Genscher szerint a moratóriumnak egyoldalúan csak a szovjet fegyverzetre kell vonatkoznia, az Egyesült Államoknak és más NATO-országoknak viszont teljes szabadságot kell biztosítani európai nukleáris potenciáljuk növelésére és korszerűsítésére. Elismeri, hogy a fegyverkezés leállítása a közepes hatótávolságú eszközök területén megkönnyíti a tárgyalásokat, mégis úgy véli, hogy ilyen hatása csak annak lehet, ha a Szovjetunió állítja le, ezzel szemben az amerikai rakéták telepítése vagy korszerűsítése, az előretolt telepítésű egyéb amerikai eszközök számának növelése, az Európába szánt neutronfegyver gyártása semmiképpen sem nehezíti meg a tárgyalásokat, sőt egyáltalán semmilyen összefüggésben sincs velük. Genscher azért nevezi a szovjet fegyverkezést „előretartónak", mert nem veszi figyelembe a Nyugat európai nukleáris fegyverzetét. A szovjet javaslat a moratóriumról csak abban az esetben „elfogadhatatlan", ha ilyen görbe tükörben nézzük a világot.

— *Mint ahogyan azt önök is elismerik, az általános katonai egyensúly nem jelenti a felek fegyveres erőinek azonos felépítését. A Varsói Szerződés országai fölényben vannak a hagyományos fegyverzet tekintetében, és erről nem szándékoznak lemondani. Ezért a Nyugatnak az egyensúly fenntartása érdekében ezt a fölényt többek között nukleáris potenciáljának megerősítésével és korszerűsítésével kell kiegyenlítenie.*

— A hagyományos — szárazföldi, légi és tengeri — fegyverzet az a terület, ahol a Nyugat talán leginkább manipulál a számokkal, eltorzítva a való helyzetet.

Először is nem helyes úgy összehasonlítani a Szovjetunió és az Egyesült Államok, a Varsói Szerződés

és a NATO hagyományos fegyverzetét, hogy nem vesszük figyelembe a geostratégiai tényezőt, amelyről a füzet I. részében szóltunk.

Másodszor, az európai katonai erőviszonyok mérlegelésekor figyelembe kell venni a NATO és a Varsói Szerződés fegyveres erőinek és fegyverzetének egész komplexumát, nem szabad önkényesen kiragadni egyes összetevőket, ahogyan nyugati szakértők gyakran csinálják. Mindegyik fél hosszú időn át önállóan, valamennyi tényezőt figyelembe véve mérte fel, határozta meg, milyen módon és milyen eszközökkel garantálható a biztonsága. Mindez a legközvetlenebbül tükröződött Európában a két fél fegyveres erőinek szerkezetén, az egyes fegyvernemek és fegyverfajták arányán. Ezért, ha csak a fegyverzet egyes összetevőit nézzük, akkor némelyik esetében a Varsói Szerződés valóban fölényben van. Más fegyverzetfajták esetében viszont a NATO van fölényben. Egészében viszont egyensúly van.

Nyugati szakértők gyakran hivatkoznak arra, hogy a Varsói Szerződés fölényben van a harckocsik számát tekintve. Valóban van némi fölénye. Ámde a NATO-országok nagy fölényben vannak a harckocsielhárító fegyverek és a harckocsik ellen bevethető helikopterek vonatkozásában. Hadseregeikben több mint tízféle korszerű harckocsi-elhárító fegyver van, olyanok, mint a Kobra, a Sárkány, a Moszkító, a Milánó stb. Nyugati adatok szerint a NATO csaknem 200 000 irányítható páncéloselhárító rakétával rendelkezik.

Ha azt vizsgáljuk, milyenek az erőviszonyok az európai harcászati légierő vonatkozásában, figyelembe kell venni, hogy a Varsói Szerződés repülőgépeinek többsége légvédelmi feladatokat lát el, a NATO-repülőgépek nagyobb része viszont nyilvánvalóan támadó feladatot kap.

Ami a katonák létszámát illeti olyan fontos térségben, mint Közép-Európa, mindkét fél közölte a hivatalos adatokat a bécsi tárgyalásokon még 1976-ban. Eszerint a NATO fegyveres erőinek létszáma Közép-Európában 981 000 fő (ebből 791 500 a szárazföldi erőknél), a Varsói Szerződés országainak viszont 987 300 fő volt (805 000 a szárazföldi erőknél).

1980-ban frissebb adatokat közöltek egymással: ezek szerint a NATO fegyveres erőinek létszáma 991 000 fő, a Varsói Szerződés fegyveres erőinek létszáma 979 000 fő. Az új számok azt mutatják, hogy a szocialista államok nem növelték fegyveres erőiket Közép-Európában, sőt még csökkent a számuk. A nyugati országok által közölt adat viszont arról tanúskodik, hogy csapataik létszáma Közép-Európában nőtt. S miközben a Szovjetunió, a Varsói Szerződés katonailag legerősebb országa, csökkentette Közép-Európában állomásozó csapatai létszámát, egyoldalúan kivont az NDK-ból 20 000 katonát, az amerikai katonai kontingens létszáma az utóbbi években jelentősen nőtt ebben a térségben; csupán az NSZK területén csaknem 30 000 fővel emelkedett 1976 óta.

A Nyugaton közölt adatok a Varsói Szerződés csapatainak létszámáról általában 150 000-rel meghaladják a tényleges számot. Vajon miért? A szocialista országok szeretnék tudni, hogy a Nyugat milyen módon végzi ezeket a számításokat, de eddig minden kérdésük válasz nélkül maradt. A nyugati fél által felhasznált adatok elemzése azonban lehetővé teszi bizonyos következtetések levonását a Varsói Szerződés fegyveres erői létszámának kiszámításánál alkalmazott módszerek hibás, de inkább tendenciózus voltára vonatkozóan. A nyugati szakértők például a szárazföldi erőkhöz számítják a lengyel partvédelem katonáit, valamint azokat a főként újoncokat, akiket szervezetileg a területvédelemhez sorolnak stb.

A felek erőviszonyainak kiszámításakor egyre fontosabb számba venni a polgári alkalmazottakat és a tartalékosokat. A nyugati országok csapatainál Közép-Európában mintegy 300 000 polgári személy teljesít szolgálatot. A szocialista országok beleegyeztek, hogy ezek ne szerepeljenek a NATO-csapatok létszámában. Ne feledjük, hogy ezek a polgári személyek zömmel kitűnően képzett, tapasztalt szakemberek, akik a harckocsikat és a repülőgépeket javítják, kezelik a radarberendezéseket, rakétarendszereket karbantartó műszerészek stb. Általában 15—20 éve dolgoznak a hadseregben. A szocialista országok hadseregeiben az ilyen munkákat katonák végzik, ezért ők szerepelnek a Varsói Szerződés közép-európai fegyveres erőinek létszámában. Ez a helyzet tehát a Nyugatnak kedvez. Az adatok közötti eltérést bizonyos nyugati körök ürügyül használják fel arra, hogy megakadályozzák a megállapodást a közép-európai fegyveres erők és fegyverzet csökkentéséről, és megállapítsák hozzávetőleges egyensúlyukat. A hagyományos fegyverzet egyensúlyhiányát viszont a Nyugat arra használja fel, hogy növelje nukleáris fegyverzetét. Kialakul a circulus vitiosus.

Nyugaton közzétett adatok szerint a NATO-országokban 4,9 millió fő, a Varsói Szerződés tagországaiban pedig 4,7 millió fő teljesít tényleges katonai szolgálatot (The Military Balance 1980—1981. 96. old.). A stockholmi Nemzetközi Békekutató Intézet 1980-as évkönyvében közölt adatok szerint a világ katonai kiadásaiban a Varsói Szerződés tagországai kiadásainak aránya 26,4 százalék, a NATO-országoké 43 százalék.

A nyugati sajtó azt terjeszti, hogy azokból az erőfeszítésekből ítélve, amelyeket a haditengerészet fejlesztésére tesz, a Szovjetunió fölényt akar szerezni a tengereken. Bár a Szovjetuniót általában szárazföldi

hatalomként tartják számon, a 40 000 km-es tengeri határ és a kijárat három óceánra arról tanúskodik, hogy egyben tengeri nagyhatalom is, amelynek jogos szükséglete saját tengeri flottájának kiépítése. A Szovjetunió az utóbbi húsz esztendőben valóban erős tengeri flottát épített ki, amely képes hatékonyan ellátni merőben védelmi feladatait, amelyek a szovjet katonai doktrína jellegéből következnek. A Szovjetunió, amint erre a szovjet állam vezetői több ízben rámutattak, nem törekszik haditengerészeti fölényre. Az Egyesült Államok vezetése ugyanakkor nemegyszer kijelentette és kijelenti ennek az ellenkezőjét.

Nyugaton a hatvanas évek közepén kezdtek arról beszélni, hogy „fenyegetően nőnek" a szovjet haditengerészeti erők, ezzel szemben 1965 és 1976 között az Egyesült Államok 20 százalékkal több felszíni hadihajót (repülőgép-anyahajót, cirkálót, torpedórombolót, fregattot) bocsátott vízre, mint a Szovjetunió. Arról sem feledkezhetünk meg, hogy a Szovjetunió szövetségeseinek nincsenek valamennyire is jelentős haditengerészeti erői. Az Egyesült Államok sok szövetségese viszont lényegesen növeli a Nyugat haditengerészeti potenciálját. Ha tekintetbe vesszük valamennyi NATO-országot, valamint Japánt, Ausztráliát és Új-Zélandot, akkor ugyanezen időszak alatt a Nyugat 2—3-szor annyi felszíni hajót épített, mint a Szovjetunió. Ha csupán a NATO-országokat vesszük, azoknak is másfélszer annyi repülőgép-anyahajójuk, cirkálójuk, torpedórombolójuk és fregattjuk van, mint a Szovjetuniónak (*Survial*, 1976. szeptember—október. 205. old.). De ne feledkezzünk meg olyan fontos tényről sem, hogy az Egyesült Államok szövetségesei ellenőriznek olyan átjárókat (például feketetengeri és balti-tengeri tengerszorosokat), amelyeken a szovjet hadiflotta hajói kijutnak a nyílt óceánra.

Ezért nem beszélhetünk semmilyen szovjet haditengerészeti fölényről.

Az amerikai haditengerészet személyi állománya 1,6-szer akkora, mint a szovjet haditengerészeté. Az amerikai zászló alatt hajózó tengeralattjárók, repülőgép-anyahajók, cirkálók, torpedórombolók és fregattok tonnatartalma ugyancsak meghaladja a hasonló szovjet hajóosztályok teljes tonnatartalmát. Az Egyesült Államok haditengerészetének hajóállománya valóban csökkent a hetvenes években, mert kivonták a második világháború időszakában épült hajókat. Az amerikai katonai vezetés szerint azonban az új, hatékonyabb hajók üzembe helyezésével több mint kiegyenlítették ezt a csökkenést. Az amerikai haditengerészet állományában ötször annyi repülőgép és helikopter van, mint a szovjet haditengerészetében. Az előbbinek kolosszális tengerészeti „erőáthelyező" potenciálja van: 13 repülőgép-anyahajó, egyenként 60 000—90 000 tonnásak. Az utóbbinak egyetlen repülőgép-anyahajója sincs. Az Egyesült Államok haditengerészetének több mint kétszer annyi kétéltű hajója és tizenötször annyi tengerészgyalogosa van, mint a Szovjetuniónak. (Kiszámítva a Jane's Fighting Ships 1980—1981. Ind. 1980. 464—465., 588—589. old. alapján.)

A szovjet haditengerészeti flotta „fenyegető expanziójának" állítják be azt, hogy hadihajói rendszeresen feltűnnek a világóceán sok térségében. A szovjet hadihajók csak azután jelentek meg a Földközi-tengeren és az Indiai-óceánon, hogy ott feltűntek a NATO-országok nukleáris fegyverrel felszerelt flottái, amelyek ezzel a fegyverrel képesek elérni a Szovjetunió területén levő célpontokat. Helyénvaló emlékeztetni arra, hogy nem a szovjet haditengerészet fenyegette a Perzsa-öböl országait, hanem egy 30 amerikai hajóból álló hajóhad. Nem a Szovjetunió, hanem az

Egyesült Államok hozta létre az 5. flottát az Indiai-óceánon. Ezenkívül a Szovjetuniónak nincsenek saját határain túl haditengerészeti támaszpontjai és nem is akar ilyeneket szerezni, az Egyesült Államoknak viszont tíznél több nagy haditengerészeti támaszpontja van külföldön. Szeretnénk hangsúlyozni még egy részletet. Nyugati szakértők a szovjet és az amerikai haditengerészeti jelenlétet elemezve gyakran használják a „hajó-nap" mutatót (ezt úgy kapják, hogy a hajók számát megszorozzák az általuk az adott vízterületen eltöltött napok számával), s így próbálják bizonyítani a Szovjetunió fölényét. Ennek a mutatónak a féloldalassága nyilvánvaló, ugyanis egy kalap alá veszi a 90 repülőgépet hordozó anyahajó jelenlétét, mondjuk, egy tankhajó jelenlétével. Nyugaton azonban ehhez nem fűznek magyarázatot.

Nagyon lényeges, hogy a Szovjetunió nem tartja normálisnak azt a helyzetet, amikor a flották hosszú ideig cirkálnak távoli vizeken. Ezért már 1971-ben javasolta, kezdjenek tárgyalásokat a világóceán különböző térségeiben folyó katonai tevékenység korlátozásáról. Az Indiai-óceán vonatkozásában 1977-ben kezdődtek ilyen tárgyalások az Egyesült Államokkal, de másfél év múlva Washington félbeszakította őket. Nem találtak visszhangra a NATO-országoknál a Szovjetunió egyéb haditengerészeti vonatkozású javaslatai sem, például az, hogy a Földközi-tengert változtassák a tartós béke és együttműködés övezetévé, hívjanak össze nemzetközi konferenciát a hajózási útvonalak biztonságával összefüggő kérdések megvitatására. A Szovjetunió támogatta a fejlődő államoknak azt a javaslatát, hogy az Indiai-óceán térségét változtassák békeövezetté. A Nyugat azonban azzal válaszolt erre a javaslatra, hogy erőteljesen növelni kezdte haditengerészeti erejét ezen az óceánon.

Mindebből nyilvánvaló, hogy semmi szükség arra, hogy a Nyugat a nukleáris fegyverzet növelésével egyenlítse ki a Szovjetunió állítólagos fölényét a hagyományos fegyverzet területén. Az ilyen eszmefuttatások csak ködösítések, hogy elfedjék az Egyesült Államok törekvését a katonai fölényre, hogy ezt a törekvést „védelmi intézkedésnek" állítsák be.

— *A különböző szovjet javaslatokat bizalmatlanul fogadják a nyugati országok, mert igen gyakran az a céljuk, hogy szétházást keltsenek köztük, hogy nézeteltéréseket támasszanak különböző politikai erők között, s ezek a javaslatok még gyakrabban egyoldalúak, csak a Szovjetuniónak és a vele baráti viszonyban levő országoknak az érdekeit veszik számításba.*

— Semmiképpen sem érthetünk egyet azzal, hogy a Szovjetuniót „álnoksággal" és „egoizmussal" vádolják.

Kezdjük az utóbbival. Az magától értetődik, hogy a Szovjetunió saját biztonságát és szövetségesei biztonságát szem előtt tartva fogalmazza meg javaslatait. Ugyanakkor tisztában van azzal: semmi esélye sincs arra, hogy javaslatát elfogadják, ha az veszélyezteti a másik fél biztonságát. „Más államok szabadsága és biztonsága lényeges feltétele saját szabadságunknak és biztonságunknak — hangsúlyozta Leonyid Brezsnyev 1981. május 9-én Kijevben mondott beszédében. — Ugyanakkor saját szabadságunk és biztonságunk lényeges feltétele más országok szabad és független fejlődésének." (*Pravda*, 1981. május 10.)

Ezért minden szovjet kezdeményezés kidolgozásakor figyelembe veszik a másik fél érdekeit, ahogyan ezeket az érdekeket a Szovjetunió látja. Azoknak az államoknak, amelyekhez a Szovjetunió javaslattal fordul, természetesen más felfogásuk lehet a saját érdekeikről és a Szovjetunió érdekeiről. De hát az ilyen különböző vélemények egyeztetésére valók a tárgya-

lások, amelyeken megtalálhatók a kölcsönösen elfogadható megoldások.

Ezzel szemben a Nyugat, főként a propagandája, csak abban az esetben hajlandó reálisnak elismerni és tárgyalási alapnak elfogadni a szovjet javaslatokat, ha azok már első megfogalmazásban teljesen megfelelnek a nyugati álláspontnak, úgy tükrözik a nyugati érdekeket, ahogyan ott látják őket. Vagyis a Nyugat gyakorlatilag azt várja, hogy a Szovjetunió már a tárgyalások megkezdése előtt olyan megoldásokat ajánljon valamely kérdés rendezésére, amelyek a Nyugat véleménye szerint elfogadhatók a tárgyalások eredményének. Más szóval, azt követelik a Szovjetuniótól, hogy fenntartás nélkül és tárgyalások nélkül fogadja el a Nyugat minden feltételét. Ha viszont egészen természetesen nem ezt teszi, ha védi saját érdekeit, egészséges kompromisszumot ajánl, olyan megoldás keresését szorgalmazza, amely mindkét félnek megfelel, akkor a Nyugat „egyoldalúnak", „abszolút elfogadhatatlannak", „megvitatásra alkalmatlannak" nyilvánítja kezdeményezéseit. Tehát nem a szovjet kezdeményezések „egyoldalúak", „egoisták", hanem a Nyugat nem hajlandó őket megvitatni és keresni a nemzetközi problémák kölcsönösen elfogadható megoldását.

S mint ahogyan „egoizmussal" nem vádolható a Szovjetunió, ugyanúgy nem vádolható azzal, hogy kezdeményezéseivel egymásnak akarná ugrasztani a nyugati országokat, és ezzel kárt akarna okozni biztonságuknak.

A nyugati propaganda leggyakoribb tétele az az állítás, hogy a Szovjetunió igyekszik szembeállítani az Egyesült Államokkal Nyugat-Európát, azt sugallva neki, hogy saját biztonsága nincs semmilyen összefüggésben annak biztonságával. Szó sincs erről! A Szovjetunióban tisztában vannak azzal, hogy Euró-

pa biztonsága összefügg a szomszédos országok és térségek, többek között az Egyesült Államok biztonságával. A Szovjetunióban nem is gondolnak arra, hogy Európa biztonsága elérhető Észak-Amerika veszélyeztetésével. Az amerikaiak biztonságát ugyanúgy kell garantálni, mint *valamennyi* európai ország biztonságát. Ezért ragaszkodik a Szovjetunió ahhoz, hogy tárgyaljanak az Egyesült Államokkal a közepes hatótávolságú nukleáris fegyverről. Ezért ragaszkodik a Szovjetunió ahhoz, hogy folytassák a SALT-tárgyalásokat.

Mindamellett a szovjet javaslatok valóban vitákat okoznak a nyugati világban, olykor igen heves vitákat. Ezeket a vitákat azonban nem a javaslatok „álnoksága" okozza. Közismert tény, nem szorul bizonyításra, hogy a nyugati országok érdekei, továbbá ezen országok különböző társadalmi rétegeinek érdekei nem azonosak. Némileg sematizálva azt mondhatjuk, hogy némelyek közülük elismerik a Szovjetunióval és a többi szocialista országgal való békés egymás mellett élés és együttműködés szükségességét, mások a konfrontáció, az erőpolitika hívei.

Ezért ne csodálkozzunk azon, hogy a Szovjetunió és az egész szocialista közösség békekezdeményezései különböző fogadtatásra találnak, egyesek érdeklődve, helyeslőn fogadják, mások ellenségesen. Ilyen körülmények között azt követelni a Szovjetuniótól, hogy csakis olyan javaslatokat tegyen, amelyek nem váltanak ki vitát Nyugaton, egyet jelent azzal a követeléssel, hogy a Szovjetunió ne tegyen semmilyen külpolitikai kezdeményezést, nehogy az a vád érje, hogy a nyugati szövetség megosztását akarja „kiprovokálni".

Hogy mennyire igazságtalan dolog a Szovjetuniót „álnoksággal" és „egoizmussal" vádolni, az is mutatja, hogy milyen az európai közepes hatótávolságú

nukleáris fegyver kérdésében az álláspontja, amelynek magyarázatát tűzte ki célul ez a könyvecske.

De egyéb példák is mutatják.

Mint arról már szó volt, a Szovjetunió javasolta, hogy a katonai bizalomerősítő intézkedések övezetét terjesszék ki a Szovjetunió egész európai részére azzal a feltétellel — teljes összhangban az egyenlőség és az egyforma biztonság elvével —, hogy a nyugati államok is megfelelően kibővítik a bizalomerősítő intézkedések övezetét — és ezt a kezdeményezést máris „egyoldalúnak" nyilvánították. A Szovjetuniótól azt követelik, hogy mondjon le álláspontjáról még mielőtt összehívnák a katonai enyhülés és a leszerelés kérdését megvitató összeurópai konferenciát, amelyen ez a probléma napirendre kerülne. Nem titok, hogy jó néhány nyugat-európai ország megérti a Szovjetunió álláspontját, az Egyesült Államok viszont kategorikusan elutasítja. Ez is szovjet „provokáció" a nyugati világ megosztása végett?

1981. április 4-én Leonyid Brezsnyev a *Ta Nea* című görög lap kérdéseire válaszolva ezt mondta: „A Szovjetunió már nemegyszer kijelentette, hogy sohasem fog nukleáris fegyvert alkalmazni azok ellen az országok ellen, amelyek lemondanak a nukleáris fegyver gyártásáról és beszerzéséről, és nem tartanak nukleáris fegyvert a területükön. Ez már önmagában elég biztos garancia. De mi hajlandók vagyunk továbbmenni és bármikor külön megállapodást kötni bármelyik nem nukleáris országgal... ha az a maga részéről vállalja, hogy területén nem tart atomfegyvert." (*Pravda*, 1981. április 4.)

1981. június 27-én a *Suomen Sosialdemokraatti* című finn lap tudósítójának kérdéseire válaszolva Leonyid Brezsnyev közölte: „A Szovjetunió már bejelentette, hogy pozitívan viszonyul ahhoz a javaslathoz, hogy Észak-Európát változtassák atommentes

övezetté. Nyugat-Európával ellentétben, amelynek lakossága már a szó szoros értelmében nukleáris tűzhányón él, itt még nincs ez a pusztító fegyver. És természetesen nagyon jó lesz, ha Észak-Európa atommentes státusát megfelelő formában törvényesítik.

A Szovjetunió a maga részéről kész kötelezettséget vállalni, hogy nem alkalmaz nukleáris fegyvert azok ellen az észak-európai országok ellen, amelyek részei lesznek az atommentes övezetnek, vagyis lemondanak a nukleáris fegyver gyártásáról, beszerzéséről és területükön való elhelyezéséről. A Szovjetunió ezt a biztosítékot adhatná több oldalú megállapodás formájában, vagy pedig az övezethez tartozó országok mindegyikével kötött kétoldalú megállapodás formájában. Ismétlem, mi bármikor készen állunk erre. Egy ilyen övezet létrehozásának természetesen sokkal nagyobb volna a jelentősége a résztvevők számára, ha a NATO nukleáris hatalmai is hasonló biztosítékokat adnának nekik.

Az a biztosíték, hogy nem alkalmaz nukleáris fegyvert az övezethez tartozó országok ellen — kétségkívül a legfontosabb kötelezettség ezen országok számára, amelyet a Szovjetunió kész vállalni. Ez azonban nem zárja ki annak a lehetőségét, hogy fontolóra vegyünk egyéb intézkedéseket is saját területünk vonatkozásában abban a térségben, amely az észak-európai atommentes övezettel határos. A Szovjetunió kész megvitatni ezt a kérdést az érdekelt országokkal." (*Pravda*, 1981. április 27.)

1981. július 9-én a Sadli Bendzsedid algériai elnök tiszteletére adott ebéden Leonyid Brezsnyev kijelentette:

„A Szovjetunió véleménye szerint a Földközi-tenger partvidékét a katonai-politikai konfrontációk térségéből a tartós béke és az együttműködés övezetévé kell változtatni.

Nézetünk szerint ezt a célt szolgálhatnák a következő kérdésekben kötendő nemzetközi egyezmények:

— a nemzetközi gyakorlatban bevált katonai bizalomerősítő intézkedések kiterjesztése a Földközi-tenger térségére;

— a fegyveres erők összehangolt csökkentése ebben a térségben;

— a nukleáris fegyvert hordozó hajók kivonása a Földközi-tengerről;

— az arról való lemondás, hogy nukleáris fegyvert helyezzenek el a nukleáris fegyverrel nem rendelkező földközi-tengeri országok területén;

— a nukleáris hatalmak vállaljanak kötelezettséget, hogy nem alkalmaznak nukleáris fegyvert egyetlen olyan földközi-tengeri ország ellen sem, amely nem engedélyezi ilyen fegyver elhelyezését saját területén." (*Pravda*, 1981. június 10.)

1981. augusztus 7-én, amikor Leonyid Brezsnyev a Krímben találkozott Todor Zsivkovval, megállapították: „A Szovjetunió és a Bolgár Népköztársaság úgy véli, hogy a feszültség csökkentését jól szolgálná atommentes övezetek létrehozása Európa egyes térségeiben, beleértve a Balkánt." (*Pravda*, 1981. augusztus 8.)

És Nyugaton ezeket a konstruktív javaslatokat megint úgy állították be, hogy „egyoldalúak", „elfogadhatatlanok". Miért? Hát például azért, mert az észak-európai atommentes övezet kiterjedne az Egyesült Államok néhány NATO-szövetségesére, következésképpen korlátozná ennek a tömbnek a „cselekvési szabadságát". Csakhogy a balkáni atommentes övezet kiterjedne a Szovjetunió némely szövetségesére, a Varsói Szerződés tagjára is. A Szovjetuniót és barátait azonban nem zavarja, ha ilyen módon korlátozzák cselekvési szabadságukat.

Az Egyesült Államok képviselői már egyenesen azt állították, hogy maga az észak-európai atommentes övezetre vonatkozó javaslat akadályozhatja a tárgyalásokat az európai közepes hatótávolságú nukleáris fegyverről. Arra azonban már nem vették a fáradságot, hogy megmagyarázzák, miért és hogyan akadályozza ez a javaslat a tárgyalásokat.

Magától értetődik, hogy itt nem a szovjet javaslatok állítólagos egyoldalúsága a lényeg, hanem az, hogy ezek a javaslatok ellenkeznek a feszültség növelésének, a fegyverkezési hajsza fokozásának irányvonalával, amire az Egyesült Államok törekszik és amire minden erővel igyekszik rávenni a szövetségeseit is.

A szovjet javaslatok és kezdeményezések alapja a Szovjetuniónak és a szocialista közösség többi országának az általános elvi álláspontja. Ezt az álláspontot ismételten kifejti az SZKP Központi Bizottságának állásfoglalása azoknak a találkozásoknak az eredményeiről, amelyekre 1981 július—augusztusában került sor a Krímben Leonyid Brezsnyev és a testvérpártok és testvéri országok vezetői között: „Lehetséges a vitás nemzetközi problémák ésszerű és igazságos megoldása, de ehhez nem alkalmas az erőszak nyelve, az erővel való fenyegetőzés. A szocialista országok rendelkeznek minden szükségessel, hogy megvédjék létérdekeiket, és ebben a vonatkozásban megtesznek minden szükségeset. Egyszersmind úgy vélték és úgy vélik, hogy a béke áldásaira minden országnak, minden népnek szüksége van. A béke közös kincs, védelme, megszilárdítása minden állam közös ügye kell hogy legyen." (*Pravda*, 1981. augusztus 23.)

BEFEJEZÉS

Európa különböző országaiban a nagy tömegek egyre jobban aggódnak a földrész jövőjéért. Mind tisztábban látják a mindenkit fenyegető nem kitalált, hanem valóságos veszélyt, amelyet a nukleáris rakétafegyverkezési hajsza újabb fordulója, a tömegpusztító fegyverek felhalmozása, a nukleáris konfliktus növekvő kockázata jelent.

Európában magasra csap a nukleáris háború veszélye elleni tömegtiltakozás hulláma, kibontakozóban van egy olyan békemozgalom, amilyenre eddig nem volt példa.

Sokezres gyűléseket és meneteket szerveznek, hatalmas nemzetközi tüntetéseket, nemzetközi konferenciákat a háborúellenes mozgalom különböző áramlatait képviselő személyek részvételével.

Milliók írják alá a felhívásokat, tiltakoznak az új amerikai rakéták Európában való telepítése ellen, a neutronfegyver gyártása ellen, támogatják azoknak a tárgyalásoknak a haladéktalan megkezdését, amelyeknek célja a nukleáris rakétafegyver további növelésének megakadályozása.

Sok minden megosztja a mozgalom résztvevőit, akik különböző erőket képviselnek, különböző a politikai és a vallási meggyőződésük.

Sokkal fontosabb azonban, hogy felismerték: az európai népeknek közös a sorsuk. A mai nyugtalan világban fontos annak megértése, hogy nem marad-

hat ilyen a helyzet Európában, ahol az államokra és népekre a helsinki értekezlet Záróokmányában ajánlott békés egymás mellett élés és együttműködés helyett a fegyveres konfrontációt akarják rákényszeríteni.

A kialakult helyzet, az európai népek biztonságát fenyegető újabb veszély szükségessé teszi valamennyi háborúellenes áramlat még szorosabb együttműködését, minden ember bevonását a közös erőfeszítésekbe, bármennyire különbözők is a nézeteik.

Most meg kell tenni mindent, hogy közös erőfeszítéssel útját álljuk a határtalan fegyverkezés és a katonai kalandok kedvelőinek, megőrizzük és bebiztosítsuk a békét.

Tettekre van szükség a békéért és a nemzetközi biztonságért. A szovjet emberek, hátuk mögött a legsúlyosabb háború tapasztalataival, amelyet az emberiség valaha is átélt, különösen tisztában vannak azzal, milyen felelősség terheli őket az európai és a világbéke megőrzéséért és megszilárdításáért.

Az egész szovjet közvélemény támogatja az SZKP XXVI. kongresszusa által a nyolcvanas évekre elfogadott békeprogramot, és minden támogatást megad a realizálásához. Ez a program intézkedéseket tartalmaz mind a nukleáris rakétafegyver, mind a hagyományos fegyverzet csökkentésére, javaslatokat tartalmaz a meglevő konfliktusok rendezésére és újabb konfliktusok és konfliktushelyzetek elhárítására, áthatja a törekvés az enyhülés elmélyítésére és a világ minden országa közötti békés együttműködés fejlesztésére.

A szovjet közvélemény érdeklődéssel fogad minden konstruktív gondolatot, amely elősegítheti a fegyverkezési hajsza megfékezését és a béke megszilárdítását, beleértve az olyan kezdeményezéseket, amelyeket az európai háborúellenes áramlatok tesznek.

Tovább akarjuk bővíteni a kapcsolatokat és az együttműködést a különböző társadalmi-politikai erőkkel, amelyekkel összeköt bennünket a megnövekedett háborús veszély miatt, a példátlan fegyverkezési hajsza miatt érzett aggodalom, a nukleáris háború veszélyének elhárítására való törekvés.

A Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsa, kifejezve a szovjet nép békeakaratát, ötödik ülésszakán felhívást intézett a világ parlamentjeihez és népeihez.

Ez a felhívás, ha megszívlelik a Szovjetunió határain túl, impulzust adhat a béke megvédéséért vívott harcban teendő halaszthatatlan intézkedésekhez. Nyugat- és Kelet-Európában a közvélemény magasztos kötelessége, hogy minden módon segítse elő ennek a célnak az elérését, hogy leküzdjék a jelenlegi válságos helyzetet földrészünkön.

A népek túlságosan nagy árat fizettek azért, mert nem sikerült megakadályozni a második világháborút.

Nem szabad megengedni, hogy a tragédia megismétlődjék!

Az értelemnek felül kell kerekednie az esztelenségen!

TARTALOM

Bevezetés 3

I. A szovjet katonai doktrínáról 5
II. A katonai egyensúly és az európát fenyegető veszély 16
III. A NATO „kettős határozata" — fenyegető veszély 42
IV. Az európai és a világbéke megóvásának
és a biztonság megteremtésének realista programja 71

Befejezés 116

A kiadásért felel a Kossuth Könyvkiadó igazgatója
Szikra Lapnyomda, Budapest (81—5596)
Felelős vezető Csöndes Zoltán vezérigazgató
A kötetet Siecz Mária szerkesztette
A borító Szántó Tibor munkája
Műszaki vezető Aranyi Imre
Műszaki szerkesztő: Székffy Gyula
Terjedelme: 6 (A/5) ív

7,– Ft